T.C.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

KAHRAMANMARAŞ'TA DİNÎ MÛSİKÎ

Gökhan AYDIN

ŞANLIURFA - 2019

T.C.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

KAHRAMANMARAŞ'TA DİNÎ MÛSİKÎ

Gökhan AYDIN

Danışman

Doç. Dr. Hüseyin AKPINAR

ŞANLIURFA - 2019

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz İslâm Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı 165226005 numaralı Gökhan Aydın'ın hazırladığı "Kahramanmaraş'ta Dinî Mûsikî" konulu **yüksek lisans** tezi ile ilgili tez savunması, 05/09/2019 tarihinde, saat 13.00'de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABUL (başarılı) olduğuna oybirliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

05/09/ 2019

Sınav Jürisi	Unvan, Adı Soyadı	Kanaati	İmzası
Danışman	Doç. Dr. Hüseyin AKPINAR	Kabul	
Üye	Prof. Dr. Murat AKGÜNDÜZ	Kabul	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi M. Sait MERMUTLU	kabul	

Bu tezin İslâm Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

08/09/2019

Prof. Dr. Şevket ÖKTEN
Müdür

Not: a) Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan alıntıların, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

b) Tez, HÜBAK'tan Bilimsel Araştırma Projesi mali destek ☐Almıştır ☒Almamıştır.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı-Soyadı: Gökhan AYDIN
Öğrenci Numarası: 165226005
Enstitü Anabilim Dalı: İslâm Tarihi ve Sanatları
Programı: Tezli Yüksek Lisans
Başlık (Türkçe) : Kahramanmaraş'ta Dinî Mûsikî

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen **"Kahramanmaraş'ta Dinî Mûsikî"** çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 155 sayfalık kısmına ilişkin, **20/08/2019** tarihinde şahsım/ danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, benzerlik oranı **% 33**'dür.

Uygulanan filtrelemeler:

1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
2- Kaynakça hariç
3- Alıntılar hariç/dâhil
4- 6 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen tezli/tezsiz lisansüstü programlarda seminer, dönem projesi, tez vb Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen lisansüstü orijinallik raporu alınması uygulama esasları ile belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve bütün bilgilerin, akademik kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı, blok şeklinde alıntılar yapmadığımı ve tüm alıntıların bilimsel atıf kuralları çerçevesinde kaynağını gösterdiğimi, Yükseköğretim kurulu bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesi ile Harran Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesinin 8. maddesinde yer alan etik ihlallerden her hangi birisinin yer almadığını, etik ihlal tespiti halinde, Enstitü yönetim kurulunca, diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

20/08/2019
Gökhan AYDIN

Yukarıda yer alan raporun ve beyanın doğruluğunu onaylarım. 20/08/2019

Doç. Dr. Hüseyin AKPINAR

ÖZET
KAHRAMANMARAŞ'TA DİNÎ MÛSİKÎ

AYDIN, Gökhan

Yüksek Lisans Tezi

İslâm Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hüseyin Akpınar

Ağustos, 2019, 120 sayfa

Bu çalışmanın konusu, Kahramanmaraş'ta geçmişte ve günümüzde var olan dinî mûsikî kültürüdür. Kahramanmaraş'ta Dinî Mûsikî kültürünün en önemli temel unsurları Câmi ve Tekke Mûsikîsidir. Câmi ve Tekke Müslüman toplumun ibadet maksadıyla buluştuğu, dinî mûsikî kültürünün yaşandığı önemli mekânlardır. Câmi ve Tekke Mûsikîsi arasında benzer uygulamalar vardır. Aralarındaki en büyük fark ise câmi mûsikîsinde enstrüman kullanılmamasıdır.

Çalışmanın amacı Kahramanmaraş'ta dinî mûsikî geleneğinin geçmişten günümüze kadar olan gelişimi, icrâ edilen dinî mûsikî formları, mûsikîsinin gelişimine katkıda bulunan mûsikîşinasları, mûsikînin tarihî süreçteki sözlü ve yazılı uygulamalarının araştırılarak ulaşılabilen eserlerin derlenmesidir. Tez çalışmamız geçmişten bize miras kalan dinî mûsikî kültürünü Kahramanmaraş'ta yaşatmak ve gelecek nesillere aktarmak açısından önemlidir. Bu konuda daha önce akademik bir çalışma yapılmamıştır.

Kahramanmaraş kültürünün önemli bir unsurunu incelediğimiz bu çalışmada, dinî mûsikî tarihî süreçte ele alındı. Öncelikle tarihî kaynaklar, seyahatnâmeler, kitaplar, tez çalışmaları ve yaşayan mûsikîşinaslardan faydalanıldı. Önemli gördüğümüz ve tespit edebildiğimiz mûsikîşinas sayısı on sekizdir. Sesli ve görsel kaynaklara başvuruldu. Saha araştırması yapılarak dinî mûsikî formlarından Kahramanmaraş'a mahsus örnekler kayıt altına alındı. Maraş mûsikî kültürüne katkı sağlayan önemli mûsikîşinaslara yer verildi.

Tarihte ve günümüzde Kahramanmaraş'ta dinî mûsikînin icrâ edildiği mekânsal yapılar ve tasavvufî kurumlar tespit edildi. Kahramanmaraş'ta günümüzde var olan Ulu Camiî, döneminde faal olan Maraş Mevlevîhânesi, Yum Baba Tekkesi ve Maraş Mûsikî Cemiyeti dinî mûsikînin günümüze kadar varlığını devam ettirmesinde rolü olan önemli yapılardır.

Hasan Nâdirî Efendi ve Hâfız Veliddîn Efendi'ye ait mevlidler dinî mûsikîye ait yazılı eserlerdir. Dinî mûsikî kapsamında icrâ edilen elli üç eser tespit edilerek çalışmamızda yer almıştır. On bir eser tarafımızdan notaya alınmıştır. Yörede icrâ edilen Dinî Mûsikî formlarında Hüseynî, Sabâ, Segâh, Uşşak ve Hicaz makamları ağırlıktadır.

Bu konuda araştırma ve çalışma yapmak isteyenler dinî mûsikîmizin Kahramanmaraş'a has örneklerini notalar ve güfteler üzerinde görebilecekler, varlığını ve güzelliğini müşahede edebileceklerdir.

Anahtar Kelimeler: Kahramanmaraş tarihi, Kahramanmaraş kültürü, Kahramanmaraş mûsikîsi, Dinî Mûsikî, Câmi, Tekke, Ramazâniyeler, İlâhîler.

ABSTRACT

RELIGIOUS MUSIC IN KAHRAMANMARAŞ

AYDIN, Gökhan

Master's Thesis

The Department of Islamic History and Arts

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Hüseyin AKPINAR

August, 2019, 120 pages

The subject of this study is the religious music culture that existed in the past and present in Kahramanmaraş. The most important basic elements of religious music culture in Kahramanmaraş are mosque and tekke music. The mosque and tekke are important places where the Muslim community meets for the purpose of worship and religious music culture is experienced. There are similar practices between mosque and tekke music. The biggest difference between them is that no musical instruments are used in mosque music.

The aim of the study is to comprehend the development of religious music tradition in Kahramanmaraş from past to present, religious music execuation, musicians who contributed to the development of music, which be reached by researching the oral and written applications of music in the historical process. Our thesis study is important in terms of keeping the religious music culture inherited from the past in Kahramanmaraş and transferring it to future generations. No academic study has been done on this subject before.

In this study, where we examine an important element of Kahramanmaraş culture, religious music was evaluated in the historical process. Firstly, historical sources, travel books, books, thesis studies and living musicians were used. The number of musicians that we consider important and can detect is eighteen. Audio and visual resources were used. Field research was conducted and samples of the religious

music forms of Kahramanmaraş were recorded. Important musicians who contributed to Maraş music culture were included.

Spatial structures and mystical institutions in which religious music was performed in Kahramanmaraş in the past and present were determined. The Ulu Mosque, which is still present in Kahramanmaraş today, the Maraş Mevlevîhane, the Yum Baba Tekke and the Maraş Music Society, which were active during the period, are important structures that have played a role in the continuation of the religious music until today.

Mawlids of Hasan Nâdirî Efendi and Hâfız Veliddîn Efendi are written works of religious music. Fifty-three works performed within the scope of religious music were identified and took part in our study. Eleven works have been recorded by us. Hüseynî, Sabâ, Segâh, Uşşak and Hicaz makams are dominant in the religious forms performed in the region.

Those who want to do research and study on this subject will be able to see the examples of our religious music in Kahramanmaraş on notes and lyrics, and observe its existence and beauty.

Key Words: Kahramanmaraş history, Kahramanmaraş culture, Kahramanmaraş music, Religious Music, Mosgue, Dervısh, Ramadan-related hymns, Hymns.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI II
Orijinallik Raporu ve Beyan Belgesi III
ÖZET IV
ABSTRACT VI
İÇİNDEKİLER VIII
KISALTMALAR X
ŞEKİLLER LİSTESİ XI
EKLER LİSTESİ XIII
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
KAHRAMANMARAŞ DİNÎ MÛSİKÎ TARİHİ

1.1. KAHRAMANMARAŞ TARİHİNE KISA BAKIŞ 3
1.2. KAHRAMANMARAŞ DİNÎ MÛSİKÎ TARİHİ 4
1.2.1.Maraş Mevlevîhânesi 9
1.2.2. Mevlidler 12
1.2.2.1. Mar'aşî Kurrâ-zâde Nâdirî ve Mevlidi 12
1.2.2.2. Zübdetü'l Âsâr Fî Mevlidî'n-Nebiyyi'l-Muhtâr 16
1.2.3. Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Mûsikî Faaliyetleri 18

İKİNCİ BÖLÜM
KAHRAMANMARAŞ'TA DİNÎ MÛSİKÎ

2.1. CÂMİ MÛSİKÎSİ 25
2.1.1. Temcîd ve Münâcât 26
2.1.2. Cenaze Salâsı 31
2.1.3. Ramazâniyeler/Terâvih Övmesi 35
2.1.3.1 Terâvih Tertibi 38
2.1.3.2 Sakal-ı Şerîf Ziyareti ve Kadir Gecesinde İcrâlar 49

2.2. TEKKE MÛSİKÎSİ 54
2.2.1. Salât-ı Kemâliye 55
2.2.2. Cerrahîlik'te Mûsikî 56
2.2.3. Galibîlik'te Mûsikî 59
2.2.4. Nakşibendîlik'te Mûsikî 62
2.2.5. Bektaşî Nefesleri ve Deyişleri 65
2.3. CAMİ VE TEKKE MÛSİKÎSİ ORTAK FORMU İLÂHÎLER 68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAHRAMANMARAŞLI MÛSİKÎŞİNASLAR

3.1. AHMED RAMAZAN EFENDİ (ÜSKÜDÂRÎ) 73
3.2. SÜNBÜLZÂDE VEHBÎ 74
3.3. MARAŞİZÂDE AHMED KUDDÛSÎ EFENDİ 79
3.4. NURİ BEY 82
3.5. SALMAN CANPOLAT 84
3.6. MUHAMMED KAMİL AĞDAŞ (BAHÇECİ HOCA) 86
3.7. NECİP FAZIL KISAKÜREK 89
3.8. MAHZUNİ ŞERİF 94
3.9. SÂKIP ARIKAN 96
3.10. METİN İSPİROĞLU 97
3.11. MEHMET ONUR 98
3.12. YAŞAR ALPARSLAN 99
3.13. HİLMİ ŞAHBALLI 100
3.14. NECMEDDİN AKBEN 103
3.15. BAHAİDDİN BİLGİNER 105
3.16. ALİ DOĞAN 107
3.17. AHMET UNCU 109
3.18. URUM ULAŞ ÖZDEMİR 111
SONUÇ 112
KAYNAKÇA 114
EKLER

KISALTMALAR

Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
DİA	*Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
H.	Hicri
KSÜ	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
M.E.B.	Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ö.	Milattan önce
M.S.	Milattan sonra
s.a.v.	Sallallahu Aleyhi ve Sellem
s.	Sayfa
S.	Sayı
vb.	Ve benzeri
v.dğr.	Ve diğerleri
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
T.S.M.	Türk Sanat Müziği

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Lir Ensrümanına ait Figür 5

Şekil 2: Lir Ensrümanına ait açıklayıcı Levha 6

Şekil 3: Ulu Câmii Görevlileri Atama Listesi 8

Şekil 4: Maraş Mûsikî Cemiyeti 21

Şekil 5: Sabâ Temcîd (Ya Muhavvilel Hâl) 28

Şekil 6: Hicaz Münâcât (Rahmeyle Bu Dil Hasta-yı Nâçâre İlâhî) 30

Şekil 7: Hüseynî Cenaze Salâsı 33

Şekil 8: Sabâ Cenaze Salâsı 34

Şekil 9: Rast İlâhî (Yalvar Güzel Allah'a) 37

Şekil 10: Hüseynî Ramazâniye (Habibimiz Muhammed'e) 39

Şekil 11: Hüseynî Tesbih ve Salâvat 40

Şekil 12: Segâh Salât-ı Ümmiye 41

Şekil 13: Hüseynî Şuğul (Mevlâ) 42

Şekil 14: Segâh Tekbir 43

Şekil 15: Segâh Ramazâniye (Bu Ay Cennet Kapıları) 45

Şekil 16: Hüseynî Ramazâniye (Veda olsun) 47

Şekil 17: Uşşak Ramazâniye (Gelin Dostlar Bize Gelin) 48

Şekil 18: Hicaz Salâvât 52

Şekil 19: Hüseynî Salât-u Selâm 53

Şekil 20: Segâh Salâvât 54

Şekil 21: Nevâ Salât-ı Kemâliye 56

Şekil 22: Segâh İlâhî (Mevlevîyiz) 58

Şekil 23: Segâh İlâhî (Efendimin) 61

Şekil 24: Hüseynî İlâhî (Bizim) 64

Şekil 25: Nurhak Bektaşîlerinin Cem Törenleri 66

Şekil 26: Nefes (Hey Erenler Hey Gaziler) 67

Şekil 27: Uşşak İlâhî (Mevlam Der ki) 69

Şekil 28: Uşşak İlâhî (Muhammed'im Hoş Geldin) 71

Şekil 29: Hicaz Hümâyun İlâhî (Ey Rahmeti Bol Padişah) 81

Şekil 30: Nihavend İlâhî (Sana Direm) 88

Şekil 31: Nihavend İlâhî (Benim Efendim) 92

Şekil 32: İrfan Türküsü (Yürüyorum) 102

Şekil 33: Hicazkâr İlâhî (Sığındım Cenab-ı Rabbül Âleme) 105

Şekil 34: Uşşak İlâhî (Aşkınla Yak) 108

Şekil 35: Sabâ İlâhî (Arz-ı Hâl İçin) 110

EKLER LİSTESİ

EK-1: Eviç İlâhî (Her Kim Der İse Daim) ek s.1

EK-2: Eviç İlâhî (Benim Efendim) ek s.2

EK-3: Hicaz İlâhî (Mahbahatül) ek s.3

EK-4: Hicaz İlâhî (Nefsini Öldüren Gelsin) ek s.4

EK-5: Hicazkâr İlâhî (Mestu Hayranım) ek s.5

EK-6: Hüseynî Ramazaniyeler ek s.6

EK-7: Hüzzam İlâhî (Cemi Enbiyalardan) ek s.10

EK-8: Muhayyerkürdî İlâhî (Hak Bağının Gülleri) ek s.11

EK-9: Nevâ İlâhî (Aşk ile Ol Aşık-ı) ek s.12

EK-10: Nikriz İlâhî (Sıtkıyam) ek s.13

EK-11: Segâh İlâhî (El Aman Hazret-i Sultan-ı Aşk) ek s.14

EK-12: Segâh İlâhî (Vechi Yâre) ek s.15

EK-13: Şehnaz İlâhî (Cem Olmuş Dervişleri) ek s.16

EK-14: Şehnaz İlâhî (Senin Aşkın) ek s.17

EK-15: Uşşak İlâhî (Candan Usandım) ek s.18

EK-16: Nefes (Deli Gönül Yüksek Uçma) ek s.19

EK-17: Nefes (Seher Yeli Nazlı Yâre) ek s.20

EK-18: Nefes (Ben Derdimi Söyleyemem) ek s.21

EK-19: Nefes (Ey Erenler Bir Kamile Danıştım) ek s.22

EK-20: Deyiş (Öyle bir Zamana Geldik) ek s.23

EK-21: Mevlam Gül Diyerek İki Göz Vermiş ek s.24

EK-22: Hüseynî Şarkı (Bak Şu Güzel Köylüye) ek s.26

EK-23: Sultanîyegah Şarkı (Kahramanmaraş) ek s.27

EK-24: Mûsikîşinaslar ek s.29

EK-25: Kahramanmaraş ek s.33

GİRİŞ

İnsanı ve bu âlemi yoktan var eden ve "En güzel bir şekilde yarattığını"[1] beyan eden Rabbimiz insanın ne için var olduğunu "Ben cinleri ve insanları sırf beni tanıyıp yalnız bana ibadet etsinler diye yarattım."[2] buyurarak gayemizin ve görevimizin asıl çerçevesini oluşturmuştur. Son peygamber Hz. Muhammed Mustafa (S.A.V) tarafından inşâ edilen İslâm medeniyeti dünyanın bütün coğrafyasına yayılmış, insanların gerçek mutluluğunun ilkesi olmuştur. İnsanların ibadetlerinde, duygularını ifade etmede, sevinç ve mutluluklarında vazgeçilmez bir İslâm sanatı olan Dinî Mûsikî bu medeniyetin bir parçasıdır. Dinî Mûsikî ile ilgili çalışmalar asırlardır yapılmış, günümüzde de devam etmektedir.

Kahramanmaraş 4000 yıllık tarihi ve farklı coğrafi yapısıyla Anadolu'nun önemli şehirlerinden biridir. Şehirde tarihî süreçte çeşitli medeniyetlerin etkisi görülür. Medeniyetin aslî bir unsuru olan mûsikî sosyal hayatın vazgeçilmez bir parçasıdır. Yaşayan halk ise çeşitli etnik gruplarıyla bir mozaik oluşturur. Bu nedenle mûsikî çeşitlilik arzeder.

Günümüzde Kahramanmaraş sanat, edebiyat ve zanaatta ülkemiz için ayrıcalıklı bir şehirdir. Müziğin çeşitli türleri hayatın her alanında görülür. Bakırcılar çarşısındaki ritmik tokmak sesleri, düğünlerdeki türküler, minarelerdeki ezânlar ve salâlar, câmilerdeki mevlid-i şerifler, sevgi ve coşku şarkıları, ninniler, gönüllere huzur veren ilâhîler ve saymakla bitiremediğimiz tüm sesler, ahenkler en güzel örneklerdir.

"Müzik evrenseldir" diye genel kabul gören bir kavram vardır. Farklı ülkelerin, şehirlerin insanları ortak dil müzik diliyle yani aynı notayı, nağmeyi beraber icra ederek anlaşabilir. Derdini, zevkini ve hissiyâtını anlatabilir. Gelenekli mûsikîmizin hangi eserine bakarsak bakalım bestekârı, güftekârı, yöresi veya kaynak kişi eseri daha iyi tanımamıza vesile olur. Klasik Türk Müziğimize ait bazı makamlar da belli bir bölgenin, şehrin ismidir. Örneğin Acem, Bayâti, Hicaz, Irâk, Nihâvend, Rûhavî

[1] *Tin*, 95/4.
[2] *Zâriyât*, 51/56.

makamlarımız isimlendirilirken yerel müzikal sıfatlar göz önünde bulundurulmuştur. Bu nedenle müziğin evrensele dönüşümü bir ışık misali belli bir kaynaktan, mekândan, zamandan olması ve belli alana yayılması yerel yapısının önemini ortaya çıkarmaktadır. Yerel yapılardaki eserlerden bir bütün oluşturarak ülkemize ait mûsikî gelişimine, tanıtımına, kültür yapısına, sosyal hayata büyük katkılar sağlayacaktır.

Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan ; "Kültür ve sanat meselesini ülkemiz ve milletimiz bakımından en az terörle mücadele, en az dış politika, en az temel hizmet alanları kadar önemli bir bekâ meselesi olarak görüyorum demiştir."[3] Bu hakîkati destekleyen hadîseyi 15 Temmuz 2016'da yaşadık. Dîni Mûsikîmizin formlarından biri olan salâ, ülkemizde her şehirde câmilerde okunmuş, vatandaşlarımızın dinî ve millî duygularını harekete geçirmiştir. Salânın bir ölüm haberini verme, cenâze namazını halka duyurma maksadıyla okunmasının dışında, meydana gelen olağanüstü hadiseler karşısında minâreden Peygamberimiz'e salât-u selâm getirilerek Allah'tan yardım istemek amacıyla okunmakta olduğu da bilinir.[4]

Kahramanmaraş'ta dinî mûsikî'nin gelişimi Dulkadiroğulları dönemi ile başlar. Bu gelişim hakkında o günden bu güne gelen tasavvufî kurumlar, mûsikîşinas şahsiyetler ve onların besteledikleri eserleri bizlere belli bir fikir verir. Kahramanmaraş'a mahsus örneklerin araştırılması, bilinmesi, geliştirilmesi adına dinî mûsikîyle ilgili günümüze kadar bir akademik çalışma yapılmamıştır. Gelecek nesillere ışık tutacak ve bu alanda yapılacak daha kapsamlı çalışmalara zemin hazırlayacak olan bu çalışmamız önemli bir basamak oluşturacaktır.

[3] Anadolu Ajansı, "Kültür ve Turizm Bakanlığı Özel Ödülleri ", erişim: 10.02.2019, https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/cumhurbaskani-erdogan-kultur-sanat-onemli-bir-beka-meselesi/1361022.

[4] Fatih Koca, *Salâ ve Salâvâtlar Geleneği Anadolu Örneği,* 2.Baskı (Ankara: DİB Yayınları, 2017), 127.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAHRAMANMARAŞ DİNÎ MÛSİKÎ TARİHİ

1.1. KAHRAMANMARAŞ TARİHİNE KISA BAKIŞ

Kahramanmaraş, Anadolu'da çok eski devirlerde kurulan şehirlerden biridir. M.Ö. 2000 yılında Hititler bu bölgeye hâkim olurlar. Meşhur Hitit komutanı Maraj; kurduğu bu şehre kendi adını verir. Kahramanmaraş M.Ö. 1180 yılında kurulan şehir devletlerden biri olan Gurgum isimli Geç Hitit devletine başkentlik eder. M.Ö. VI. asırda Persler'in eline geçer. Maraş'ı Makedonya kralı İskender M.Ö. IV. asırda topraklarına katar. M.Ö. 37-41 yıllarında Tiber'in evlatlığı Germenikus, yukarı Suriye ve Maraş dolaylarını Roma'ya katar. Bu dönemde Maraş'a Germenika adı verilir. M.S.395 yılında Roma İmparatorluğunun parçalanmasıyla Kahramanmaraş Doğu Roma (Bizans)'ın payına düşer. Kahramanmaraş Hazreti Ömer devrinde 637 yılında Halid b. Velid emrindeki İslâm Ordusu tarafından fethedilir. İslâm topraklarına geçen Maraş sürekli Bizanslılarla el değiştirir.1071 Malazgirt Zaferi ile Anadolu'nun kapıları Türklere açılmıştır. Maraş ve civarı 1085 yılında Türk kumandanlarından Emir Buldacı tarafından fethedilmiştir. Bu tarihten sonra 1337 yılında Dulkadir Beyliğinin kuruluşuna kadar Maraş çeşitli devletler arasında el değiştirir. Moğol istilası sebebiyle Anadolu'ya göç eden Türk boyları bilhassa Türkmen oymakları Kahramanmaraş ve civarına iskân edilirler.Bu boyların en güçlüsü olan Dulkadiroğulları burada iki asır hüküm sürer. (1337-1522) Dulkadiroğulları Osmanlı Beyliği ile sıkı hısımlık ilişkisinde bulunur. Sitti hatun 1449'da II. Murad'ın oğlu Sultan Fatih ile evlendirilmiştir. Sultan II. Bayezid'ın eşi ve Yavuz Sultan Selim'in annesi Ayşe Hatun da Dulkadiroğulları'ndandır. Kahramanmaraş Osmanlılar döneminde bir ara Mısırlıların eline geçtiyse de kısa zamanda geri alınır. Birinci Dünya Savaşı'nda önce İngilizler sonra Fransızlar tarafından işgal edilir. Kahramanmaraş'ın kahraman Müslüman Türk halkı ecdâdına yaraşır bir şekilde mücadele eder ve 12 Şubat 1920 de bağımsızlığa kavuştuğu bu mücadelenin sonucu olarak 5 Nisan 1925'te TBMM

Maraş'a "Kırmızı Şeritli İstiklal Madalyası" verir. 7 Şubat 1973'te ayrıca Kahramanlık ünvanı verilerek "Kahramanmaraş" ismini alır.[5]

1.2. KAHRAMANMARAŞ DİNÎ MÛSİKÎ TARİHİ

Mûsikînin geçmişi insanlık tarihi kadar eskidir. Bilim adamları, insanların konuşmayı bilmedikleri devirlerde bile duygu ve düşüncelerini mûsikî ile anlattıkları hususunda bazı tespitler yapmışlardır. Mûsikînin dinden doğduğu düşüncesi de bugün mûsikî tarihçileri, felsefeciler ve sosyologlar tarafından benimsenmektedir.[6]

IV. yüzyıldan itibaren Avrupa'da Hıristiyanlık çerçevesinde şekillenen kilise müziği ortaya çıkmıştır. Bilhassa Yakındoğu'da Ortodoks kiliselerinde kullanılan modal yapı ve kilise modlarının Ortaçağ müziğini oluşturan temel unsurlardan olduğu söylenebilir. VI. yüzyılda aynı zamanda birer müzik teorisyeni olan Saint Boethius ve Cassiodorus Yunan müzik tarzlarını yaydılar. Bu dönemde kilisenin koyu taassubu altında insan, sadece ölümden sonrasına hazırlık yapması gereken kutsal bir ortama yönlendirilmiş, çalgı ve kadın sesinin kilise tarafından yasaklanarak kilisede en kutsal çalgının sadece erkek sesi olduğu kabul edilmiştir.[7]

İslâm dünyasında mûsikî sistemindeki teorik yapı VIII-XIII. yüzyıllarda gelişerek Endülüs'ten Çin'e ve Orta Afrika'dan Kafkaslar'a kadar geniş bir alanda yaygınlaşmıştır. Bu bilgilerin Ortadoğu'ya yayılmasında İskenderiye, Antakya, Harran ve Urfa gibi İlkçağın önde gelen Grek bilim merkezlerinin büyük rolü olmuştur. İslâmiyet'in bölgede yayılmasından sonra İskenderiye'nin yanı sıra Anadolu, Suriye, Irak ve İran'da birçok ilim merkezi Müslümanların eline geçmiştir.[8]

[5] Ramazan Hurç, *233 Nolu Şer'iyye Sicillerine Göre Kahramanmaraş'ın Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı* (Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensitüsü, 1995), 32-33.
[6] Ahmet Şahin Ak, *Türk Din Mûsikîsi*, 1.Baskı(Ankara: Akçağ Yayınları, 2009), 11.
[7] Nûri Özcan, Yalçın Çetinkaya, "Mûsikî," *DİA*, 1. Baskı (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 31: 257.
[8] Özcan, vd., *DİA,* 258.

Kahramanmaraş'ta M.Ö ve M.S. 637'ye kadar İslâmdan önce sırasıyla Hitit, Pers, Bizans medeniyetleri hüküm sürdüğünden müzik kültürü de bu çerçevede şekillenmiştir diye düşünülebilir.

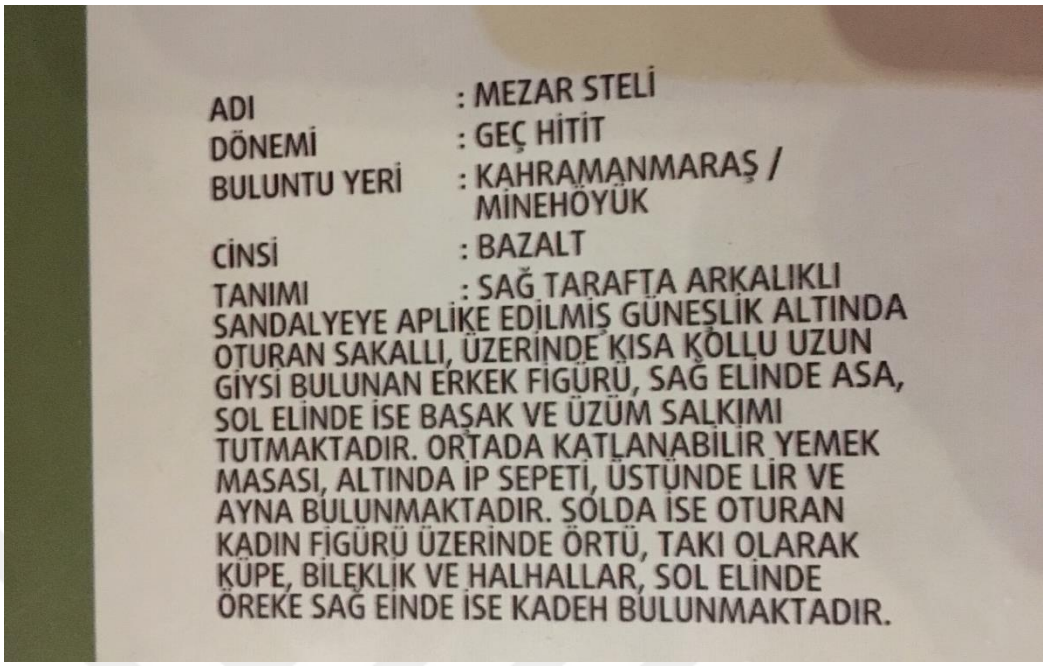
Kahramanmaraş Müzesi'nde M.Ö. 1180 yılında kurulan Geç Hitit Devleti Dönemine ait Lir enstrümanına ait resim ve açıklayıcı levha mûsikînin bölgede varlığını ve önemini ortaya koymaktadır.

Şekil 1: Lir Ensrümanına ait Figür.

Kahramanmaraş Müzesi'nde Geç Hitit Devleti Dönemine ait Lir Enstrümanı'nın bulunduğu figür. M.Ö. 1180.

Şekil 2: Lir Ensrümanına ait açıklayıcı Levha. Kahramanmaraş Müzesi.

Geç Hitit Devleti Dönemine ait Lir Enstrümanı'nın bulunduğu figüre ait açıklayıcı levha.

Maraş'ın Türklerin eline geçmesinden sonra şehirde mûsikî kültürü İslami çerçevede gelişir. Yazılı kaynaklara göre bölgede hüküm süren Dukadiroğlu Beyliği'nden Süleyman Bey 1442-1454 yılları arasında bu günkü Ulu Camiî yaptırır. Bu câmi ile birlikte Maraş'ta İslamî Dinî Mûsikî neşvünema bulur. Süleyman Bey'in Oğlu Alaüddevle Bey Maraş'ta 1501 yıllarında Ulu Câmiî'nin tamiratını yaptırmış; Ulu Câmiî'nin kuzeyine İmâret-i Nebeviyye, güneyine ise hazire ve Büyük Bağdat Hanı'nı (Kâtip Han) yaptırmıştır. 1510 yılında kendi vakfı olan Kapalı Çarşı külliyesinde Yum Baba Dergâhı'nı, (Maraş Mevlevîhânesi) inşa ettirir.[9]

Mevlevîhâneler, Kur'ân ve Mesnevî derslerinin yanı sıra Ney'i ve Kudüm'ü, Semâ'ı, Hatt'ı, Tezhib'i ve Ebrûsu'yla insanı insan yapan güzelliklerin öğretildiği, en büyük bestekârların yetiştiği, (Hammamizâde İsmail Dede Efendi, Zekai Dede, Hüseyin Fahreddin Dede, Sultan 3. Selim, Neyzen Yusuf Paşa vb.) imparatorluğun en ücrâ köşelerine kadar yayılmış müzik ve güzel sanatlar akademileri ağı olarak

[9] Ali Avgın vd., *Hz.Mevlâna, Mevlevilik ve Maraş Mevlevihânesi*, 1.Baskı (Kahramanmaraş: Dulkadiroğlu Belediyesi yayınları, 2017), 48.

tanımlanmıştır.[10] Mevlevî Dergâhlarında yalnız "Mevlevî Mûsikîsi" değil, dindışı ve Dinî Mûsikî'nin her çeşidi ve her türlü saz, edebî ilimlerle beraber öğretilmiştir.[11] Maraş Mevlevîhânesi de aynı işlevi görmüş olup detaylı bilgi bir sonraki başlık altında verilecektir.

Süleyman Bey Câmiî'nin (Günümüzde Ulu Camî olarak bilinir) Dinî Mûsikîmiz açısından önemi büyüktür. Dinî Mûsikîmizin en önemli formu olan Kur'ân-ı Kerîm tilâveti ve diğer formları ile ilgili imam ve müezzinden başka

[10] Cinuçen, Tanrıkorur, *Müzik Kimliğimiz Üzerine Düşünceler*, 1.Baskı (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1998), 108.
[11] Ahmet Şahin Ak, *Türk Mûsikîsi Tarihi*, 3.Baskı(Ankara: Akçağ Yayınları, 2014), 36.

görevlendirilen[12] aşırhân,[13] yasinhân,[14] cüzhân,[15] devirhân,[16] naathân,[17] temcidhân,[18] fetihhân[19] ve Muhammediye okuyucusu[20] mevcuttur. Konuyla ilgili görevlilere ait ücret ve atama listesi ayrıca sonraki sayfada verilmiştir.[21]

[12] Pakize, Yıldız, *Hurûfat Defterlerine Göre Maraş Kazası* (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2010), 177.

[13] Yıldız, 93. Aşırhân, namazdan sonra Kur'ân'dan en az 10 âyet okuyan görevliye verilen isimdir. Maraş'ta Restebaiye Mahallesi'nde Hacı Osman Ağa Câmii'nde aşırhan olmayıp Ahmed mütevelli arzıyla Cemaziyelevvel 1132/Mart-Nisan 1721'de göreve getirilmiştir. Şems Hatun Câmii'nde aşırhan Seyyid Mustafa'nın görevi bırakması ile yerine Ebu Talib'e mütevelli arzıyla Şevval 1134/Temmuz-Ağustos 1722'de berat verilmiştir.

[14] Yıldız, 93. Yasinhân, Câmi ve Mescitlerde Kur'ân'da bulunan Yasin Sûresi'ni okuma vazifesi olan câmi görevlisidir. Görevlilerin atanması sırasında haksızlıkların yapıldığı anlaşıldığında vazife hak edene teslim edilmekte idi. Duraklı Mahallesi'nde Pir Hüseyin Câmii'nde Yasinhan olan Şeyh Mehmed'in üzerinden Ömer'in alması üzerine durum anlaşılarak görevine son verilmi, tekrar hak sahibi olan Mehmed Maraş naibi Şeyh Ömer'in arzıyla Muharrem 1158/Şubat-Mart 1745'te beratı verilmiştir

[15] Yıldız, 93. Cüzhân**,** Namazlardan önce Kur'ân'dan birer cüz okumak vazifesiyle mükellef olan Câmi görevlileri hakkında kullanılan bir tabirdir. Cüzhân, cüz okuyan demektir. Evlâdiyet ve meşrutiyet üzere cüzhânlık atamaları yapılmaktaydı. Bektutiye Mahallesi'nde Kadı Muslihüddin Câmii'nde evladiyet ve meşrutiyet üzere günlüğü iki akçe ile cüzhan olan Ebu Bekir ve Abdullah adlı kardeşler mutasarrıflar iken Abdullah'ın vefatı üzerine kardeşi ve ortağı olan Ebu Bekir'e Maraş kadısı Seyyid Mehmedli'nin arzıyla Rebiülevvel 1185/Haziran-Temmuz 1771'de tayini yapılmıştır. Maraş'ta bazı Câmilerde cüzhânların ücretleri öşür vergisi ile karşılanmaktaydı. Alaüddevle vakıflarından Edikçe mezrasının öşür mahsulünden almak üzere cüzhan Ömer'in hizmeti terk etmesi üzerine görevden alınmış ve yerine Mustafa Ramazan 1117/Aralık-Ocak 1705-1706'da tayin edilmiştir

[16] Yıldız, 94. Devirhân**,** Câmilerde namaz vakitlerinden önce Kur'ân okumakla görevli olan kişilere devirhân denmekteydi Maraş'ta bu göreve daha çok Câmi-i Kebir'de rastlanmaktadır. Maraş'ta Alaüddevle Süleyman Bey Câmi-i Kebiri'nde devirhan olan Şeyh Mehmed Şeyh Hüseyin devretmesinden mutasarrıf iken sahte yazıyla karışılmakla önceki sahibi devam etmiş olup beratı on akçe ile yazılmıştır. Câmi-i Kebir dışında bazı câmilerde de bulunmakta idi. Şems Hatun Câmii'nde devirhan Hüseyin'in Recep 1103/Mart-Nisan 1693'te beratı yenilenmiştir.

[17] Yıldız, 94. Naathân, Naat kelimesi "nitelemek, iyi ve güzel şeyleri abartılı biçimde dile getirmek; nitelik, vasıf" anlamlarında kullanılır. Naat, Hz. Peygamberi öven şiirlerdir. Bu kasîdeleri okumakla görevli olan kişiye naathan denirdi. Maraş'ta Câmi-i Kebir'de üç akçe ile müezzin ve on akçe ile naathan Mehmed'in Muharrem 1110/Temmuz-Ağustos 1698'de eski beratı yenilenmiştir. Naathân, bazı berat kayıtlarında "Na't-ı şerif-han" olarak geçmektedir. Alaüddevle Süleyman Bey Câmi-i Kebiri'nde Cuma günü dört akçe ile "Na't-ı şerifhan" bir akçe ile ihlas-han Seyyid Mehmed Halife dindar ve hizmetinde olan ancak vazifeleri az olup vafın çoğalan gelirlerinden günlüğü beş akçe zamm ile naathan ve elli seneden beri "ecdâd-ı nân pâresi" olmakla iki göreve Seyyid Mehmed Halife kadısı Seyyid Mehmed Said arzıyla vakfın köy ve mezrasından beş akçe zamm ile 22 Rebiülahir 1191/30 Mayıs 1777'de berat verilmiştir.

[18] Yıldız, 93. Temcidhân**,** Sabah namazından önce minarede Arapça ilâhîleri belli bir makamdan okuyan görevliye Temcidhân adı veriliyordu. Temcidhânlık babadan oğula geçmekteydi. Maraş'ta Süleyman Bey Câmi-i Kebir'inde beş akçe ile temcidhân olan Mehmed'in vefatı ile yerine oğlu Seyyid Mehmed kadı Seyyid Mehmedli'nin arzıyla Cemaziyelahir 1185/Eylül-Ekim 1771'de tayini yapılmıştır .

[19] Kur'ân'dan Fetih suresini okuyan kişiye denmekteydi. Maraş'ta Şems Hatun vakfının müsadesiyle artan vakıf gelirinden on akçe ile Şeyh Ebu Bekir Hatuniye Câmi'ne fetihhan olarak Ramazan 1138/Mayıs-Haziran 1726'da tayin edilmiştir

[20] Hz. Muhammed'in hayatını ve kişiliğini anlatan esere "Muhammediye" denilirdi .(Yazıcıoğlu Mehmed'in ö. 855/1451 Osmanlı dinî-tasavvufî kültürünün oluşmasına katkıda bulunan manzum eseri.) Câmilerde bu eseri halka okuyan okuyucular da vakıf görevlilerindendi. Maraş'ta Câmi-i Kebir'de üç akçe ile Muhammediye okumak şartıyla Şeyh Mehmed'e naibi Ahmed'in arzıyla

Şekil 3: Ulu Câmii Görevlileri Atama Listesi.

Görev	*Ücret*	*Yeni Atanan*	*Atama Tarihi*	*Atama Nedeni*	*Belge*
İmam	-	Ahmed Halife	Zilkade 1102/Temmuz-Ağustos 1691	İlk atama	(*VAD*.No: 1159, vr. 43b)
İmam	-	Ahmed	Cemaziyelahir 1109/Aralık-Ocak 1697-1698	Ahmed'in azli yok iken Bekir'in görevi üzerine aldığının anlaşılmasıyla	(*VAD*.No: 1140, vr. 342a)
İmam-i sâni	-	İbrahim ve Hüseyin	Rebiülahir 1110/Ekim-Kasım 1698	İbrahim ve Hüseyin'in üzerinden görevi Ebu Bekir'in almasıyla	(*VAD*.No: 1140, vr. 343a)
İmam-ı sâni	1 akçe	Ahmed Serverî	Rebiülahir 1114/Ağustos-Eylül 1702	Babası Ömer'in vefatı ile	(*VAD*.No: 1159, vr. 45b)
İmam-ı sâni	-	Abdullah	Zilkade 1114/Mart-Nisan 1703	Ahmed'in kendi heva ve hevesinde olmasıyla	(*VAD*.No: 1159, vr. 46a)

	buğday	Kasım			
İhlashan ve Naathan	10 akçe	Seyyid Mehmed ve Seyyid Yusuf	13 Şevval 1239/11 Haziran 1824	Babaları Seyyid Ali'nin vefatı ile	(*VAD*.No: 563, vr. 12a)
Temcidhan	5 akçe	Mehmed	Cemaziyelahir 1126/Haziran-Temmuz 1714	İbrahim'in görevi bırakmasıyla	(*VAD*.No: 1157, vr. 43a)
Temcidhan	5 akçe	Seyyid Mehmed	Cemaziyelahir 1185/Eylül-Ekim 1771	Babası Mehmed'in vefatı ile	(*VAD*.No: 1149, vr. 15a)
Temcidhan	5 akçe	Seyyid Mehmed	Zilkade 1190/Aralık-Ocak 1776-1777	Yenileme	(*VAD*.No: 1154, s.72)

Pakize Yıldız, *Hurûfat Defterlerine Göre Maraş Kazası* (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2010), 177.

1.2.1.Maraş Mevlevîhânesi

Maraş Mevlevîhânesinin hizmete açıldığı mekân, Alâüddevle Bey'in (ö.1515) zaviye olarak yaptırıp vakfettiği Yum/Yumn/Yumni Baba Tekkesi'dir. Yumn Baba Zaviyesi, semâhane ve iki oda ilave edilerek II. Abdülhamid tarafından Hazine-i Hassadan tahsis edilen 150 lira ile 1315/1897'de yeni baştan onarılmış ve Mevlevîhâneye çevrilmiştir. Maraş Sancağı İdare Meclisinin isteği üzerine Çelebilik makamı tarafından intihap edilen Mehmed Selim Dede (1270/1854-16.1.1341/1925) ibn-i Sâdık 1311/1893'de Maraş'a gelerek fiilen göreve başlamış; binanın bakım ve onarımının tamamlanmasından sonra, 3 Recep 1315/28 Kasım 1897 tarihinde resmen postnişîn olarak tayin edilmiş ve eline beratı verilmiştir. 360 kuruş olan yıllık mutfak

Rebiülevvel 1110/Eylül-Ekim 1698'de berat verilmiştir. Yazıcıoğlu Mehmed'in (ö. 855/1451) Osmanlı dinî-tasavvufî kültürünün oluşmasına katkıda bulunan manzum eseri.

[21] Yıldız, 144, 160.

gideri 660 kuruşa yükseltilmiştir. Vazifesinde gösterdiği üstün başarıları sebebiyle 24 Şaban 1323/24 Ekim 1905 tarihli irade-i seniyye ile Mehmed Selim Dede'ye dördüncü rütbeden Osmanî/Mecidî nişanı ihsan edilmiştir.[22]

Dulkadiroğlu Devleti'nin son hükümdarı Alaüddevle Bozkurt Bey tarafından 1510 yılında inşa ettirilen Yum Dede Zaviyesi'nde faal olduğu 410 yıllık sürede (M. 1510- M.1920) ne yazık ki günümüze sınırlı derecede bilgi ve belge taşınabilmiştir. Dergâh, Kahramanmaraş Kapalı Çarşı Külliyesi dâhilindedir. Bu özelliği ile Anadolu'da çarşı merkezine kurulan Mevlevîhânelerdendir. Maraş Mevlevîhânesi tarihte sık sık büyük yangınlara maruz kalmıştır. 03.02.1888'deki büyük Maraş yangınından sonra, en son Fransızlar tarafından 01.02.1920 tarihinde yakıldığında dergâhın faaliyeti son bulmuştur. Bu yangınlar sonrasında, dergâh bünyesindeki; eşyalar, evraklar, kütüphane, defter ve belgelerin de yanmış olacağı sanılmaktadır.[23]

Osmanlı tarîkat geleneklerinde, mevlevîhânelerde ve tekkelerde, dergâha mensup şeyh ve yakınları vefat ettiklerinde; hazîre ya da hâmuşân denilen özel mezarlık alanlarına defnedilirler. Maraş Mevlevîhânesi'nde dergâh içerisinde böyle bir kabristanın varlığı bilinmektedir ancak dergâh, 1920 yılında Fransızlarca yakıldıktan sonra, uzun süre harabe olarak kalmış ve daha sonra 1941'de vakıflarca şahıslara satılmıştır. Dergâhtan geriye sadece Yum Dede ya da Abdulgaffar Baba'ya ait olduğu bilinen bir sanduka kalmıştır. Türbe içerisinde sadece bir mezar sandukası vardır. Ne yazık ki Yum Baba mı, Abdulgaffar Baba mı olduğu bilinmemektedir. Yapılan araştırmalarda burada daha fazla mezar bulunduğu, ancak çeşitli nedenlerle yok edildiği anlaşılmıştır. Maraş Mevlevîhânesi "Yum Baba" olarak bilindiği gibi, "Gaffar Baba" dergâhı olarak da anılmaktadır. Bundan dolayı olsa gerek; türbe girişindeki tanıtım tabelasında "***GAFFAR (YUM) BABA TÜRBESİ***" şeklinde yazılmıştır. Yum Baba, 15. asırda yaşamış zaviyeye ismi verilen kişi; Gaffar Baba ise, 18. asırda yaşamış, 1892'de vefat etmiş bir zattır. Bu nedenle türbe girişindeki tanıtım tabelasının düzeltilmesi gerekir. Gaffar Babanın vefatından sonra Konya Çelebilik Makamı'nca

[22] Nazif Öztürk, "Mücahidîn-i Mevlevîye'ye dahil olan Maraş Mevlevîhanesi", *Birinci Dünya Savaşı'ndaMevlevî Alayı ve Gönüllü Topluluklar Uluslar arası Sempozyumu Bildiri Kitabı,* Adnan Karaismailoğlu (Kırıkkale: Kırıkkale Üniveritesi, 2016), 55.

[23] Avgın v.dğr., *Maraş Mevlevihânesi,* 61.

Milâdî 1894 yılında Mehmet Selim Dede Maraş Mevlevîhânesi'ne Şeyh olarak atanmıştır.[24]

Mevlevîhâne'nin 1 Şubat 1920' de tamamen yakılmasından sonra dergâh uzun süre harâbe olarak kalır. Dergâh yangınından sonra Selim Dede evinden dışarı çıkmaz olur, 16.03.1925 tarihinde Hakk'a yürür. Selim Dede'nin vefatından yedi ay sora 30 Kasım 1925'te bütün yurtta tekke ve zâviyeler kapatıldı. Muhtemelen bu tarihten sonra Maraş Mevlevîhânesi'ne yeni bir şeyh atanmamıştır. Bazı kaynaklarda Maraş Müftüsü Hâfız Ali Efendi'nin son postnişin olduğu ifade edilmektedir. Hâfız Ali Efendi Maraş'ta derin fıkıh ve hadis ilmine sahip, büyük bir âlim, çok zeki bir insan; döneminde bölgede "Kıraat-ı aşere" okuyan tek imam olduğu bilinmektedir. Yangın, tekke ve zaviyelerin kapatılmasından dolayı son postnişinin Mehmet Selim Dede olduğu düşünülmektedir.[25]

Dergâh harâb vaziyette iken, 1941 yılında "Tarihi niteliği yoktur" gerekçesiyle vakıflar tarafından şahıslara satıldığında bir dönem köy garajı olarak kullanılmıştır. 1965 yılında dükkânlar inşa edilmiş; 1985 yılında da üst katının işyeri alt katının ise türbe olduğu betonarme bir bina yapılarak çarşıya dönüştürülmüştür. Maraş Mevlevîhânesi hakkında bilgi ve belgeye ulaşabileceğimiz kaynaklardan birinin de Halep Mevlevîhânesi olabileceği düşünüldü. Ancak Sezai Küçük'ün "*Mevleviliğin Son Yüzyılı*" kitabında "Halep Mevlevîhânesi'ndeki eserlerin Şam Esed Kütüphanesi'ne devrolunduğu; hiçbir kitap ve belgenin incelemeye açık olmadığı" bilgisine ulaşınca mâlum sebeplerden dolayı umudumuzu kestik.[26] Konuyla ilgili olarak tarafımızdan çekilen fotoğraflar ekler bölümünde yer almaktadır.

[24] Avgın v.dğr., *Maraş Mevlevihânesi,* 68-71.
[25] Avgın v.dğr., *Maraş Mevlevihânesi,* 127, 128.
[26] Avgın v.dğr., *Maraş Mevlevihânesi,*143, 146.

1.2.2. Mevlidler

Sözlük anlamı olarak "doğum yeri ve zamanı" anlamına gelen "Mevlid" İslâm dünyasında Hz. Peygamber (sav)'in dünyayı teşriflerini ifade etmek için kullanılmaktadır. Kaynaklar ilk Mevlid manzumesini Endülüslü muhaddis ve tarihçi İbn Dihye el-Kelbî'nin (ö. 633/1235) yazdığını bildirmektedir. İbn Dihye, yazdığı *et-Tenvir fi Mevlidi's-Sirâci'l-Münîr* adlı eserini "Muazzam" lakabıyla bilinen Erbil Emiri Muzafferüddin Gökböri'ye takdim etmiştir. Emir de tarihte ilk defa Mevlid okutturan Müslüman olarak kayıtlara geçmiştir. Türk Edebiyatı'nda ise Türkçe yazılan pek çok mevlid arasında şüphesiz en çok kabul gören ve günümüzde de okunmaya devam eden Mevlid, Süleyman Çelebi'ye ait olan ve *Vesiletü'n-Necât* (kurtuluş yolu) isimli manzum eserdir. Süleyman Çelebi Hazretleri, bu Mevlidi 1409 senesinde yazmıştır.[27]

Kahramanmaraş'ta yazılan iki adet mevlid tespit ettik. Detaylı bilgiler başlıklarının altında verilecektir.

1.2.2.1. Mar'aşî Kurrâ-zâde Nâdirî ve Mevlidi

Hasan Nâdir Efendi 1830'da Maraş'ta doğup aynı şehirde 1900'de vefat etmiştir. Kurra-zâde ailesindendir. Yalnızca ilkokulu okumasına rağmen zekâsıyla zamanında tahsil gören emsallerinden üstün olan Hasan Nâdir Efendi, uzun müddet Maraş Mahkeme-i Şer'iyyesi'nde memur olarak çalışmıştır. Maraş ve çevresinde tanınıp sevilen, şiirlerine rağbet edilen bir şairdir. Şair, Nâdir Baba namıyla tanınmasına rağmen şiirlerinde çoğunlukla Nâdirî bazen de Nâdir mahlasını kullanmıştır. Günümüze intikal eden tek eseri mevlidleridir. Ayrı ayrı üç mevlid yazmıştır. Ayrıca şairin on adet gazeli bulunmaktadır.[28]

Mûsikîşinas olduğu şu gazeli ile anlaşılmaktadır.

---

[27] Ahmet Hakkı Turabi vd., *Türk Din Mûsikîsi El Kitabı,* 1.bs. (Ankara: Grafiker Yayınları, 2017), 97.
[28] Gülcan Tanıdır Alıcı, *Mevlid Mar'aşî Kurrâ-zâde Nâdirî* (Kahramanmaraş: Ukde yayınları, 2009), 24-26, 35.

Hüseynîden dem urdukça cemâlin mihr ü mâh-âsâ

Nevâya başladım ben de Sabâ-yı bâm-gâhâsâ

Ey sevgili ay ve güneş gibi olan yüzün Hüseynî güzelliği yansıtınca ben de seher vakti esen sabâ yeli gibi hüzün ve elemle söylemeye başladım.

Düzenler verdi şâne rişte-i zülf-i perîşâne

Misâl-i tâziyâne perde-i rûy-ı Dügâ-hâsâ

Sevgilinin dağınık saç tellerine düzen veren tarak, saçlarını ikiye ayırarak Araplar gibi yüzüne perde tuttu.

Lebinden gül yüzünden ârlığından bûse ver cânâ

Safâ bahşeylesünler câna âheng-i Segâh-âsâ

Ey sevgili, dudağından, gül yüzünden ve arlığından öpücük ver ki bunlar cana segâh ahengi gibi safa versin.

Nedir bu dîde-i câzû nedir bu çîn-î çâr-ebrû

Beni mest eyledi yâhû makam-ı Çârgâh-âsâ

Nedir bu cadı/büyüleyici gözler, nedir bu dört kaş çatıklığı? Bunlar beni çârgâh makamı gibi mest eyledi/kendimden geçirdi.

Aşîrân ile işret kıl gam-ı feryâd-ı koy Nâdir

Bırakma zülf-i canânı elinden doğru râhâsâ

Ey Nâdir, gamdan dolayı feryat etmeyi bırak, Aşîrân ile eğlen! Sevgilinin zülfünü doğru yol gibi elinden bırakma.[29]

XV. asırdan günümüze kadar birbiriyle benzeşen veya farklı motifler ihtiva eden yüzlerce Türkçe mevlid yazıldığı bilinmektedir. Bu Türkçe Mevlid metinlerinden

[29] Tanıdır Alıcı, *Mevlid Nadirî*, 50.

üçü Maraşlı Kurrâ-zâde Hasan Nadir Efendi'ye aittir. Yazdığı üç mevlid Maraş'ta çok rağbet görmüş, düzenlenen mevlid törenlerinde okunmuştur. Bu törenlere hayatta iken Nâdirî'nin de iştirak edip okunan mevlidini ağlayarak dinlediği rivayet edilmiştir. Mevlidlerde, dinleyen cemaatin tekbir, tevhid ve salavat getirecekleri yerler belirtilmiştir. Hatta şerbet sunumu yapılırken okunacak salâ bile vardır. Mevlidlerin tertibi de eserin okunmak üzere yazıldığını gösterir.[30]

Mevlidlerine muhteva olarak Süleyman Çelebi (1352-1422)'nin Vesîletü'n Necât (1409-1410) adlı eseri modellik eder. Mevlidlerin isimleri sırasıyla, "*Mevlidü'l evvel li-Kurra-zâde Nâdir, Mevlidi's-Sânî li-Kurra-zâde Nâdir, Mevlidü's Sâlis li-Kurra-zâde Nâdir*'dir. 2009 yılında Ukde Yayınları'ndan neşredilen, Gülcan Tanıdır Alıcı'nın hazırladığı mevlid kitabından bazı örnekler;

Müstef‹ilün Müstef‹ilün

I İlm-i ledünni şāhınıñ
Ṭoġduġı günlerdir gelen
Evc-i nübüvvet māhınıñ
Ṭoġduġı günlerdir gelen

II Bādî-i îcād-ı cihān
Şāh-ı zemîn ü āsumān
Ol pādişāh-ı ins ü cān
Ṭoġduġı günlerdir gelen

III Buyurdı Haḳ ḥakka'l-yaḳîn
Çün "raḥmeten li'l-‹ālemîn
Oldı "şefî‹ü'l-müẕnibîn
Ṭoġduġı günlerdir gelen

IV Refref-süvār u ḳurb-ı Ḥaḳ
Mi‹rāca oldı müsteḥaḳ
Oldı vücūdı nūra ġarḳ
Ṭoġduġı günlerdir gelen

[30] Tanıdır Alıcı, *Mevlid Nadirî,* 53,54.

V Ol iftiḫār-ı kā›ināt
Deryā-yı ‹ilm ü mu‹cizāt
Ol ṣāfi‹-i ‹abd-i ‹uṣāt
Ṭoġduġı günlerdir gelen

Āleme geldikde ṣāh-ı Enbiyā
97 Cümle eşyā didiler hep merḥabā

Merḥabā ẕāt-ı mu‹allā merḥabā
Merḥabā nūr-ı mücellā merḥabā

Ümmet oldı ẕātıña hep enbiyā
Salṭanatda ṣāh-ı vālā merḥabā

135 Baḥr-i luṭfuñdur şefāat menbaı
Teşnesidir Ḫıżr u Ìsā merḥabā

Maḳdemiñdir ‹āleme raḥmet müdām
Bā‹i îcād-ı eşyā merḥabā

275 Ḳılma rüsvā anları rūz-ı cezā
Afv ḳıl noḳṣānlarını yā Ḫudā

Çün buyurdı kim saña ḳıldım ‹aṭā
Ümmetiñi ‹afv idem rūz-ı cezā

Beş vaḳitde lîk ḳılsunlar ṣalāt
Ben de virem anlara oddan necāt

Ümmet iseñ Muṣṭafāya muṭlaḳā
Cān u dilden vir ṣalavātlar aña

Günümüzde Nâdir Efendi'nin yazdığı mevlid okunmamaktadır. Takriben 1900-1950 yılları arasında okunmuştur. Yaşar Alparslan Hoca'ya annesi eskiden özellikle kadınların okuduğunu beyan etmiş, Yaşar hoca da bize nakletmiştir.[31] Mevlid'e ait ses kayıtları resmi ve özel kurumlardan araştırılmış, lakin bulunamamıştır.

1.2.2.2. Zübdetü'l Âsâr Fî Mevlidî'n-Nebiyyi'l-Muhtâr

Kahramanmaraş'ta yazılan diğer mevlid Hafız Veliddîn Efendi (1875-1950)'ye aittir. Aslen Elbistan'dan gelmiş bir aileden olan Veliddîn Efendi, Hacı Bekir Efendi'(1830-1906)'nin oğludur. Maraş'ta doğmuştur. Veliddîn Efendi'nin nüfustaki adı Hacı Veli'dir. Ailesi sonradan "Ülger" soyadını almıştır. İslâmî ilimler tahsil eden Veliddîn Efendi, aynı zamanda hâfızdır. Bu sebeple olsa gerek Mevlidi'nde Hâfız mahlasını kullanmıştır. Şairin bazen de "Hâfız Veliddîn Nef'i" adını mahlas olarak kullanıldığı görülmektedir. Veliddîn Efendi'nin Arapça ve Farsçaya vakıf olduğu eselerinden anlaşılmaktadır. İmamlık ve müftülük yapan şairin bugün itibarıyla elimizde iki eseri bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Maraş'ta terzi Mehmet Kanadıkırık'ın Cönkü'nde[32] bulunan "Esmâ-î Hüsnâ Me'âli Şerîfleri" adlı eseridir. Söz konusu eser araştırmacı yazar Ömer Hakan Özalp tarafından neşredilmiştir. İkinci eser ise bahse konu olan mevliddir. Elbistanlı-zâde Veleddîn Efendi'nin mevlidi Yaşar Alparslan Hoca'nın dört sene süren araştırmaları sonucunda meydana gelmiştir. Şu an elimizde Mevlid'in aslından bir fotokopi nüshası bulunmaktadır. Veliddîn Efendi'nin Mevlidi'nin asıl adı "Zübdetü'l Âsâr Fî Mevlidî'n-Nebiyyi'l-Muhtâr'dır." Mesnevî nazım şekliyle yazılan Mevlid oldukça küçük bir eserdir. Eser sonunda yer alan,

"Hamdüli'llah mevlid-i hayrü'l- enâm

Oldı bin üç yüz on altıda tamâm"

[31] Yaşar Alparslan, *Kişisel Görüşme*, 30 Kasım 2017.

[32] Genellikle âşık edebiyatı, halk edebiyatı ve folklor ürünlerinin toplandığı anonim mahiyette bir mecmua türü. Bkz. *DİA*. Kahramanmaraş'ta aynı zamanda not defterine de cönk denilmektedir.

beytinde ifade edildiği gibi H.1316- M.1898 tarihinde yazılmıştır. Eserin başında bir dörtlük bulunmaktadır. Ardından besmele ile konunun işlendiği bölüm başlamaktadır. Asıl konunun işlendiği bölüm toplam 142 beyitten müteşekkildir. Veliddîn Efendi'nin Mevlidi, bilinen klasik tertipte olmamakla birlikte genel olarak Mevlid türünde yer verilen konulara –Münacat, Vilâdet, Risâlet, Miraç/Mu'cizat, rıhlet ve dua birkaç beyitle değinilmiştir. Aralarda tekbir, tevhid ve salâvât getirilecek yerler beleirtilmiştir. Mevlidin bu tertibi de okunmak üzere yazıldığını göstermektedir.[33]

Mevlid'e ait bölümlerden örnekler:

Bismi'llahi'r-rahmâni'r-rahim

1 Allah adı ile itdim ibtidâ
Hamdı şükr ile kılup medh ü senâ

2 Kim ana ismi Hudâyı evvelâ
Ne murâdı var ise vire Hudâ

3 Cân u dilden idelüm Allahı yâd
Tâ kıla her işde Allah bizi şâd

44 İster isen nar-ı duzahdan necat
Ver Muhammed Mustâfaya salavât

I

Togdı Habib-i Kibriya
Ehlen ve sehlen merhaba
Bâ'is-i halk-ı dü-serâ
Ehlen ve sehlen merhabâ

II

[33] Gülcan Tanıdır Alıcı, Yaşar Alparslan, *Zübdetü'l Âsâr Fî Mevlidî'n-Nebiyyi'l-Muhtâr,* 1.Baskı(Kahramanmaraş: Ukde Yayınları, 2012), 17.

Ey pâdişâh-ı ins ü can
V'ey mefhar-ı halk-ı cihân
Peygamber-i âhir-zaman
Ehlen ve sehlen merhabâ
98 Mescid-i Aksâya geldi çün Resul
Enbiya ervâhı itdiler nüzul
99 Şânına ta'zim tekmil itdiler
Şevk ile tesbih'ü tehlil itdiler
102 Göklere itdi bu Mi'râcdan urûc
Geçtiler Cebrâil ile çok burûc
141 El-amân ey Hazıret-i Allah amân
Ber-murâd it bizleri kıl şadumân
142 Cümlemizden rân kıl peygamberi
Sen şefî it bizlere ol serveri

Temmet H. 1319- (M. 1901)

Elbistânlu-zâde el-Hâcı Bekir Efendi'nin mahdûmı Hafız Nef'i Efendi'nin nazm-kerdesi[34] olan işbu Mevlûd-i Şerîfdir.[35]

1.2.3. Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Mûsikî Faaliyetleri

1866 tarihinde Sultan Abdülaziz zamanında Osmanlı Devleti'nde yapılan idarî teşkilat sırasında Zulkadiriye Eyaleti kaldırılarak Maraş, bir sancak haline getirilir ve Halep vilayetine bağlanır. Bu devirde Maraş tarihinin en önemli olayları Ermeni olaylarıdır. 1839 Tanzimat ve 1856 Islahat Fermanlarının azınlıklara ve yabancı tebaalara sağladığı haklardan faydalanan Türkiye Ermenileri, yabancı devletlerin de teşvikleri ile Osmanlı devletinden ayrılarak bağımsız bir Ermeni devleti kurmak

[34] Seçilmiş Şiir.
[35] Alıcı, vd., *Zübdetü'l Âsâr*, 39.

hevesine kapılmışlar, bu maksatla Hınçak ve Taşnak adlarıyla siyasi cemiyetler kurmuşlardır. Bu cemiyetlerin çalışmaları sonunda zaman zaman çıkartmış oldukları isyanların en önemli merkezlerinden bazıları da Maraş'ın Zeytin (Şimdiki adı Süleymanlı), Fırnız, Yenice Kale Kasabaları olur. 1896'da çıkan Zeytin isyanı çok kanlıdır. Birinci Dünya Savaşı içinde Doğu Anadolu'dan, Maraş köy ve kasabaları'ndan birçok Ermeni sürgün edilir. Bu arada Maraş Ermenileri'nin bir kısmı da Maraş'ı terk ederek Suriye ve Amerika'ya gider ve birçoğu Maraş'ta yaşamaya devam eder.1896 Zeytin isyanından kaçarak Maraş'ta bir Ermeni yanına sığınan Nubaryan aynı zaman da Zeytin Tüfeğ'i (Dolma Tüfek) ustasıdır ve boru çalar, ince el sanatlarıyla da uğraşır. Teneke ve oymacılık gibi. Nubaryan, Maraş'ta kalarak yine kendisi gibi Ermeni olan Selefkiyan, Hazeryan ve Agop'la tanışır ve bu dört arkadaş bir araya gelip küçük bir bando kurmaya karar verirler. Bu dört arkadaş grubunun içinde yalnızca Hazeryan Müslüman olup Adını Hazeri koyar. Aynı zamanda iyi bir klarnet ustasıdır. Daha sonra Hazeri saz çalmaya başlar ve âşıklık geleneğine de geçer. Daha sonra bu dört arkadaş kendileri gibi Ermeni olan Alabaşiyan isimli Ermeni'yi de yanlarına alırlar ve beş kişilik ekiple çalışmalarına başlarlar. Zaman içinde Abara başında bulunan Kilise'de Akordiyon çalan Rihanyanı ekibe alırlar. Rihanyan yaş olarak Nubaryan, Selefkiyan, Hazeryan, Agob'tan ve Alabaşiyan'dan küçüktür. Sonrasında bu altı kişilik grup Suriye ve Adana'da yaşayan Ermenilerden Bando da çalınacak enstrümanlar için yardım isterler. Bir trompet, bir klarnet, bir çakmaklı trombon, bir büyülü,[36] bir davul, bir zil. Bu altı kişilik ekip bir araya gelerek, Abara Başı Kilisesi'nde çalışmalarına başlarlar ve İstanbul'da kurulan ilk Türk bandosu (Günümüzde Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası) ve Osmanlı devletinin de ilk bandosu olan Mızıka-yı Hûmayûn'dan yardım alırlar ve Maraş'ta bulunan bu altı kişilik Ermeni Bandocular hep Maraşlılarla dostluk eder onlarla dertleşirler. 1907 yıllarında bandonun başında olan Hazeri ve yanında sürekli ona yardımcı olan Agop'un hayalinde Türkiye'nin ilk bandosu 'Mızıka-yı Hûmayûn vardır. Hazeri yardımcısı Agop'u 1910 yılında İstanbul'a Mızıka-yı Hûmayûn bandosuna gönderir. Agop İstanbul'a vardığında hiç yabancılık çekmez, zaten kendisi iyi bir klarnet ustası olduğundan dolayı bandoya alırlar. Notayı hızlı bir şekilde öğrenir, Maraş'taki arkadaşları Hazeri, Ruhan, Nübaryan ve Selefkiyanı merak eder. Sürekli onları

[36] Trompet enstrümanı'nın kısa şekli.

düşünür. Agop bir yıl İstanbul'da kaldıktan sonra eşini ve iki çocuğunu İstanbul'a getirtir. Bildikleri ne varsa ne kadar nota varsa Maraş'a gönderir. Dört yıl İstanbul'da kaldıktan sonra 1915 yılında Maraş'a arkadaşlarının görmeye gelir. Maraş'ta sekiz ay kalır. Bu sekiz ay içerisinde arkadaşları Hazeri, Ruhan, Nubaryan ve Selefkiyan'a notayı da öğretir. Bu arada kendisi gibi Ermeni olan Ruhan'da Müslüman olur. Maraş'ta kalmayı tercih eder. Adını "Ruhanî" koyar. Agop sekiz ay Maraş'ta kaldıktan sonra İstanbul'a döner ama sürekli arkadaşlarını düşünür. Sanat yaşamına İstanbul'da Mızıka-yı Hûmayün bandosunda devam eden agop zaman zaman Maraş'a arkadaşlarına notalar gönderir. Klarnet ustası Agop İstanbul'da büyük adaya yerleşir ve Mızıka-yı Humâyûndaki bando çalışmalarının dışında kalan vakitlerinde kendisi gibi Ermeni vatandaşı olan yakın arkadaşı kuyumcu Artur'un yanında ona yardım ederek kuyumculuk mesleğini de öğrenir. Ermenilerin o zamanlar Trasanta Rahiplerinin bandosu olarak bilinen aslında bu (Çigan) Müziğidir. Çiğan Müziği Ermenilerin müziğidir. Çiğan Müziği'nde kullanılan enstrümanlar, akardiyon topluluğudur. Sonradan aralarına keman, çello ve kontrabas olarak zenginleştirilir. Daha sonra da Ruslar bu müziğe sahip çıkıp adını "Çiğan" müziği koyarlar. Amerikan Kolejinde (şimdi ki Ticaret Lisesi yanında ki Halk Eğitim Merkezi) zaman zaman yine Müslüman olan Hazerî ve Ruhanî Ermeni olan Nubaryan, Selefkiyan ve yanlarında üç dört tane de Maraşlı Türk Amerikan Kolejinde de fırsat buldukça çalışma yaparlar. 12 Şubat 1920 şehir tamamen düşmandan temizlenir ve aslanlar zafere ulaşmıştır. O gün şehirde Bayram yapılır. 1918-1922 yılına kadar kırık dökük aralıklı kendi aralarında çalışan bando ekibi dönemin belediye başkanı Lütfi Köker tarafından bando yeniden toparlanıp kurulur. Bando ekibinin kurulmasıyla Hazerî ve Ruhanî İstanbul Mızıka-yı Hümayûn bandosunda bulunan arkadaşı Agop'un yanına giderler ve ondan enstrüman ve nota konusunda yardım isterler. Belli bir zaman Agop, Ruhanî ve Hazerî'yi hem misafir eder, hem isteklerini yerine getirir. Aynı zamanda Hazerî ve Ruhanî'ye Mızıka-yı Hûmayûn bandosunu gezdirir. Zaman zaman bandonun çalışmalarına katılırlar. Hazerî ve Ruhanî İstanbul'da Agop'un yanında birkaç ay kaldıktan sonra tekrar Maraş'a dönerler. Hazerî ve Ruhanî'nin İstanbul'dan getirdikleri nota ve enstrümanlarla bando ekibini geliştirirler. 1928 yılın da amansız bir hastalığa (verem) yakalanan bando ekibinin şefi Hazerî bir süre hasta yattıktan sonra gün geçtikçe daha da kötüleşir ve vefat eder. Bando ekibinde huzursuz olan iki Ermeni Nubaryan ve

Selefkiyan Maraş'tan gitmeye karar verirler ve kendileri gibi Maraş'tan göç eden diğer Ermeniler gibi Amerika'nın Şili eyaletine giderler. Bando ekibinin başına âşıklık geleneğini de sürdüren, sonradan Müslüman olan Ruhanî geçer. Bandoyu tekrardan toparlamaya çalışan Ruhanî yedi kişilik bando ekibiyle bir süre çalıştıktan sonra Ruhanî de amansız bir hastalığa yakalanıp çok sürmeden vefat eder. 1923 Yılında Maraş Valisi Ekrem Bey (Ahmet Ekrem Engür) ve Belediye Başkanı Lütfi Köker, Hazerî'yi ve Ruhanî'yi vefatından evvel yanlarına çağırıp bandoyu yeniden kurup düzene sokmasını ister. 1923 yılındaki Maraş Valisi Ekrem Bey mûsikîye olan düşkünlüğünden dolayı İstanbul'dan o zamanlar ince saz dedikleri keman, ud, tambur, klasik kemençe getirtir ve bandodan da klarnet, saksafon ve ritim desteğiyle Maraş Mûsikî Cemiyeti kurulur.

Şekil 4: Maraş Mûsikî Cemiyeti Mensupları.

Maraş Mûsikî Cemiyeti Mensupları 1923 yılı. *1967 Kahramanmaraş İl Yıllığı*, 32.

Türkiye genelinde tango ve vals müzikleri eşliğinde danslar yapılır. Hem Mûsikî Cemiyetinin hem de Belediye Bandosunun çalışma yeri Amerikan Kolejidir. (Eski Halk Eğitim Merkezi). 1928 yılına kadar çalışmasını yürüten bando, Hazerî ve Ruhanî'nin vefatının ardından yeniden toparlandıktan sonra zaman zaman bandoya katılan yeni arkadaşlarıyla güçlenir. 1928 yılında bandoya katılan yeni isimler: Şevket Tanış (borazan Şevket lakaplı) – Trompet, Durmuş Üçgül-Saksafon, Zekeriya Yırtıcı

– Davul, Mehmet Kambur (Sütçü Mehmet lakaplı) – Trampet, Mehmet Zıba - Trompet Hacı Ali Nazlı - Klarnet (Mi Bemol), Hacı Kocatürk (Hacı Çavuş lakaplı) – Trompet, Ali Pekmezci (Pekmezci Ali lakaplı) - Büyük aynalı bas. Bu sekiz isim Vali Bey ve Belediye Başkanı Tevfik Kadıoğlu'nun istekleri doğrultusunda hem bando, hem de mûsikî cemiyetinde görev alırlar. Zaman zaman birleşip Amerikan Kolejinde meşk yaparlar. Şehrin protokolüne konser ve dinleti sunarlar. Bandonun şefliğini o zamanlar Borazan Şevket lakaplı Şevket Tanış yapar. O zamanlar halk arasında Maraş belediye bandosuna Halay Çalgısı derler.[37]

Günümüze kadar Belediye Bandosu hizmet vermektedir. Resmî ve özel törenlerde millî ve manevî değeri olan eserler icra edilmektedir. 23 Kasım 2018 günü Kahramanmaraş'ta yapılan Maraşizâde Ahmed Kuddûsî Efendi ve Kadirîlik Sempozyumunda açılış öncesi mehter marşları ve "Sevdim Seni Mâbûduma" ilâhîsi icrâ edilmiştir. Konuyla ilgili resim ekler kısmında verilmiştir.

Tekke ve Zaviyelerin kapatılması sonrası Kahramanmaraş'ta tefekkür sahasında mümtaz şahsiyetler yetişmiştir. Üçüncü bölümde Kahramanmaraşlı Mûsikişinaslar başlığı alında hayatları, eserleri, fikirleri ve katkıları verilecektir.

1940'lı yıllar sonrası Kahramanmaraş'ta ciddi manâda faaliyet yapan şahıslardan kendine has eğitim yöntemiyle hafız yetiştiren Bahçeci Hoca lakaplı Muhammed Kamil Ağdaş'ın etrafında Klarnetçi Nazlı Bekir, Mehmet Ali Efendi, Müezzin Ali, Saçmalı İsmail her Pazar toplanır şarkı, ilâhî, kasîde, na't formunda eserler meşk ederler. 1950-1960 yılları arasında meşke devam ederler, mûsikîye ilgi duyanlar da katılır. Sonra bu meclis çeşitli sebeplerle dağılır.[38]

1971 yılında Kahramanmaraş İmam Hatip Lisesinde okul müdürü Mustafa Koyuncu öncülüğünde mehter takımı kurulur. Mehter takımı başarılarından dolayı çevre illerde dahi programlara davet edilir.1985 yılına kadar devam eder. Milli ve manevi değerlerimizi ifade eden marşlar ve ilâhîler icra edilir.[39]

---

[37] Mehmet Bağlar, "Mehmet Bağlar'ın kaleminden Maraş Bandosu", *Maraş Manşet* (4 Ocak 2017), erişim: 10.02.2019, http://www.marasmanset.com

[38] Yaşar Alparslan, *Ustalara Saygı*, 1.Baskı (Kahramanmaraş: Ukde Yayınları, 2017), 148,149.

[39] Süleyman Sürmeli, *Kişisel görüşme*, 25 Mart 2018.

1970'li yıllarda din görevlisi olan ve vaiz olarak görev yapan Halil Bilginer ve arkadaşlarının her hafta farklı bir evde yapılan fıkıh derslerinin arasında ilahî ve kasîdeler meşk edilir. Bu dersler 2000' li yıllara kadar devam eder. Daha sonra Halil Bilginer'in rahatsızlığı nedeniyle dersler sonlandırılır.[40]

Maraş'ta mûsikî açısından dönüm noktası sayılabilecek hâdise 1975 yılında Mûsikî Derneğinin yeniden kurulmasıdır. Ses ve saz heyetinin oluştuğu isimler şöyledir: Sazendeler: Mehmet Onur (Şef)-Tanbur, Metin İspiroğlu- Ney, Arslan İspir - Kanun, Mehmet Pakdil-Kanun, Ali Onur-Keman ve Ud, Zeki Canpolat- Keman. Hanendeler: Galip Canpolat, Zekai Bilge, Yaşar Alparslan.[41]

1966-1976 yılları arasında TRT'de ses sanatçılığı yapan ve sonra kendi isteğiyle ayrılan Memduh Cumhur, 1982-1988 yılları arasında Kahramanmaraş Mûsikî Derneğinde şeflik yapar. [42] Mûsikî Derneği artık Kahramanmaraş'ta müzik okulu gibi ilgili kişilerin sanatını geliştirdiği yer olur. Müziğin yerli tüm alanlarında çalışmalar yapılır, konserler verilir**.** Sonra yeni dernekler, topluluklar kurulur**.** 1995 yılında Mehmet Adanır Efendi başta olmak üzere Bahaiddin Bilginer ve Mesut Bilginer Hz. Mevlânâ Kültürü, Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorünü Araştırma ve Yaşatma Derneğini kurarlar. Özellikle tekke mûsikî kültürünün tanıtılması, yaşatılması noktasında büyük bir adımdır. Günümüzde halâ faaliyetleri devam etmektedir.

İki binli yıllardan sonra mûsikînin her alanında gelişme yaşanır. Ses ve saz eğitimleri sivil ve resmi kurumlarla devam eder. Diyanet personeline müftülükçe organize edilen il dışından ehil hocalar tarafından ezânı güzel okuma ve makam eğitimiyle ilgili kurslar tertip edilir. 2010 yılı Aralık ayında Neyzen Süleyman Erguner tarafından konser verilir. Kültür Bakanlığı Konya Tasavvuf Müziği Topluluğu tarafından 2013, 2015, 2017 yıllarında Semâ ayini yapılır. 2015 ve 2016 yıllarında Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi ve Dulkadiroğlu Belediyesinin desteği ile Neyzen Sadreddin Özçimi[43] tarafından Dinî Mûsikîmizin en önemli enstrümanı Ney

[40] Bahaiddin Bilginer*, Kişisel görüşme*, 17 Nisan 2019
[41] Alparslan, *Ustalara Saygı*, 148.
[42] Yasin Eker vd., *Müzik Söyleşileri*, 1.bs. (İstanbul: Kapı Yayınları, 2015), 71.
[43] 1955'te Konya'da doğan Sadreddin Özçimi, Sadettin Kaynak'ın talebelerinden Fevzi Özçimi'nin oğludur. İlk orta ve lise eğitimini Konya'da, yüksek öğrenimini İTÜ Türk Mûsıkîsi Devlet Konservatuvarı'nın Temel Bilimler Bölümü'nde Ney Sazı üzerine tamamladı.

sazına ilgi duyan, icrâsında belli seviyelerde olan kişilere yönelik kurslar düzenlenir. Bu kurslara çevre illerden katılanlar da olur. Bu kurslarda İlâhî, Kasîde, Saz Semaisi, Peşrev formlarından eserler icra edilir. Ney sazının tekniği ve yorumları açısından katılanlara katkı sağlar. Kursa ait fotoğraf ekler kısmında yer almaktadır.

Günümüzde üç adet sanat müziği korosu, iki adet halk müziği korosu, iki tasavvuf müziği topluluğu/korosu faaliyetlerini yürütmektedir. Belli dönemlerde konserler ve diğer faaliyetleri devam etmektedir. Kamu ve sivil toplum kuruluşlarınca enstrüman kursları verilmeye devam edilmektedir.

Dinî Mûsikîmiz'in anlatılması, anlaşılması, icrasının daha iyi yapılması açısından faaliyetler artarak devam etmektedir.

Henüz mezuniyetinden önce Dr. Nevzat Atlığ yönetimindeki İstanbul Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'na ney sanatkârı olarak girdi. 1980 yılında Konya Belediyesi ve Selçuk Üniversitesi bünyesinde birtakım kuruluş çalışmaları içinde yer alan Özçimi, 1986 yılında İstanbul'a dönerek Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinî Mûsıkî Kürsüsü'nde yüksek lisansını tamamladı.
1987 yılında Necdet Yaşar tarafından kurulup yönetilen İstanbul Devlet Türk Müziği Topluluğu'nda ney sanatçısı olarak yer alan Sadreddin Özçimi 2006 yılında kurulan İstanbul Devlet Türk Müziği Araştırma ve Uygulama Topluluğu'nda yine ney sanatkârı olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Çeşitli topluluklarla çok sayıda yurt içi ve yurt dışı konserlere iştirak etmiş, albümleri yayınlanmıştır.
Sûfî Rhytms(Sultan-ı Aşk) ve Breath Taste (Neyistan) adlı albümleriyle Türkiye Yazarlar Birliği tarafından 2001 yılının en iyi Türk mûsikîsi sanatçısı ödülüne layık görülmüştür. Pınar Zengin ve Sema Özkul, "Sadrettin Özçimi Röportajı", *Keşkül dergisi,* 16. Sayı: Aralık 2010: 1.

İKİNCİ BÖLÜM

KAHRAMANMARAŞ'TA DİNÎ MÛSİKÎ

2.1. CÂMİ MÛSİKÎSİ

Nitelik bakımından Câmi ve Tekke (tasavvuf) Mûsikîsi olmak üzere ikiye ayrılan, Dinî Türk Mûsikîsi'nin câmide icrâ edilen, gerek ibâdet sırasında gerekse ibâdet öncesi ve sonrasında ortaya çıkan ses mûsikîsinden ibarettir. Câmideki ibadetin esasını namaz teşkil ettiğinden Câmi Mûsikîsi denince akla ilk gelen şey, namazın cemaatle kılınması sırasında İmam ve Müezzin'in (müezzinlerin) çok defa irticâlî olarak, yani hâfızalarındaki melodi kalıplarına belirli ibareleri döşemeleri şeklinde tanımlanabilecek bir ses mûsikîsine dayalı faaliyetleri olmaktadır. Bu faaliyet esnasında herhangi bir çalgı aleti kullanılmadığından ses en önemli unsurdur. İmam ve müezzinin birbirinin ardından okumalarında dikkat edilecek en mühim husus, aynı makamları icra etmeleri veya birbiriyle uyuşan makam ve dizileri kullanmalarıdır. Câmi Mûsikîsi Müezzin'in ezân okuması, İhlâs Sûresi'nin kıraati, kāmet getirmesi, namazın cemaatle kılınması sırasında imamın ilk tekbirden selâm verinceye kadar geçen süredeki kıraati, selâmdan sonra müezzin tarafından okunan ibareler, tesbîhat, arada okunan mahfel sürmesi, dua ve mihrâbiyenin bütününe verilen isimdir. Ancak bu arada zaman zaman bu türler içine giren Temcîd, Münâcât, Salâ (salât), Tardiyye, Tekbir, Mevlid, Mi'râciye, Muhammediye, Tevşîh, Câmi Nâ'tı ve Ramazan İlâhîleri de Câmi Mûsikîsi'nin önemli birer formu olarak ortaya çıkmaktadır. Câmi Mûsikisi'nde güfteyi teşkil eden metinler çoğunlukla Arapça olup Türk Din Mûsikîsi özelliklerine göre bestelenmişlerdir. Bazı tasavvufî konuların da yer aldığı bu güftelerde zühd, takvâ, ubûdiyyet ve duâ unsurları hâkimdir. Câmi Mûsikîsi'ne ait eserler genellikle tek kişinin icrasına dayanmaktaysa da bunlardan besteli olanlar bazan müezzinler tarafından koro halinde okunur. Bu toplu icrâya "Cumhur Müezzinliği" adı verilmiştir. Din dışı Türk Mûsikisi'nin, örneği zamanımıza kadar ulaşmış hemen bütün makamlarının kullanıldığı Câmi Mûsikisi'nde Acem,

Acemaşirân, Bayatî, Bestenigâr, Eviç, Hicaz, Hüseynî, Hüzzam, Irak, Rast, Sabâ, Segâh, Uşşak vb. makamlar daha çok kullanılmıştır.[44]

Kahramanmaraş'ta Câmi Mûsikîsi formlarının icrâsı genel olarak Anadolu'daki diğer câmilerdeki icrâlara benzemekle birlikte, farklı yönleri ve uygulamaları da mevcuttur. Temcîd, Cenaze Salâsı, Ramazâniyeler / Terâvih Övmesi, Sakal-ı Şerîf ziyareti ve Kadir Gecesi'nde icrâlar alt başlıkları altında verilecek olan uygulamalar Maraş'a mahsus örneklerdir.

2.1.1. Temcîd ve Münâcât

Sözlükte "tâzim ve senâ etmek" anlamındaki temcîd minarelerde ezândan ayrı olarak Allah'a yapılan dua, tazarru ve münâcâtlar hakkında kullanılır. Üç aylarda Receb'in ilk gecesiyle başlayıp Ramazan'ın terâvih kılınan ilk gecesine kadar yatsı namazının ardından, ramazanda ise sahurdan sonra müezzinler tarafından halkın iştirakiyle minarede okunurdu. Temcîd sahur vaktinde okunduğundan halk arasında "sahur" mânasına da gelir. Câmi ve Tekkelerde Temcîde çıkmak ve Temcîd okuyacak topluluğu yönetmek müezzinlerin ve zâkirlerin önemli görevlerindendi. Mehmed Zihni Efendi, *Ni'met-i İslâm*'da Temcîd'in Sultan Nâsırüddin'in emriyle başladığını ve gecenin son üçte birinde okunduğunu yazar. Nâsırüddin, Memlük Hükümdarı I. Baybars'ın oğlu el-Melikü's-Saîd Berke Han'dır (1277-1279). Kandil ve Kadir gecelerinde Temcîd'e çıkanların sayısı artar, Temcîd okunurken minarenin altında toplanan insanlar okunan Temcîd hakkında yorumlar yaparak âdeta bir mûsiki meclisi oluştururlardı. Üç aylarda düzenli biçimde sürdürülen Temcîd'in üç aylar dışında özel gecelerde okunduğu yerler de vardır.[45] Kavram olarak "Temcid Münâcâtı" olarak da zikredilmiştir.[46]

[44] Nuri Özcan, "Câmi Mûsikîsi," *DİA*, 1. Baskı (İstanbul: TDV yayınları, 1994), 7: 102.
[45] Ubeydullah Sezikli, "Temcid", *DİA*, 1. Baskı (İstanbul: TDV yayınları, 2011), 40: 410, 411.
[46] Ekrem Karadeniz, Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları, 1.bs. (Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları, 1983), 161.

Münâcâtlar mutasavvıf şâirlerle bazı dîvan şâirlerinin Allah'a yakarışlarını dile getiren şiirlerden bestelenerek ya da irticâlen okunmaktadır.[47] Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesinde Merkez Câmiî'nde sözleri aşağıda geçen Temcid Cuma geceleri yatsı ezânından ve sabah namazı ezânından önce günümüzde okunmaktadır.[48] Genellikle Rast, Hicaz ve *Sabâ* makamında okunur.

Yâ muhavvile'l-hâl, havvil halenâ ilâ ahseni'l- hâli yâ Allah,

Ey herkesin hâlini değiştiren Allahım, bizim hâlimizi en iyi hâle dönüştür.

Yâ mukabbile'l kulûbi ve'l- ebsâr,

Ey kalbleri ve basiretleri kötüden iyiye, iyiden kötüye çeviren Allahım!

Sebbit kulûbenâ yâ men yerâ mâ fi's-sudûr,

Ey kalplerin içindekini gören bizim kalblerimizi de sabit kıl.

Yessirlenâ hayra'l-umûri yâ Allah.

Ey Allahım! bize işlerin en hayırlısını kolaylaştır.

[47] Turabi v.d., *Dinî Mûsikî El Kitabı*, 96.
[48] Süleyman Sürmeli, *Kişisel Görüşme*, 25 Mart 2018.

Şekil 5: Sabâ Temcid.

Perşembe günü yatsı namazı öncesi Göksun Merkez Camii'nde okunmaktadır.

Kahramanmaraş'ta Temcîd okuma icrâsı form olarak kasîdeye benzer. Bu sebeple okuyan kişiye göre değişiklikler arzeder.

Münâcât olarak soraki sayfada notasını verdiğimiz eserin eskiden Cuma Geceleri'nde ve Ramazan Ayı'nın tüm günlerinde sahur vakti okunduğu ifade edilmiştir.[49] Eser günümüzde okunmamaktadır. Câmi Mûsikîsi formlarından olan Temcîd ve Münâcât formunun eskiden okunması, günümüzde pek okunmamasına sebep olarak üç tespit yaptık. Birincisi zaman birlikteliğinin sağlanamaması, ikincisi sesi güzel olmayan görevlilerin halkı bu formlardan soğutmasıdır.[50] Üçüncüsü müftü olarak görev yapanların bidat olarak değerlendirmeleri ve önceki sebebleri de göz önünde bulundurarak sonrasında okunmaması noktasında talimat vermeleridir.[51]

[49] Alparslan*, Kişisel Görüşme*, 30 Kasım 2017.
[50] Bilginer, *Kişisel görüşme*, 23 Nisan 2018.
[51] Alparslan*, Kişisel Görüşme*, 30 Kasım 2017.

Şekil 6: Hicaz Münacaat.

2.1.2. Cenaze Salâsı

Câmi Mûsikîsi formlarından olan cenaze salâsı, Müslüman bir insanın öldüğünü haber vermek için minarede hüzünlü, dinî ve zahidâne bir üslûb ile okunur. Cenâze Salâsı, her insan hayatının sona ereceği, sonsuz olanın ancak Allah olduğunu, Peygamberimize salâvât ve kendisinden beklenen şefaatı, vefât edene rahmet, af ve mağfiret dileyen duâları ihtivâ etmektedir. Dinî Mûsikî kaynaklarında Anadolu'da asırlardan beri Hâtib Zâkirî Hasan Efendi'nin Hüseynî Cenâze Salâsı'nın serbeste yakın bir şekilde ve Durak Evferi usulünde okunduğu ifade edilmektedir.[52]

Kahramanmaraş'ta ölüm haberi mahalle câmii ve birçok minarelerde müezzinler tarafından salâ vermek suretiyle duyurulur. Salâ olarak Yunus Emre'den "Yalan Dünya" ilâhîsi veya sonrasında verilen âyet usulüne göre söylenir.[53]

YALAN DÜNYA

Umulmaz bir vefâ senden

Yalan dünya değil misin

Erişmez hiçbiri gamden

Viran dünya değil misin

Niçin gafil yaşarız biz

Bu dünya fani bir dünya

Hiçbir şeye güvenmeyin

Akibeti ölüm zira

[52] Hüseyin Akpınar, *Şanlıurfa'da Dinî Mûsikî,* 1.Baskı (Ankara: Yayınevi Yayınları, 2011), 64.
[53] Kahramanmaraş Valiliği, *1967 İl Yıllığı* , Sosyal Bölüm ,114.

Malın mülkün burada kalır

Herkes ettiğini bulur

Ah çekecek günler gelir

Tedarik gör şaşma sonra

Nic' oldu anan baban

Sen de birgün ana dönen

Şol karanlık kabre giren

Kimse sormaz halin asla

*Kahramanmaraş İl Yıllığı'*nda Cenaze Salâsı olarak okunduğu ifâde edilen "Yalan Dünya" nutk-ı şerifî günümüzde okunmamaktadır. Araştırmalarımız neticesinde geçmişe ait herhangi bir ses kaydı ve notaya da rastlanılmamıştır.

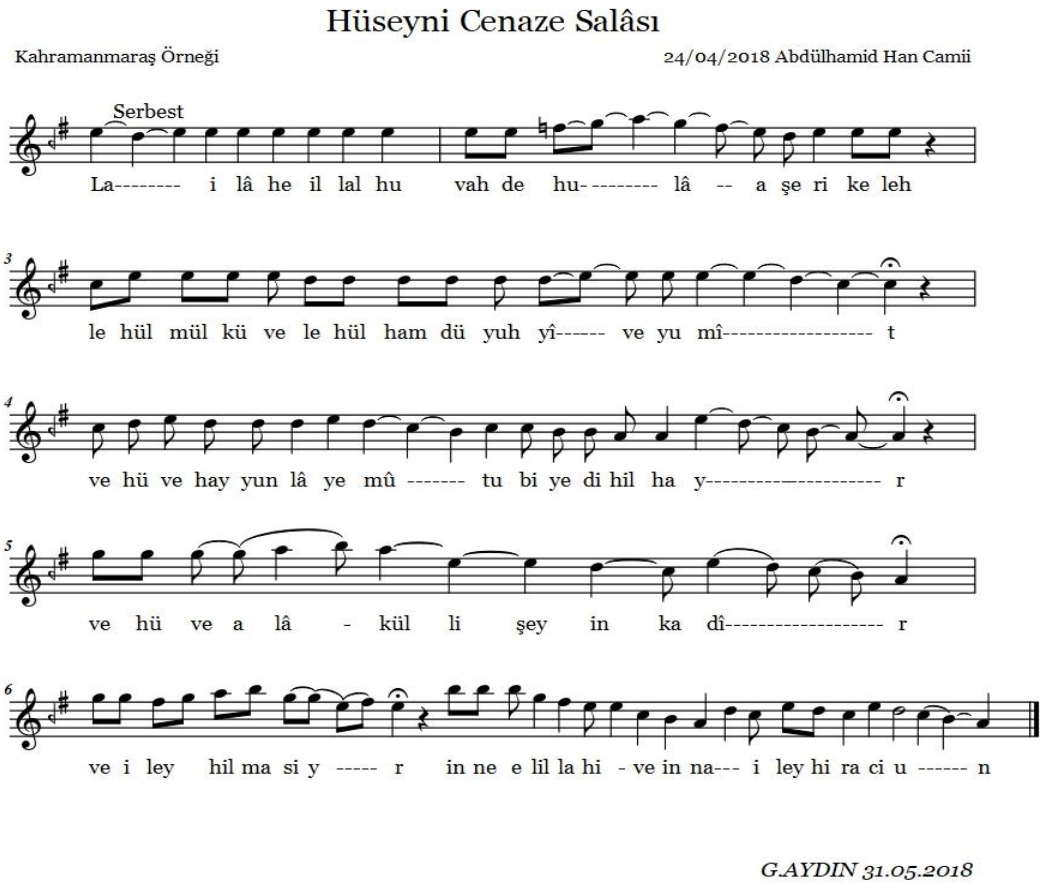
Cenaze Salâsı

Lâ ilâhe illallâhu vahdehu lâ şerîke leh,
Lehülmülkü ve lehülhamdü yühyî ve yümît,
Ve hüve hayyün lâ yemût biyedihil hayr
Ve hüve alâ külli şey'in kadîr,
Ve ileyhil masiyr.
İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi raciun.

*İl yıllığı'*nda âyet olduğu belirtilen cümlelerin sadece sonunda bulunan "İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi raciun." âyettir.[54] Önceki cümleler tesbihâttır. Genellikle Sabâ ve Hüseynî Makamı'nda okunan Cenaze Salâsı'ndan sonra vefat eden kişi hakkında bilgiler verilir**.**

[54] Bakara, 156.

Şekil 7: Hüseyni Cenaze Salâsı.

CENAZE SALÂSI

Lâ ilâhe illallahü vahdehü lâ şerîke leh,
Lehülmülkü ve lehülhamdü yühyî ve yümît,
Ve hüve hayyün lâ yemût biyedihil hayr
Ve hüve alâ külli şey'in kadîr,
Ve ileyhil masiyr.
İnne lillahi ve inne ileyhi raciun.

Notaya aldığımız yukarıdaki eser müezzin Ökkeş Aksu tarafından Abdulhamithan Câmiî'nde 24.04.2018 tarihinde öğle namazına müteakip, tevafuken de cenaze olması sebebiyle okunmuştur.

Şekil 8: Sabâ Cenaze Salâsı.

CENAZE SÂLASI

Lâ ilâhe illallahü vahdehü lâ şerîke leh,
Lehülmülkü ve lehülhamdü yühyî ve yümît,
Ve hüve hayyün lâ yemût biyedihil hayr
Ve hüve alâ külli şey'in kadîr,
Ve ileyhil masiyr.
İnne lillahi ve inne ileyhi raciun.

2.1.3. Ramazâniyeler/Terâvih Övmesi

Ramazan ilâhîlerinin bestelenmeye başlandığı tarihler, III. Selim dönemi (1761-1808) olarak belirtilmekte ve bu bestelerin bu dönemde daha rağbet gördüğü kaydedilmektedir. Terâvih namazları arasında okunan ilâhîlere "Ramazâniye" adı verilmektedir. Ramazâniyelerin, Ramazan'ın kadrini, kıymetini vurgulayan şiirlerden, veli kulların sözlerinden seçilerek bestelendiği, hatta imamın okuduğu ayetlerin manalarına uygun ilâhî sözlerinden seçilerek müezzinler tarafından okunduğu bilinmektedir.[55]

On bir ayın sultanı Ramazan ayı Kahramanmaraş için ayrı bir önem taşır. Coşkusu ve sevinci câmilerden şehre yansır. İbadetler bu ayda daha fazla yapılır. Farz namazlarda ve terâvih namazında câmiler dolar, taşar. Terâvih namazı arasında okunan eserlere Kahramanmaraşta "Terâvih Övmesi" denilir. Yani Ramazan ayına ayrı bir kıymet vermek adına güzelliklerini, ulvî duyguları dinî mûsikî ile ifade etmek için belli bir düzen dâhilinde icrâ edilip okunurlar.[56] Ramazan geldiğinde minareden sabah namazından evvel mutlaka "*Yâ muhavvile'l-hâl"* okunurdu.[57] Maraş'ta eskiden (1960'lı yıllar) aşağıda ilk satırlarını verdiğimiz eserler Ramazan'da kasîde olarak minareden seher vaktinde okunurdu.[58]

Gönül nûri cemâlinden,
Geçti isyan ile ömrüm ne hâlim var acep,
Bu aklı var diye söyler tabipler,
Her kaçan seni anar kararım kalmaz Allah'ım,
Ya ilâhî sen beni insana muhtaç eyleme,
Derdimendim ya Rasûlallah deva ol derdime,

[55] Turabi v.dğr., *Dinî Mûsikî El Kitabı*, s.94.
[56] Alparsan, Kişisel Görüşme, 30 Kasım 2017.
[57] Bkz., *Temcîd*.
[58] Alparsan, Kişisel Görüşme, 30 Kasım 2017.

Buldu hep derdine derman canlar bu gece,

Sevdim seni hep canlara canân diye sevdim.

Semadan zikri tevhidi duyan gelsin bu meydane[59]

Daha sonraki yıllarda (1970 sonrası) mahallenin sesi güzel sakinleri de minareye çıkıp yukarıda adı geçen kasîdelerden okurdu. Bu hâdise Dinî Mûsikî'nin toplumca benimsendiğinin işaretidir. Yine ilâhî olarak "*Yalvar Güzel Allah'a"* adlı eser Temcîd'den sonra okunurdu. [60]

[59] Yaşar Alparslan hoca bu eseri Rast makamında okudu.
[60] Yaşar Alparslan, Kişisel görüşme, 30 Kasım 2017.

Şekil 9: Rast İlahi Yalvar Güzel Allah'a.

Uyan gözün aç durma yalvar güzel Allah'a
Yolundan izin ırma yalvar güzel Allah'a

Her geceyi kâim ol her gündüzü sâim ol
Hem zikr ile daim ol yalvar güzel Allah'a

Bir gün bu gözün görmez hem kulağın işitmez
Bu fırsat ele geçmez yalvar güzel Allah'a

Sağlığı ganimet bil her sâ'ati ni'met bil
Gizlice ibadet kıl Yalvar güzel Allah'a

2.1.3.1 Terâvih Tertibi

Ramazan ayı'na mahsus terâvih namazı'nın her dört rekatında farklı makamlar uygulanarak edâ edilmesiyle kılınan terâvih namazı tertibidir. Mustafa Itrî Efendi'nin (1640-1712) belli bir düzene koyduğu bu tertip daha sonraları saray mektebi olan Enderûn'da uygulanmaya başlanmıştır. Bundan dolayı "Enderûn usulü terâvih" olarak da bilinmektedir. Bu tertip, namaz kılanların namazlarını huşû içerisinde kılmak, uzun bir namaz olan terâvih namazında cemâatı dinlendirmek maksadıyla farklı makamlar eşliğinde uygulanmaktadır. Uygulama her dört rekat arasında salavâtların ve ilâhîlerin farklı makamlarda okunmasıyla icrâ edilmektedir. Genel olarak Isfahân, Sabâ, Hüseynî, Eviç ve Acem makamlarının uygulanmasıyla icrâ edildiği de zikredilmektedir. Mustafa Itrî Efendi'nin her dört rekatta makamları uygulaması, tasavvufta bir nevi seyr ü sülûk metodunun kullanıldığı, namazın sonunda müminin "Rabbinin kendisinden razı olduğu bir kul" derecesine yükseldiği ve "*Namaz müminin miracıdır.*" aşamasına ulaştığı olgusunun sembolik bir ifadesi olduğu kaydedilmektedir.[61]

Kahramanmaraş'ta terâvih namazında genellikle dört rekatta bir selam verildiğinden biz de her dört rekatı birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci olarak ifade edeceğiz.

Yatsı namazının son sünneti kılındıktan sonra müezzinin başlamasıyla cemaatin iştirakiyle hüseynî makamındaki ramazânîye okunur.

[61] Turabi v.dğr., *Dinî Mûsikî El Kitabı*, 93.

Şekil 10: Hüseynî Ramazaniye.

Habibimiz Muhammed'e salât ile selam olsun
Ona izzet ikramlar terâvihe kıyam olsun.

Okunduktan sonra müezzin "Sallu alâ Rasûlinâ Muhammed" der ve salâvâtı herkes kendi duyacağı kadar getirir, terâvihe başlanır. Birinci dörtlükten sonra Hz. Peygamberin namazdan sonra okunmasını tavsiye ettiği aşağıdaki tesbih ve salâvât cümlelerini müezzin Hüseynî Makamı'nda okur.

"Sübhânallahi velhamdu lillâhi ve lâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber.

Velâ havle velâ kuvvete illâ billâhi'l-aliyyi'l-azîm.[62]

" Sallu alâ Rasulinâ Muhammed." Cemaat da salâvâtı kendi işiteceği kadar okur/getirir.

Şekil 11: Hüseynî tesbih ve Salâvat.

Sonra ikinci dörtlüğe geçilir, ikinci selamdan sonra yine:

"Sübhânallahi velhamdü lillâhi ve lâ ilâhe illallâhü vallâhü ekber.

Velâ havle velâ kuvvete illâ billâhi'l-aliyyi'l-azîm

Sallu alâ rasulinâ Muhammed" denir.

[62] Ebu İsa Muhammed Tirmizî, *Sünen et-Tirmizi*, (Beyrut (tarihsiz), Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye), 26; Akpınar, *Şanlıurfa'da Dinî Mûsikî*, 68.

Üçüncü dörtlüğe geçilir. Üçüncü selamdan sonra Mustafa Itrî efendi tarafından bestelendiği kabul gören "*Salât-ı Ümmiye"* okunur.

Eserin notası aşağıda verilmiştir.[63]

Şekil 12: Segâh Salât-ı Ümmiye.

Turabi, v.dğr., *Dinî Mûsikî El Kitabı*, 91.

Dördüncü dörtlüğe geçilir. Sonrasında "Subhâne'l-meliku'l-mevlâ" mısraı'yla başlayan hüseynî makamında ve Şuğul formundaki mütekip sayfadakidaki ramazâniye okunur. (Bazı câmilerde okunmayabilir. Müezzin "S*allu alâ Rasulinâ salâvât*" der. Cemaat salâvât getirir/okur.)

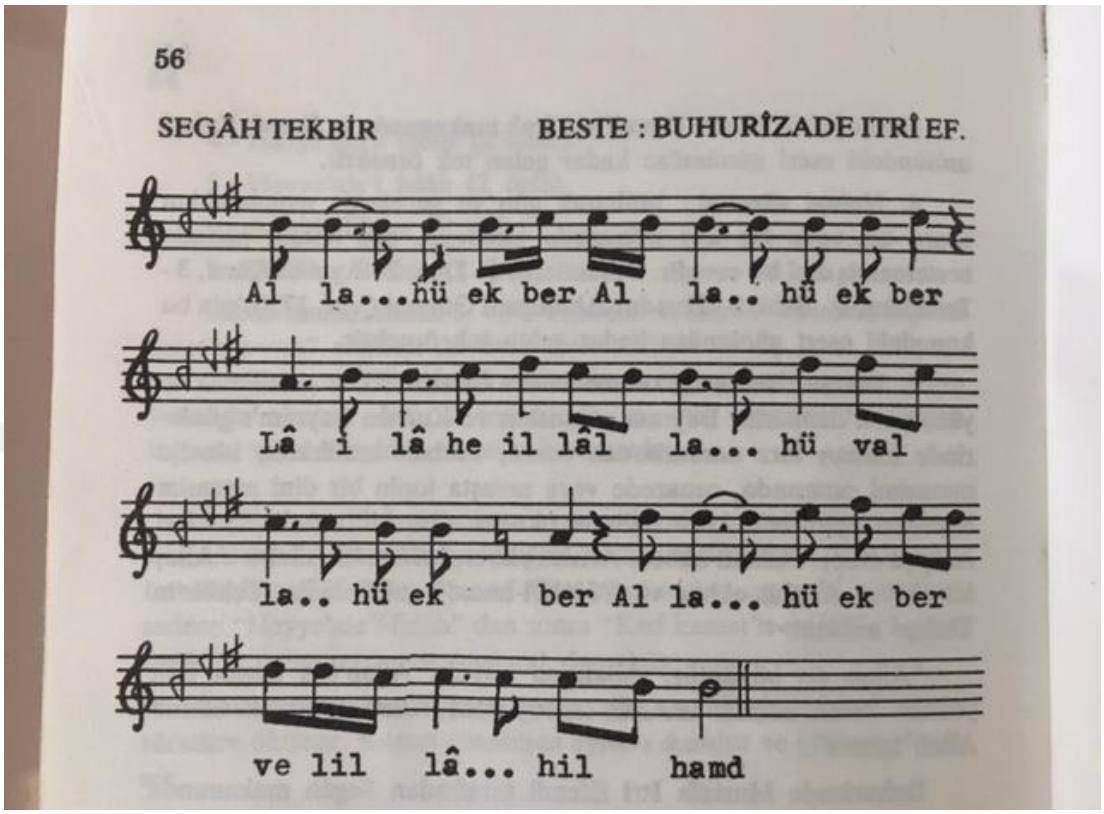
[63] Turabi, v.dğr., *Dinî Mûsikî El Kitabı*, 91.

Şekil: 13 Ramazâniye Hüseynî Şuğul.

Okunduktan sonra beşinci dörtlüğe geçilir. Bittikten sonra Buhûrizâde Itrî Efendi'nin Segâh Tekbir'i[64] okunur. Eserin notası[65] aşağıda verilmiştir.

Şekil 14: Segâh Tekbir.

Zekai Kaplan, *Dini Mûsiki Dersleri,* 1.Baskı (İstanbul: M.E.B. Yayınları, 1991), 56.

Ramazan'ın son on gününde terâvih arasında okunan Ramazâniyeler eser ve makam olarak değişiklik gösterir. İlk on beş gün Ramazan'a merhaba demenin, karşılamanın sevinci ve coşkusu, son on beş günde ise Ramazan'a veda etmenin hüznü eserlere de yansımıştır. Son on günde sonraki sayfadaki eser üçüncü ve dördüncü dörtlükten sonra okunur.

---

[64] Tekbîr'in anlamı, Allah'ı ululamak ve yüceltmektir. Bayram hutbeleri ve Kurban bayramı günleri farz namazlardan sonra ve Kur'ân hatimleri sırasında sûreler arasında cemaatin de katılmasıyla okunmaktadır. Segâh makamında Itrî'nin bestesi bugün bilinen en önemli tekbîr formudur. Ezgi bu eserin Hatip Zâkirî'ye ait olduğunu şair Dâi'nin bir şiirini delil göstererek zikreder. Kurban kesilirken, bayram namazı ve günlerinde, mevlîd esnasında veya toplu bir dinî merâsim heyecanı içinde, birlikte ve besteyle okunan tekbîrler, Allah'ın azametini ve kudretini bildiren kelimelerdir. Sahanın uzmanlarının bu besteyi Türk Mûsikîsinin şaheseri olarak nitelendirmeleri, cemaat üzerinde bıraktığı tesiri, günümüzde pek çok merâsimde toplu olarak icrâ edilmesi, sadece Anadolu'da değil diğer İslâm ülkelerinde de aynı makamda okunması göz ardı edilmemelidir. Metni şu şekildedir; "Allâhü ekber Allâhü ekber, Lâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber, Allâhü ekber ve lillâhi'l-hamd."
Koca, Fatih, *Salâ ve Salâvatlar Anadolu Örneği,* Yayımlanmış Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014, s.50.

[65] Zekai Kaplan, *Dini Mûsiki Dersleri,* 1.Baskı (İstanbul: M.E.B. Yayınları, 1991), 56.

Bu ay cennet kapuları açılır

Hakkın rahmetleri halka saçılır

Terâvih kılana hülle biçilir

Desin Mü'min olan

Allâhu ekber Allâhu ekber , Lâ ilâhe illâhu Allâhu ekber,

Allâhu ekber ve lillâhi'l-hamd.

Gökyüzünde saf saf durur melekler

Safasından döner çarkı felekler

Bu ay kabul olur cümle dilekler

Desin Mü'min olan

Allâhu ekber Allâhu ekber , Lâ ilâhe illâhu Allâhu ekber,

Allâhu ekber ve lillâhi'l-hamd.

Şekil 15: Segâh Ramazanîye.

31 Mayıs 2018 tarihinde Abdulhamit Han Camîsinde teravih namazında Ali ALTINKÖPRÜ tarafından okunmuştur.

Ramazan bitmeden bir gün evvel beşinci dörtlüğü mütekip sonraki sayfada geçen güftesi meçhul eser okunur.

Şekil 16: Hüseynî Ramazâniye.

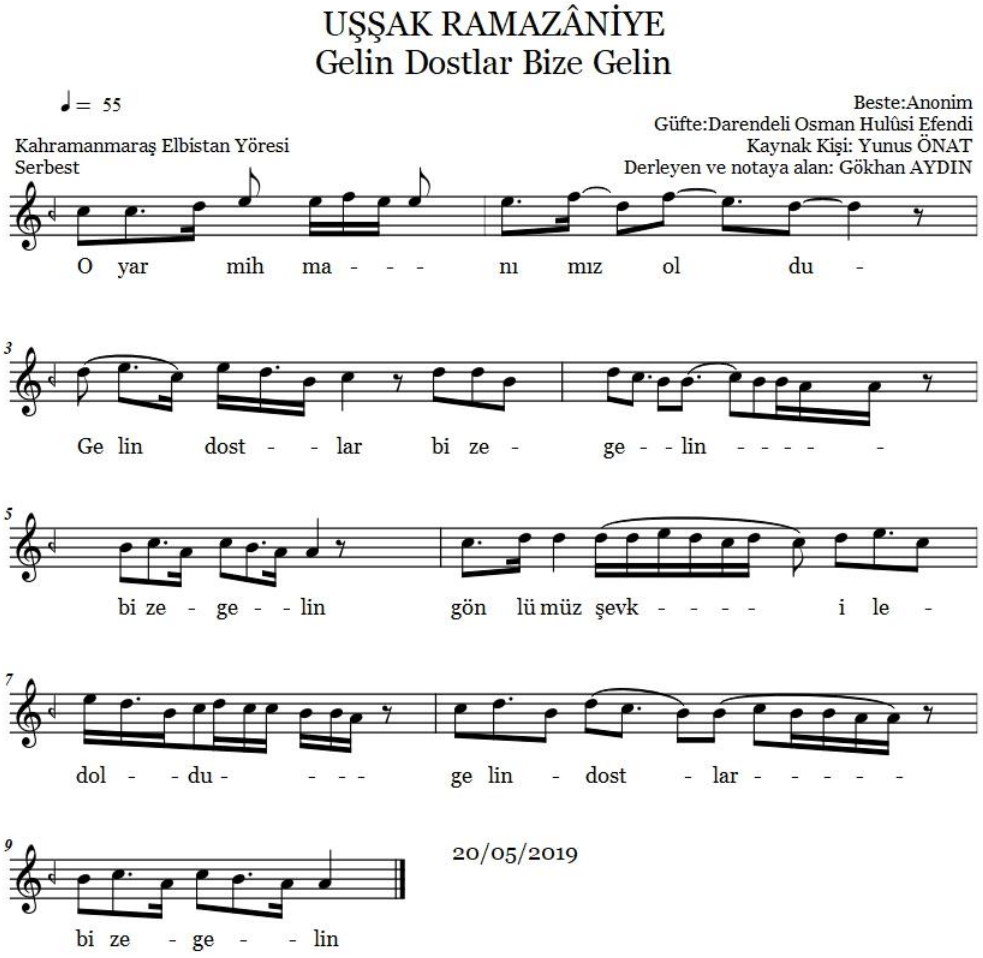

Ey ay şehr-i Ramazan
Sana gayri veda olsun
Dökelim kanlı yaş gözden
Sana gayri veda olsun

Sen idin rahmaet-i rahman
Seni halkeylemiş ihsan
Safa geldin güzel mihman
Sana gayrı veda olsun

Ramazan Bayram'ından bir gün önce özellikle Elbistan yöresinde yatsı namazından önce salâ okunur, ardından notası sonraki sayfada verilen eser okunur.

Şekil 17: Uşşak Ramazâniye.

O yâr mihmanımız oldu
Gelin dostlar bize gelin, bize gelin
Gönlümüz şevk ile doldu
Gelin dostlar bize gelin bize gelin

Ufkumuzdan güneş doğdu
Nefsin karanlığın boğdu
Hidayet hadîden oldu
Gelin doslar bize gelin bize gelin

Seyyid Hulûsi namımız
Sabah oldu akşamımız
Bugün kutlu bayramımız
Gelin doslar bize gelin bize gelin

Kahramanmaraş ve ilçelerinde terâvih namazı arasında eserlerin okunması noktasında farklılıklar mevcuttur. Bazen bir İlâhînin kıtaları dört rekatta bir

okunmaktadır. Çoğunlukla câmilerde üçüncü dörtlükten sonra Segâh Tekbir veya Salât-ı Ümmiye okunur, beşinci dörtlükten sonra Salât-ı Ümmiye okunur (üç kez tekrar edilir). Câmilerin dışında vakıf, dernek ve tekke kültürünün var olduğu mekânlarda da terâvih namazı kılınır, Ramazanîyeler okunur. Farklı uygulamaların olması bir bakımdan "terâvih övmesi" ne ait güzelliklerin ve zenginliğin bir sonucudur.

Konuyla ilgili olarak özgeçmişi Kahramanmaraşlı Mûsikîşinaslar bölümünde bulunan Ahmet Uncu tarafından hazırlanan Hüseynî Makamındaki Ramazanîyeler, ekler kısmında verilmiştir.

2.1.3.2 Sakal-ı Şerîf Ziyareti ve Kadir Gecesinde İcrâlar

Sakal-ı Şerif ziyareti ülkemiz genelinde olduğu gibi Kahramanmaraş'ta da Peygamberimiz (S.A.V)'e saygının, muhabbetin bir ifadesidir. Özellikle Kadir ve diğer mübarek gecelerde ziyarete açılır. Ziyaret esnası ve sonrası Dinî Mûsikîmiz'in belli başlı formları icrâ edilir.

Öncelikle Müftü Efendi veya Camî İmam-Hatibi ziyaretin öneminden ve adâbından bahseder. Sonrasında Ahzâb sûresinin 56. ayeti [66] okunur. Ardından cemaatle beraber Buhûrizâde Mustafa Itrî Efendi'nin Segâh Salât-ı Ümmiyesi okunur (İmam Efendi Sakal-ı Şerif kutusunu açmak için minbere çıkar ve kutuyu eline alıncaya kadar devam eder). Sonrasında Ali Ulvi Kurucu'nun, Yunus Emre'nin , İsa Mahvî Efendi'nin aşağıdaki şiirleri Hicaz Makâmında, müezzinler tarafından kasîde olarak okunur.

EFENDİM

Rûhum sana âşık, sana hayrandır Efendim,
Bir ben değil, âlem sana kurbandır Efendim.

Ecrâm u felek, Levh u Kalem, mest-i nigâhın,
Dîdârına âşık Ulu Yezdân'dır Efendim.

[66] Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salât ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin, selam edin.

Mahşerde nebîler bile senden medet ister,
Rahmet, diyen âlemlere, Rahman'dır Efendim.

Kıtmîrinim ey Şâh-ı Rûsûl, koğma kapından,
Asilere lütfun, yüce fermândır Efendim..

Ta Arşa çıkar her gece âşıkların âhı,
Medheyleyen ahlâkın, Kur'ân'dır Efendim.

Aşkınla buhurdan gibi tütmekde bu kalbim,
Sensiz bana cennet bile hicrandır Efendim...

Doğ kalbime bir lâhzacık ey Nur-i dilârâ,
Nûrun ki; gönül derdime dermandır Efendim...

Ulvî de senin bağrı yanık âşık-ı zârın,
Feryâdı bütün âteş-i sûzandır Efendim...

CANIM ARZULAR SENİ

Arayı arayı bulsam izini
İzinin tozuna sürsem yüzümü
Hak nasib eylese görsem yüzünü
Ya Muhammed Canım arzular seni

Bir mübarek sefer olsa da gitsem
Kabe yollannda tozlara batsam
Hub cemalin birkez düşümde görsem
Ya Muhammed Canım arzular seni
Zerrece kalmadı kalbimde hile
Sıdk ile girmişem ben bu hak yola
Ebu Bekir, Ömer, Osman'da bile
Ya Muhammedi Canım arzular seni

Ali ile Hasan, Hüseyin anda
Sevdası gönüllerde muhabbet canda
Yarın mahşer günü Hak divanda
Ya Muhammed Canım arzular seni

Yunus senin methin eder dillerde
Dillerde dillerde her gönüllerde
Arayı arayı gurbet illerde
Ya Muhammed Canım arzular seni

DERD-İ MENDİM

Derd-i mendim mücrimem, dermana geldim ya Rasulallah
Sâilem muhtacınam ihdana geldim ya Rasulallah

Kâbe-i vaslın yolunda sa'yedüp düştüm garip
Baş açık ayak yalın divâne geldim ya Rasulallah

Nâr-ı hasret câna geçti, can atıp canım sana
Aşk ile dîdârını seyrâne geldim ya Rasulallah

İntisâb-ı zât-ı pâkin afv-i cürme çün sebeb
Asitân-ı rahmet-i Rahman'e geldim ya Rasulallah

Akl-ı küllüm aldı elden râh-ı Hak düşmanları
Baş açık yalın ayak divâne geldim ya Rasulallah

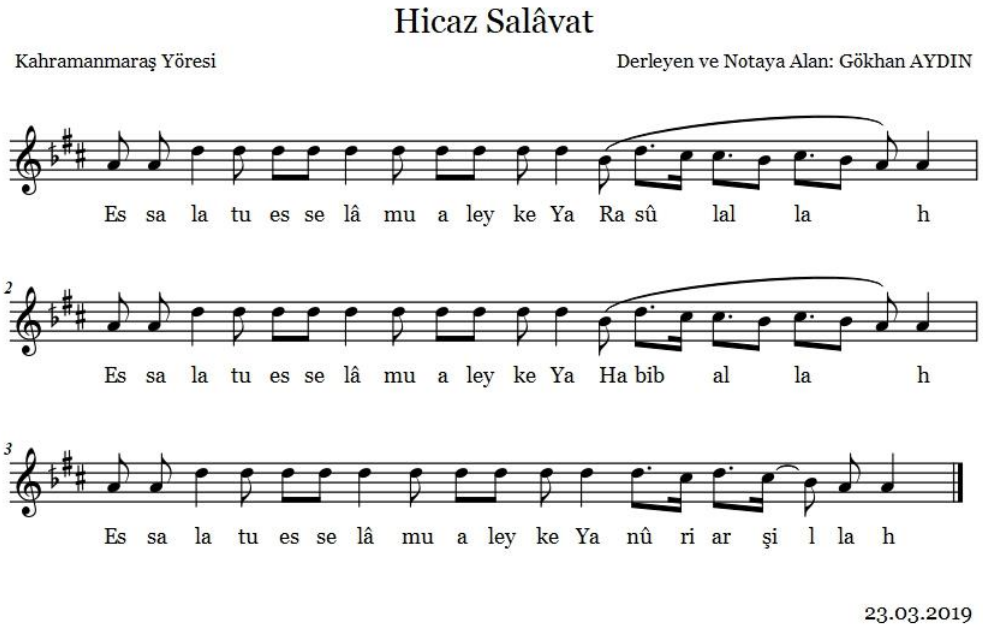
Etme Mahvî bedeni red ey şefaat memba'ı
Sen gibi ihsane çok sultane geldim ya Rasulallah

Sakal-ı Şerîf ziyareti esnasında müezzinler kasîdeyi okurken her beyit arasında,

"Essalâtu vesselâmu aleyke ya Rasûlallah, Essalâtu vesselâmu aleyke ya Habîballah,

Essalâtu vesselâmu aleyke ya nûr-i arşillah" Salâvâtı hicaz makamında okunur ve cemaat eşlik eder. Salâvâtın notası aşağıda verilmiştir.

Şekil 18: Hicaz Salâvat.

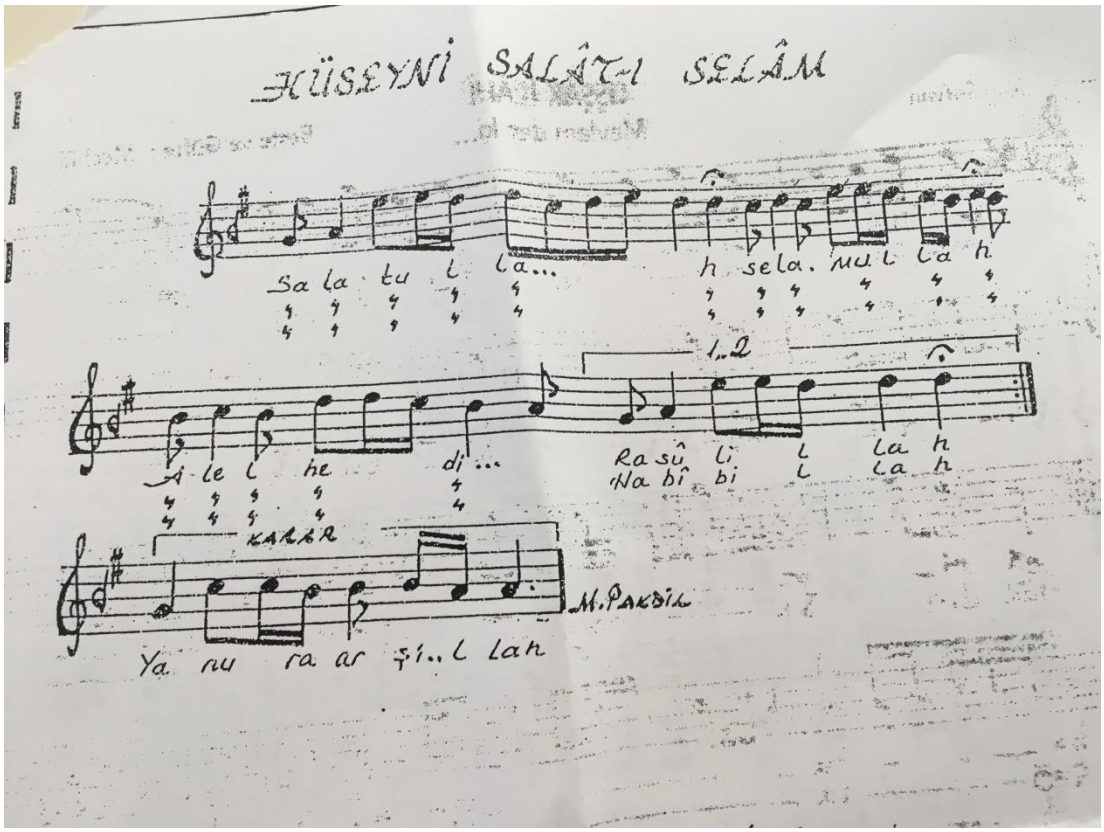
Hicaz Salâvat sonrasında Buhurizâde Mustafa Itrî Efendi'nin Salât-ı Ümmîyesi okunur ve İmam Sakal-ı Şerîf'i tekrar minberdeki yerine koyar. Aşağıya indikten sonra imam mihraba geçer, müeezin Yusuf sûresinin 92. Ayetini[67] Segâh Makâmında okur. Duâ ve Fatiha ile ziyaret faslı tamamlanır ve Mevlid-i Şerîf'e geçilir.

Mevlid olarak Süleyman Çelebi'nin eseri okunur. Tevhid bahrine başlamadan evvel "Mevlâm der ki" ilâhîsi okunur.[68] İlâhî uşşak makamında olduğu için Tevhid bahri de aynı makamda okunur. Velâdet bahrinden önce rast makamından ülkemiz genelinde okunan ilâhîlerden bir veya iki adet okunur. Velâdet bahrine geçilir ve bahir rast

[67] Yûsuf dedi ki: "Bugün size kınama yok. Allah sizi bağışlasın. O, merhametlilerin en merhametlisidir"
[68] Bkz, Şekil 26.

makamında okunur. Bahir sonrası aşağıda notası verilen Maraş'a mahsus Hüseynî Salat-u Selâm okunur.

Şekil 19: Hüseyni Salât-ı Selâm.

KSÜ Öğr. Görevlisi Ahmet Görüzoğlu'ndan notası temin edilmiştir. 24.04.2017

Merhaba bahri sonrası "*Allâhümme salli 'alâ seyyidinâ Muhammedini'l-lezî câe bi'l hakki'l-mübîn ve erseltehû rahmete'l-lil 'âlemîn*" cümlesi, salavât olarak okunur. Eserin notası[69] müteakip sayfadadır.

[69]Yücel Müzik, "Nota Arşivi", erişim: 28.04.2019, www.neyzen.com/Nota Arşivi/İlâhîler/Segâh

Şekil 20: Segâh Salavât.

Kaplan, *Dinî Mûsikî*, 14.

Miraç bahri ve Münâcât arasında Kur'ân-ı Kerim'den içerisinde Muhammed (S.A.V) kelimesi geçen[70] sûre ve âyetlerden Aşr-ı Şerîf okunur ve duâ ile Mevlid-i Şerîf bitirilir.

2.2. TEKKE MÛSİKÎSİ

Dinî Mûsikî'nin ikinci kısmı, Tekke Mûsikîsi'dir. Çeşitli tarîkat toplantılarında ve tekkelerde zikir esnasında icrâ edilen mûsikîye Tekke Mûsikîsi denir.[71] Tekke Mûsikîsi'nin rûhu ve konusu, tasavvufun rûhû ve konusudur. Tekke Mûsikîsi tasavvufi bir lirizmi ihtiva etmektedir. Bununla beraber her tasavvufî kurumun mûsikîsinde kendine mahsus bazı hususiyetler, bir takım incelikler vardır.[72]

Maraş'ta tasavvuf kültürü hâlen var olan, toplumun dinî ve sosyal hayatını etkileyen bir kültürdür. Sosyal hayatın bir parçası olan mûsikî kültürü de tasavvufla bir bütün olarak varlığını devam ettirmektedir. Maraş'ta tasavvuf kültürü Nakşibendîlik, Kadirîlik, Galibîlik, Halvetî-Cerrâhilik ve Bektaşîlik Tarîkatları ile yaşamaktadır.

[70] Alparslan*, Kişisel Görüşme* , 30 Kasım 2017.
[71] Kaplan, *Dinî Mûsikî*, 14.
[72] Akpınar, *Şanlıurfa'da Dinî Mûsikî*, 80.

Bu bölümde Kahramanmaraş'ta Cerrahîlik, Galibîlik, Nakşibendîlik ve Bektâşilik kültürünün, bunların Dinî Mûsikî ile olan ilişkileri, Kahramanmaraş'a mahsus icrâlar ve eserler hakkında bilgi verilecektir.

2.2.1. Salât-ı Kemâliye

Tekke Mûsikîsi'nin önemli bir formu olan Salât-ı Kemâliyenin Kahramanmaraş'ta icrâ edilmesi dolayısıyla bu bölümde ilk sırada yer alması uygundur.

Arapça'da genel olarak "duâ", hususi olarak da "Namaz" anlamındaki Salât, Türk Mûsikîsi'nde bestelenmiş duâlara denir. Özellikle Osmanlı kültüründe okundukları yer ve zamana göre Salât-ı Ümmiye, Salât-ı Kemâliye, Salât-ı Kutbiye, Salâtı Münciye, Salât-ı Efdâliye gibi Salâvât-ı Şerîfe çeşitleri verdır.[73]

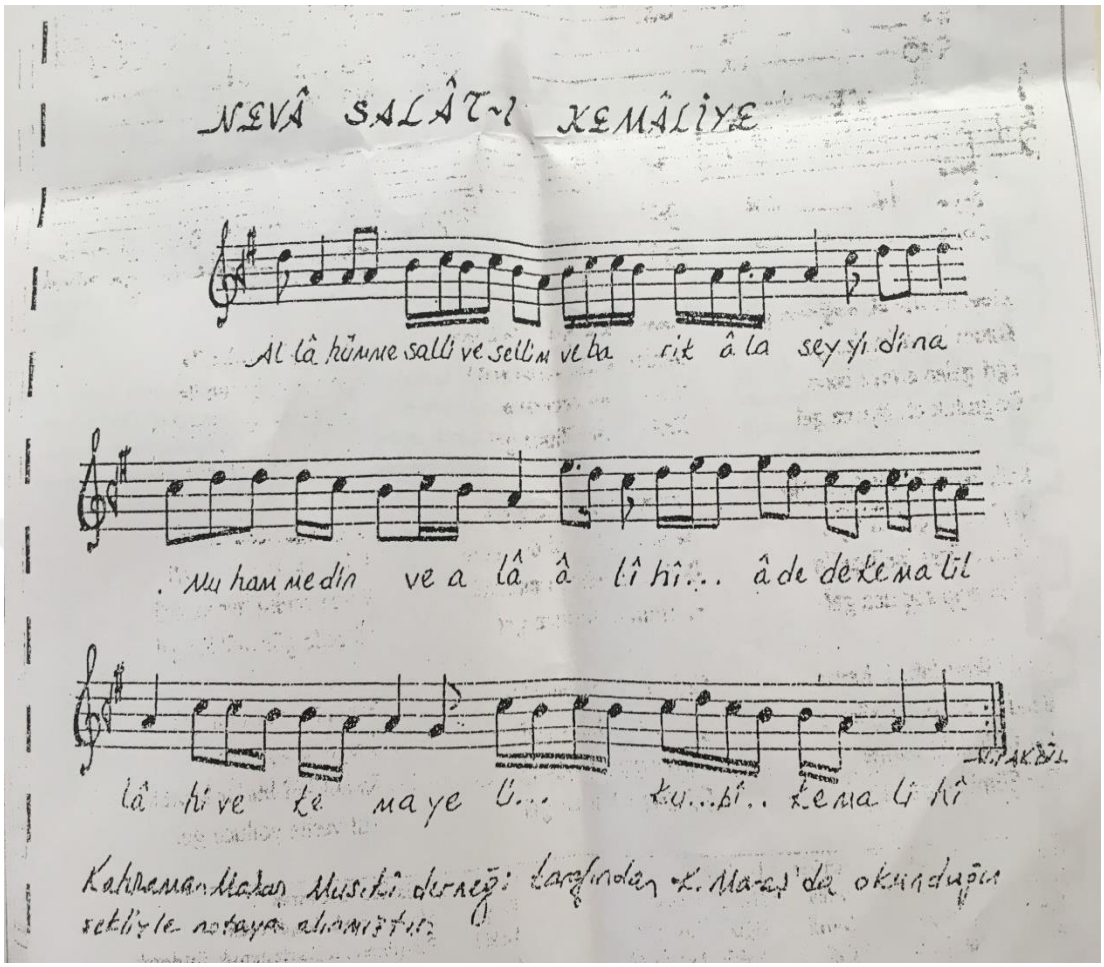
Kadirî, Rıfâi ve Halvetî gibi cehrî (sesli) zikir yapılan tarîkat âyinlerinde zikrin kuûdi(oturarak) kısmında evrâda geçmeden evvel okunan bu salât adını içinde geçen **"Adede kemâ lillahi ve kemâ yelîku bi-kemalihî"** ifadesinden almıştır. Salâtın metni, Halvetîye Tarîkatının Bekrî kolunun kurucusu Şeyh Mustafa Kemâleddin el-Bekrî (1688-1749)'ye aittir.[74] Amaç, Hz. Peygamber vesile edilerek Allah'a duâ etmektir. Rızkın genişlediğine, gamın ve endişelerin giderildiği inancı da mevcuttur. Namazlardan sonra okunmasında büyük sevap olacağı belirtilmektedir.[75]

Hz. Peygamberi övmek için yazıldığı ve beğeni gördüğünden dolayı câmilerde de okunmuştur. Tekkelerde zikirden önce çeşitli güfte ve bestelerde okunmaktadır.

Kahramanmaraş'ta ise aşağıda verdiğimiz Salât-ı Kemâliye genellikle Mevlânâ Kültürü, Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorünü Araştırma ve Yaşatma Derneği'nde mübarek gün ve gecelerde okunmaktadır. Eser beş kere tekrar edilir.[76]

[73] Akpınar, *Şanlıurfa'da Dinî Mûsikî*, 70.
[74] Turabi v.dğr., *Dinî Mûsikî El Kitabı*,122.
[75] Koca, *Salâ ve Salâvatlar Anadolu Örneği*, 146.
[76] Bahaiddin Bilginer, Kişisel Görüşme, 23 Nisan 2017.

Şekil 21: Nevâ Salât-ı Kemaliye.

KSÜ Öğr. Görevlisi Ahmet Görüzoğlu'ndan notası temin edilmiştir. 24.04.2017

2.2.2. Cerrahîlik'te Mûsikî

Halvetî [77] tarîkatının bir kolu olan Cerrahî [78] tarîkatı, 1995 yılında Kahramanmaraş'ta kurulan Hz. Mevlânâ Kültürü, Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorünü Araştırma ve Yaşatma Derneği çatısı altında hayatiyetini sürdürmektedir. Cerrahî tarîkatı, Nureddin Cerrahî (ö. 1133/1721) tarafından İstanbul'da 1703 yılında kurulmuştur. Kahramanmaraş'ta 1995 yılından beri İstanbul usûlü icralar yapılmaktadır. Pazartesi günleri meşk adı verilen, cehrî zikirde ilahîler, kasîdeler tertip edilerek her hafta farklı makamlardan eserler meşk edilmektedir. Perşembe akşamları devrân adı verilen ayakta okunan eserlerin bir nevî hazırlığı yapılmaktadır. Pazertesi günü okunan eserlerin aynısı Perşembe günü devrânda okunmaktadır. Devrân esnasında ayrıca dernek çatısı altında yetişen semâzenler semâ etmektedir. Müteakip sayfada verdiğimiz eser meşk ve devrânda icra edilen Maraş'a mahsus Bahaiddin Bilginer'e ait bir örnektir. Okunan diğer besteleri ise ekler kısmında verilmiştir.

[77] Sirâcuddin Ömer b. Ekmelüddin el-Halveti(k.s) (ö. 749/1349) tarafından kurulan ve tarîkatın ikinci pîri Seyyid Yahya eş-Şirvânî'nin (k.s) (ö. 868/1464) halifeleri ile islâm dünyasına yayılan Halvetîlik ve kollarını teşkil eden Bayramî, Sümbülî, Gülşenî, Şabanî ve Uşşaki gibi tarîkatlarda devrân olduğu için mûsikîlerinde (ilâhî) coşkun bir haraket mevcuttur. İnsanı raks etmeye mecbur eden bu çeşit ilâhîler için "sofu kaldıran" tabiri kullanılmaktadır. Bununla beraber bu tarîkatlarda ağır tempolu bir takım bestelere de yer verilmiştir. Halvetî tarîkatına mensup mûsikîşinaslar tarafından çok sayıda *durak* ve *tevşih* formları bestelendiği görülmektedir. Bkz. Akpınar, *Şanlıurfa'da Dinî Mûsikî,* 30.

[78] Nûreddin Cerrâhî'nin tarîkat silsilesi, şeyhi Alâeddin Ali Köstendilî (ö. 1143/1730-31), Ali Lofçavî, Debbâğ Ali Rûmî, Mestçizâde İbrâhim Rûmî, Mestçi Ali Rûmî vasıtasıyla Ramazâniyye'nin kurucusu Şeyh Ramazan Mahfî'ye (ö. 1025/1616), daha sonra Muhyiddin Karahisârî, Kasım Çelebi ve İzzeddin Ali Karamânî ile Halvetiyye'nin dört ana kolundan biri olan Ahmediyye'nin kurucusu Yiğitbaşı Ahmed Şemseddin'e (ö. 910/1504) ulaşır. Tarîkatın kurucusunun sahâbeden Ebû Ubeyde b. Cerrâh neslinden geldiği veya İstanbul'un Cerrahpaşa semtinde doğduğu için "Cerrâhî" nisbesini aldığı ve tarîkatına da Cerrâhiyye denildiği şeklindeki rivayetlerden ikincisinin doğru olduğu kabul edilir. Bkz. Şenay Yola, "Cerrahiyye," *DİA,* 1.baskı (İstanbul: TDV yayınları 1993),7: 416.

Şekil 22: Segâh İlâhi.

Mevleviyiz Mesnevî'dir muktedâ-yı râhımız
Sâlik-i askız sema-ı bâ-safâ sehrâhımız
Fehm eylemez halimizi zâhidân-ı bî-rây
Takvâ-sıfatız gerçi ki rindâne-nümâyız

2.2.3. Galibîlik'te Mûsikî

İslâm dünyasında bazı tarîkatların Hz. Ebu Bekir'e bazılarının da Hz. Ali'ye dayandıkları kabul edilir. Silsilelerini Hz. Ali'ye dayandıran tarîkatlar genel olarak Alevî meşrep olarak isimlendirilmiş, aynı zamanda cehrî zikri tercih eden tarîkatlar da Alevî kelimesi ile nitelendirilmiş, Hz. Ali de cehrî zikri benimseyenlerin pîri olarak kabul edilmiştir. Zikirlerini sesli olarak yapan tarîkatlar genel olarak silsileleriyle Hz. Ali'ye bağlanırlar. Kadirîlik ve Rıfaîlik Tarîkatlarının birleşiminden ortaya çıkan yeni bir kol olarak kabul edilen, zikirlerini genel olarak cehri yapan Galibîler mezhepte Hanefi, meşrepte Alevî olduklarını ifade etmektedirler. Galip Kuşçuoğlu'nun liderliğinde Galibîlik 1950'lerden günümüze gelişerek gelmiş bir tarîkâttır. Kadirîlik-Rıfaîlik'te de bir şeyh olan Kuşçuoğlu, bu geleneklerin bir selefi olan Galibîlik sorumluluğunun da kendisine verildiğini belirtmektedir. Galibi zikri, müritlerin ayakta ve halka şeklinde dizilmesiyle cehri (sesli) ve hareketli olarak icra edilmektedir. Galibi zikrinde önemli bir diğer husus da mûsikîli ve ilahîli oluşudur. Galibi zikrini oluşturan öğelerin, tarîkâtın verdiği değerler çerçevesinde değerlendirilmesi zikri anlamada faydalı olacaktır. Zikir halka olarak yapılmaktadır. Zikrin halkalar şeklinde olmasının nedeni Peygamber'in zikir halkalarını cennet bahçesine benzetmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Alanda elde edilen verilere göre, zikirde halka şeklinde olmanın bir nedeninin de insanların Allah huzurundaki eşitliği ifade ettiği düşüncesi olduğu tespit edilmiştir. Çünkü zikir halkasının bir başlangıcı ve bitişi yani ilki ve sonu yoktur. Bazı dervişlere göre "Halka eşitliği, eşit katılımı ifade eder. Zikirde halka olmak, herkes eşittir anlamına gelmektedir."[79]

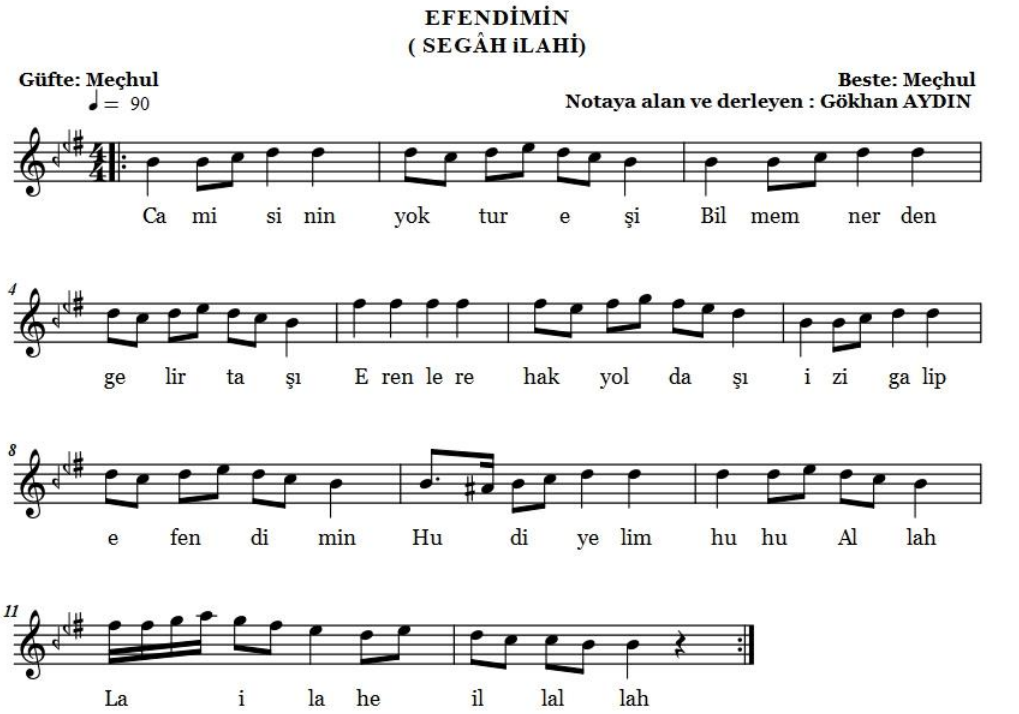
Kahramanmaraş'ta Hatûniye Câmiî yanında bulunan Galibî Vakfı'nda her Perşembe yatsı namazından sonra cehri olarak toplu zikir yapılmaktadır. Zikir esnasında okunan Tekbir, Salâvât ve İlâhîlere Def, Kudüm ve Ney eşlik tmektedir. Eserler genellikle ülkemiz genelinde bilinen klasik ilâhîlerden oluşmaktadır. İştirak ettiğimiz zikir meclisinde "*Tende Canım, Rasûl-i Mücteba Nesli, Aşka Düşen Pervaneyim, El Meded Meded Sevdim Seni Mâbuduma"* ilâhîleri okundu.

[79] Ali Albayrak, "Alevî Meşrep Bir Tarîkat: Galibîlik", *Turkish Studies International Periodical for the Languages*, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 11/17 Fall 2016.

Kahramanmaraş'a mahsus sonraki sayfada geçen "Efendimin" adlı eser de görüntü ve ses olarak kayda alındı.

Ayrıca salı günleri sabah namazını müteakip Hatme-i Rıfaî denilen sayılı zikir olarak adlandırılan uygulamaları da vardır. Görevlilerinin ifadeleriyle "Fatihâ, İhlas sûresi ve salâvâtlar" mûsikîsiz okunmaktadır.

Şekil 23: Segâh İlahi .

31 Ocak 2019 Perşembe günü galibi vakfında kayıt alındı.

Camisinin yoktur eşi
Bilmem nerden gelir taşı
Erenlere hak yoldaşı
İzi Galip efendimin

Hu diyelim hu hu Allah
La ilahe illallah

Yoluna kurban bu derviş
Hayran sana cümle ermiş
Bu meydanda neler görmüş
Gözü galip efendimin

Hu diyelim hu hu Allah
La ilahe illallah

2.2.4. Nakşibendîlik'te Mûsikî

Bahâeddin Nakşibend'e (ö.791/1389) nisbet edilen Nakşibendiyye Tarîkatı, İslâm dünyasının en yaygın ve etkili tarîkatlarından birisidir. Tarîkatın kurucusu olarak Bahâeddin Nakşibend'in adı zikredilse de esas kurucusunun Abdulhâlik Gücdüvânî olduğu belirtilir. Zira Gücdüvânî kendisine nisbet edilen Hâcegân tarîkatı için sekiz prensip vaz etmiş, iki asır sonra aynı silsileden Bahâeddin Nakşibend de sekiz prensibe üç prensip daha ilave etmiş, böylece VIII/XIV. yüzyıldan itibaren tarîkatın ana silsilesi Hâcegân yerine Nakşibendiyye adıyla anılmaya başlamıştır. Abdülhâlik Gücdüvânî'den önce de tarîkat, Hz. Ebû Bekir'den Bâyezid-i Bistâmî'ye kadar "Bekriyye", Bâyezid-i Bistâmî'den Hâce Yûsuf Hemedânî'ye kadar, Bâyezid'in Tayfur lâkabından dolayı Tayfûriyye adıyla anılmaktaydı. İmam-ı Rabbânî'den sonra ise Nakşbendiyye-Müceddidiyye ismiyle anılmıştır. Bazı istisnalar dışında İslam dünyasının hemen her bölgesine yayılan Nakşibendiyye, özellikle Ubeydullah Ahrar'ın gayretleri sonucu, IX/XV. Yüzyılda Orta Asya'nın en yaygın tarîkatı haline gelmiş, Orta Asya'nın doğu, batı ve güneyinde teşekkül eden kollarıyla nüfuzunu artırmıştır. Tarîkat Ubeydullah Ahrar'ın halifelerinden Kütahyalı Abdullah-ı İlâhî'nin (Molla İlâhî) öncülüğünde IX/XV. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren Anadolu ve Rumeli'de yayıldı. Zamanla Anadolu, Orta Asya'dan sonra Nakşibendiyye'nin ikinci büyük merkezi haline geldi. XIII/XIX. Yüzyılın ilk yarısında Hâlid-i Bağdâdî ilie oluşan Hâlidiyye kolu hemen hemen bütün Arap topraklarında, Türkiye'de ve Kürtler'in yoğun olduğu bölgelerde Müceddidîliğin yerini aldı. Doğrudan Müceddiliğe bağlı bazı silsiler ile Hâlidiyye'ye bağlı birçok silsile günümüzde özellikle Türkiye'de hayatiyetini devam ettirmekte, buradan Dünya'nın muhtelif bölgelerine yayılışını sürdürmektedir. Nakşibendiyye silsilesi Hz. Ebû Bekir'e dayanmaktadır. Ayrıca Hz. Ali'ye ulaşan silsilesi de vardır. Bazı kollarında farklı uygulamalar bulunmakla birlikte Nakşiibendiyye'de genellikle zikr-i hafî icra edilmektedir.[80]

Nakşi tarîkatının en önemli özelliği, evrad ve ezkârını sessiz (hafî) bir şekilde icrâ etmesidir. Onun için Nakşîlik *Turuk-i Cehriyye'den,* yani evrâd ve ezkârını açık

[80] Kadir Özköse vd., *Tasavvuf El Kitabı*, 4.bs.(Ankara: Grafiker Yayınları, 2016), 260,261.

ve sesli olarak yapan tarîkatlardan değil, *Turuk-i Hafiye'den,* yani tarîkat ayinini gizli ve sessiz yapan tarîkatlardan sayılmaktadır.[81]

Anadolu'da şahit olduğumuz hafî zikir yapan bazı tarîkatların başka ülkelerdeki kollarında cehrî zikirleri mevcut olduğu için bu tarîkatlara ait kesin çizgilerden oluşan ifadelerden kaçınmak gerekir. Örneğin, ülkemizdeki Nakşîbendilerde "hatme" denen hafî zikir bulunurken, Balkanlar'a gittiğinizde mûsikî eşliğinde coşkun bir zikir meclisine şahit oluruz.[82]

Kahramanmaraş'ta Nakşibendi Tarîkatına ait çeşitli vakıf ve dernekler mevcuttur. Toplu olarak yapılan "Hatme-i Hâcegân" ismi verilen hafî zikir tüm vakıf ve derneklerde yapılmaktadır. Farklı bir uygulama ve prensip haline getirildiği için es-Seyyid Osman Hûlusi Efendi[83] Vakfı'nda her Pazar ve Perşembe günü akşam namazına müteakip Kur'ân-ı Kerim Tilâveti sonrasında kasîde ve ilâhîler okunur, sonra "Hatme-i Hâcegân" yapılır. Bizzat iştirak ettiğimiz mecliste enstrümanlara yer verilmediğini, kasîde ve ilâhîleri okuyanların mûsikî kabiliyeti olanlardan seçildiğini, eserlerin genellikle es-Seyyid Osman Hûlusi Efendi Divânı'ndan okunduğunu gözlemledik. Kahramanmaraş'a mahsus bestesi olan eseri kayıt yaparak notaya aldık, bir sonraki sayfada verilmiştir.

---

[81] Süleyman Uludağ*, İslam Açısından Müzik ve Semâ*, 1.bs. (İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2014), 263.

[82] Mehmet Tıraşçı, *Dînî Mûsikî Ders Notları,* 1.bs. (İstanbul: Dörtmevsim Yayınları, 2015), 97.

[83] es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi 1914-1990 yılları arasında Malatya ili Darende ilçesinde yaşamıştır. Soy bakımından 12. Batından Somuncu Baba'ya oradan da Hz. Muhammed (S.A.V.) Efendimize ulaşan nesebiyle 36. Kuşaktan Peygamberimiz'in soyundandır. Babası es-Seyyid Şeyhzâde Hatip Hasan Efendi, annesi Seyyid İbrahim Taceddin-i Veli soyundan Fatıma hanımdır. Her iki yönden de Peygamber efendimizin soyundandır. 1945-1987 yılları arasında Darende ilçesinde Somuncu Baba Câmiî'nde görev yapmıştır. Es-seyid Osman Hulûsi Efendi aynı zamanda mutasavvıf ve şairidir. Divan şiirinin 20. yüzyılda ki örnek temsilcisi bu zâtın Gazel, İlâhî, Kasîde Rubaiyyat ve Müstezat türünden meydana gelen, Divân-ı Hulûsi- i Darendevî adlı eseri ile, yakınlarından başlamak üzere ahbaplarına yazdığı nazım ve nesir şeklinde mektupların toplandığı Mektûbat-ı Hulûsi-i Darendevî ve Hutbeler adlı eserleri vardır. Bu eserler kendisinin kuruculuğunu yaptığı Es-seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı tarafından neşredilmiştir. Her zaman halkın yanında hakla beraber olmanın yüceliğini şahsında ve eserlerinde görmek mümkündür. (Es-Seyyid Osman Hulûsi Vakfı Tanıtım Broşürü)

Şekil 24: Hüseynî İlâhi. (Bizim)

Derdine can hasr etmişiz
Dil mülkünü Mısr etmişiz
Ya'kûb-ı Ken'ân'ız bugün
Ol Yûsuf-ı Ken'an bizim

Zerk u riyâdan geçmişiz
Tevhîd-i sırfı seçmişiz
Aşk bâdesinden içmişiz
Ol sâkî-i devran bizim

Hulûsi cân terketmişiz
İd-i visale yetmişiz
Başımızı top etmişiz
Çevgân ile meydan bizim

2.2.5. Bektaşî Nefesleri ve Deyişleri

Nefes, Dinî-Tasavvufi Türk Edebiyatı'nda Alevî-Bektaşîlerin görüş ve düşüncelerini dile getiren manzumeler olup cem ve ikrar âyinlerinde, diğer dinî toplantılarında kendine has bir beste ile okunan manzumelere denir. Alevî-Bektaşî nefesleri genel itibariyle hece vezniyle açık ve sade bir dil ile yazılmıştır.[84] Nefes, Kahramanmaraş yöresinde "Deyiş" olarak da ifade edilmektedir.[85]

Âşık Mûsikîsi'nde geniş bir yeri olan deyiş, Halk Edebiyatı'nda Türkü, Mâni, Koşma, ve Nefes gibi hece vezniyle yazılmış şiirlere ve bu şiirlerin bestelenmiş şekline denir. Şehir Bektaşîliği'nde bestelenmiş manzumelere nefes denilmesine karşılık daha çok Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da görülen köy Bektaşîliği'nde deyiş kelimesi yaygındır. Ayrıca âşıkların mahalli ezgi kalıplarıyla söyledikleri eserlere de deyiş adı verilmektedir. Nefes, genel olarak Dinî Mûsikî formu olan ilâhîye benzediği gibi Tasavvufî Halk Müziği formu olarak da nitelendirilmektedir. Nefes genellikle cem törenlerinde bağlama eşliğinde okunmaktadır. Nefeste sözler, dolayısıyla insan sesi ön planda tutulmuştur. Nefeslerin şairleri genel olarak bilinmektedir. Fakat müzik çoğunlukla anonim olup bestekârı bilinmemektedir.[86]

Kahramanmaraş'a has Bektaşî kültürüne ait nefes/deyişler özellikle Afşin, Elbistan, Pazarcık, Ekinözü ve Çağlayancerit ilçelerinde cem evlerinde semah törenlerinde okunmaktadır.[87]

[84] Akpınar, *Şanlıurfa'da Dinî Mûsikî*, 82.
[85] Abdullah Özdemir, *Kişisel Görüşme*, 1 Mayıs 2019.
[86] Akpınar, *Şanlıurfa'da Dinî Mûsikî*, 83.
[87] Özdemir, *Kişisel Görüşme*, 1 Mayıs 2019.

Şekil 25: Nurhak Bektaşilerinin Cem Törenleri.

Melih Duygulu, "Bektaşi Mûsikîsi," *DİA*, (İstanbul: TDVyayınları,1993), 5: 372.

Okunan deyişlerden örnek olarak bir eser sonraki sayfada verilmiştir. Diğerleri ekler kısmında yer almaktadır. Özellikle Elbistan İlçesi Kantarma Köyü'nde yaşatılan "Sinemilli Deyişleri" derlenip albüm çalışması olarak Urum Ulaş Özdemir ve babası Abdullah Özdemir tarafından yapılmıştır.[88] Tezimize kaynak notalar Urum Ulaş Özdemir tarafından gönderilmiştir.

[88] Bkz. 3.18. Urum Ulaş Özdemir.

Şekil 26: Hey Erenler Hey Gaziler.

Yöresi:
Maraş-Elbistan, Kantarma Köyü

Derleyen:
Abdullah Özdemir

Kaynak Kişi:
Tacim Dede

HEY ERENLER HEY GAZİLER

Notaya Alan:
Sinan Cem Eroğlu

2.3. CÂMİ VE TEKKE MÛSİKÎSİ ORTAK FORMU İLÂHÎLER

İlâhî, kelime manâsı olarak Allah'a ait demektir. Dinî mûsikî türleri içinde en yaygın olanıdır. Daha çok dinî güftelerin tercih edilmesiyle oluşur. Câmi ve Tekke Mûsikîsinin ortak formudur.[89] Her makamda ve usulde ilâhî bestelenebilir.

Kahramanmaraş'ta bestesi ve güftesi meçhul mütekip sayfadaki eser mevlidlerden önce mevlid ilâhîsi olarak okunması gelenek hâline gelmiştir. Şanlıurfa yöresinde sözleri aynı olan ve TRT repertuvarına türkü formunda kaydedilen eserin notaları tamamen farklıdır. Makam özellikleri bakımından Şanlıurfa'da Hüseynî Makamında türkü tavrı, Maraş'ta ise Uşşak makamında ve eserde Klasik Türk Müziği tavrı görülür.[90] Eserler arasında kıyaslama yapabilmek açısından Şanlıurfa'da okunan şeklinin notasını da vermeyi uygun gördük.

[89] Mehmet Tıraşçı, *Dînî Mûsikî Ders Notları*, 1.bs. (İstanbul: Dörtmevsim yayınları, 2015), 102.
[90] "Kadir gecesi, Kahramanmaraş Ulu câmii 2017", erişim: 14.05.2018. https://www.youtube.com/watch?v=xIlu7HHLPcg

Şekil 27: Uşşak İlâhi Mevlam Der ki Doğruca Gel.

Mevlam der ki doğruca gel
Kulum bana fevrice gel
Eğri gelen ermez bana
Doğruluk et öylece gel

Kalk seherde yükün bağla
Niyaz eyle çokça ağla
Haddin üzre incû çağla
Yolum açıp saçuca gel

Beni zikret lahza durma
Benden gayrısın görme
Acı tatlı dâhi sorma
Her şulüme razuca gel

Hamdi çok çok eyle bana
Benim nimet veren sana
Nutkî dahi zebânıma
Söyle hayır dilluca gel

Kimseyi hor görme sâk ol
Benim hâlık ol bana kul
Belki ola senden makbul
Hâtırın al tatluca gel

Çokça kıl sen nevafili
Çün olasın hâlis veli
Yalvar bana hâfî celî
Taharet kıl arıca gel

Aç ola gör sıyam ile
Çün cezası benim ile
Ne dilersen benden dile
Veren benim billuca gel

Tut ihlası sen cemâli
Tebşir bana her hayali
Veren benim her kemâli
Hıfzede gör mahice gel

Salâtı hem selâmı çok
Sevgiline eyle artık
Sana te'kid budur buyuran
Tut vesileye yolluca gel

Kahramanmaraş'ta eskiden beri toplumca bilinen sonraki sayfadaki ilâhî anonim özellik taşır. Camîlerde, tekkelerde ve diğer uygun mekânlarda söylenmektedir.

Şekil 28: Uşşak İlâhi Muhammed'im Hoş geldin.

Muhammed'im hoşgeldin
Can Ahmedim hoşgeldin
Aşık idim yüzüne
Can Ahmed'im hoşgeldin

Yükseldikçe yükseldin
Kabe gavseyne kadar
Bu yüceye ermedi
Senden önce gelenler

İlâhîlerin bazılarını icrâ edildiği konu başlıkları altında verdik. Bahaiddin Bilginer'e ait diğer İlâhîleri ekler kısmında vermeyi uygun gördük. İlâhîlerin okunması sadece camî ve tekke kültürü olan yerlere mahsus değildir. Düğünlerde, asker ve hacı uğurlamalarında, iftar yemeklerinde, konserlerde, eğitim faaliyetlerinde ilâhîler okunmaktadır. Maraş'a özgü olmayan diğer ilahîler de belli bir düzeyde bilinir, okunur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAHRAMANMARAŞLI MÛSİKÎŞİNASLAR

3.1. AHMED RAMAZAN EFENDİ (ÜSKÜDÂRÎ)

Doğum tarihi bilinmeyen Ahmed Ramazan Efendi'nin (Ö.-1669) Maraş'ta doğduğu bilinmektedir. Medrese eğitimini tamamlayarak İmamlık görevi yapmıştır. Ahmed Ramazan Efendi ilim ve gayretiyle, Azak Kalesi'nin 1642 yılı Şubat ayında kuşatması sırasında serdar olan Civan Kapıcıbaşı Mehmed Paşa'nın dikkatini çekmiştir. Bu nedenle Mehmet Paşa Ahmed Ramazan Efendi'yi kendi yanında Ordu Kadılığı görevine getirmiştir. Ahmed Ramazan Efendi, Azak Kalesi'nin fethinden sonra Azak Kazası Kadılığı'na getirilmiştir. 1644 Temmuz ayında Ayşi Efendi'nin yerine Üsküdar Kadılığı'na atanan Ahmed Ramazan Efendi 1651 Nisan'ında Üsküdar Kadılığı görevinden alınarak, yerine Davudzâde Efendi getirilmiştir. Aynı yılın Temmuz ayında tekrar Üsküdar Kadılığı görevine getirilen Ahmed Ramazan Efendi bu yılının Kasım ayında Köprülü Mehmed Paşa'nın himmetiyle Manisa Kadılığı'na tayin edilmiş ve bu görevinden 1652 Ağustos ayında azledilmiştir. Ahmed Ramazan Efendi'nin 1657 Mart'ında Şuaybzâde'nin azli üzerine Edirne Kadılığı'na tayin olunmasından sonra, aynı yıl içerisinde Üsküdar Kadılığı'na getirildiği görevinden yine aynı yılın Temmuz ayında ayrılmıştır. Köprülü Mehmed Paşa, Yanova Kalesi Ser-askerliğine atandığı sıralarda Ramazan Efendi de Ordu Kadılığına getirilir. Yanova Kalesi'nin fethinden sonra Ahmed Ramazan Efendi'ye 1658'in Eylül ayında dördüncü defa Üsküdar Kadılığı verilmiş ve aynı yılın Aralık ayında Galata Kadılığı'na atanmıştır. 1668 yılının Mart ayında ise görevinden alınıp, Birgi Kazası arpalık olarak verilmiştir. Ahmed Ramazan Efendi'nin 1669 yılında bir attan düşerek vefat ettiği bilinmektedir. Cenazesi Üsküdar'da bulunan Karaca Ahmed Tekkesi yakınındaki Harmanlık isimli mahalleye defnedildi. Ahmed Ramazan Efendi, ilim dolu, cömert ve elindekiler ile yetinmeyi bilen güzel huylu bir kişiliğe sahipti. Farsça

bilmesinin yanı sıra mûsikîye de ilgisi vardı. Şehrin ileri gelen zenginlerinden olup yardımsever bir şahsiyetti.[91]

3.2. SÜNBÜLZÂDE VEHBÎ

Doğum tarihi tam olarak bilinmeyen Sünbülzâde Vehbi, Maraş'ta doğmuştur. Vehbi'nin ölüm tarihi 1809'dur. Babası Sünbülzâde ailesinden Raşid Efendi'dir. İsminin konulmasına sebeb bir rivayet şöyledir: Doğduğu zaman babası Halep'te şair Seyyid Vehbî'nin yanındadır. Doğum haberi gelmiştir. Bunun üzerine şairin teklifi ile taşıdığı mahlas yeni doğan yavruya verilmiştir. Seyyid Vehbî ise Halep'te Nâiplik yapmaktadır. Sünbülzâde önce Maraş'ta okur. İlmiyye mesleğine girer, iyi bir tahsil görür. İlmini ilerletmek için İstanbul'a gider. Burada müderris olur. Kadılık vazifesi ile Rumeliye gönderilir. Uzun müddet Eflak ve Buğdan'da görev yapar, İstanbul'a döner. Sultan III. Mustafa zamanında kendisine Hâceganlık tevdi edilir. Sultan I. Abdülhamid zamanında İran'a elçi gönderilir. Dönüşte Türk-İran hadîselerinde suçlu gördüğü Bağdad valisi Ömer Paşa ile araları açılır. Ömer Paşa atik davranır. Sünbülzâdeyi Padişaha şikâyet eder. Uygunsuz hareketlerini duyurur. Padişah idâmını emreder. Şair idamdan kurtulur fakat işsiz kalır. Daha sonra yeniden Sadrazam Halil Hamid Paşa tarafından kadılık görevine verilir. Rodos, Silistre, Eski Zağra Kadılıklarında bulunur. III. Selim zamanı da dâhil Sünbülzâde Kadılıklarda bulunur. Ancak hayatı boyunca kadına ve eğlenceye düşkünlüğü sebebiyle sürekli başı ağrır. Sünbülzâde hayatı içinde müderris, kadılık, şairlik vs gibi çeşitli görevler yapar. Pâ-yı tahtta tutunmasının bir sebebi şairliğidir. Şiirdeki mahareti onun birçok devlet görevine atanmasına yol açmıştır. Hâceganlık tevcihine sebeb olmuştur. Bu sıfat onun üstünde yedi sene kalmıştır. İyi derecede Farsça bilmesi onun İran'a elçi olarak gönderilmesine vesîle oldu. Buna bağlı Bağdad macerası yaşadı. Hakkında idam kararı çıktı. Bağdad'tan kaçtı. İstanbul'u buldu. Padişaha yazdığı "Tannane" adlı kasîdesiyle afvolundu. Böyle bir sıkıntıyı işrete düşkünlüğünün şikâyeti sebebiyle yaşadı. "Tuhfe-i Vehbi" yi işsizlikten kendisini kurtaran Halil Hamid Paşa'nın çocukları için yazdı.

[91] Mine Kartal, "Ahmed Ramazan Efendi", *Kahramanmaraş Ansiklopedisi,* 1.Baskı (Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, 2017), 1: 118.

Rodos'tayken de işrete düşkünlüğü sebebiyle sıkıntıda kaldı. Fakat Gazi Giray meselesinde gösterdiği dirâyet sebebiyle yerini korudu. Hatta daha sonra Balkanlarda uzun yıllar hizmet etti. Şiirde şair Sürûri ile sürekli takıştı. O O'nu, O da O'nu hicvetti. Sünbülzâde'nin en saltanatlı dönemi III. Selim'in padişahlığı dönemi oldu. Divanını ona takdim etti. O da onu her zaman ihsanlara boğdu. Sürekli görevde tuttu. Onun döneminde en son Bolu kadılığı yaptı. Sonra İstanbul'da inzivâya çekildi. Bir mahareti de çeşme vs gibi şeyler için şiirler yazmak, tarih düşürmekti. Ömrünün kalan kısmını da elinden geldiği kadar zevkle geçirdi. Nikristen iki yıl muztarip yattı. 90 yaşını aşmış olduğu halde 29 Nisan 1809 tarihinde vefat etti. Mezarının yeri tam olarak belli değildir. Vehbi döneminin "Sultânüş Şuarâ"sıdır. Belki bir Nâbi bir Nedim kadar büyük şair değildir ama yine de büyük şairdir. Bir Dîvan Şairi'dir. Dîvan Şiiri'ne teknik yönden birçok şey kazandırmıştır. Vehbî şiirde geçmişi aşamamakla beraber günü korumuş ve seviyeyi tutturmuştur. Bir Nedîme nazîre yapabilmiştir. Şiire bilgisini katarak boşluklarını doldurmuştur. Vehbi şiirinde mahalli dili kullanmıştır. Kimilerine göre o bir Nâbi devamıdır, kimilerine göre de "Sâbit"ın devamıdır. Kendi ifadesine bakılırsa o bir Sâbit devamıdır. Zaten Sâbit'e de nazire yapmıştır. Vehbi şiirine işrete olan düşkünlüğünü de girdirmiştir. Velhasıl Vehbi lisana hakim, asrını doldurmuş, çok iyi nazire yapabilen, şiirin teknik yönüne vakıf büyük bir şairdir. Eserleri: *Divân, Tuhfe-i Vehbi, Nuhbe-i Vehbi, Şevk-engîz* ve *Münşeat*'tır.[92]

Sünbülzâde Vehbi'nin mûsikîye dair görüşleri ise "*Lutfiyye-i Vehbî*" adlı eserinde yer almaktadır. "*Lutfiyye-i Vehbî"* (1837), oğlu Lutfullah için hayatta nasıl hareket etmesi lâzım geldiğini göstermek için yazdığı bir kitaptır. Eser günümüz gençliği için faydalı olacak nasihatleri ihtiva etmektedir.[93] Kitap manzumdur. İçinde ahlâkî değerler, devrin sanatları ve diğer ictimâi konular işlenmiştir. Eser Nâbî'nin "Hayriyye"si'ne nazire olarak yazılmıştır.[94]

[92] Yaşar Alparslan vd., *Maraş Meşhurları,* 1.bs. (Kahramanmaraş: Kültür Turim İl Müdürlüğü Yayınları, 2009), 190.
[93] Gülcan Alıcı Tanıdır, *Lutfiyye-i Vehbî,* 1.bs.(Kahramanmaraş: Ukde yayınları, 2011), 36.
[94] Alparslan v.dğr., *Maraş Meşhurları,* 190.

DER İLM-İ MÛSİKÎ

MÛSİKÎ İLMİ HAKKINDA

Mûsikî fenni de hikmettendir

İlm-i ashâb-ı tabi'atdendir

Mûsikî ilmi de hikmetli ilimlerdendir, özel yeteneğe sahip olanların ilmidir.

Bilürüm râhat-ı ervâh ammâ

Mâye-i kuvvet-i eşbâh ammâ

Mûsikînin insanın ruhunu rahatlattığını, vücuda kuvvet verdiğini bilirim amma,

Beste-hânlık sana şayeste değil

Silsilen anlara peyveste değil

Şarkı söylemek sana yakışmaz, soyun sopun bunlarla uğraşmamıştır.

Dime mutrible yelellâ yeleli

Olma her tanburenin orta teli

Her tanburenin orta teli olup şarkıcılarla yelella yeleli diyerek şarkı söyleme.

Sakınıp söyleme şarkı mani

Nidügin bilme hele Türkmani

Şarkı, mani söylemekten sakın, hele Türkmânînin ne olduğunu hiç bilme.

Tab'ın eylerse eger meyl-i nevâ

Bil makamâtını bi-şüt ü sada

Eğer şarkı söylemeyi arzularsan, makamını öğren fakat söyleme.

Olma sâzendelerin dem-sazı

Çaldırırlar sana şayed sazı

Çalgıcılarla arkadaşlık yapma, ola ki sana da saz çaldırırlar.

Nâya tazyi-i nefes eylemeli

Üfleyüp ya'ni anı neylemeli

Ney'e nefes harcayıp üflesen yani ne olur/neye yarar.

Çalma öyle düdüg-i Mevlânâ

Ki dine adına neyzen molla

Öyle Mevlânâ düdüğü (ney) çalma ki adına neyzen molla demesinler.

Perdesizliktir amân itme gümân

Yakışur sine-i Corciye kemân

Aman dikkat et, şüpheye düşüp de utanmazlık yapma, keman, Corci'nin göğsüne yakışır.

Ne rezalet diyenler santurî

Şöhretin ola yahut tanburî

Şöhretin tanburî olması veya sana santurî demeleri ne kadar utanç verici bir şeydir.

Def-keşi Tuhfe'de yazdım sana ben

Aybdır olma sakın da'ire-zen

Def çalma hususunu sana Tuhfe'de yazmıştım, ayıp bir şeydir, sakın def çalanlardan olma.

Nağmede gerçi niçe hâlet var

Niçe dikkat edecek hikmet var

Şarkılarda birçok hâller, dikkat edilmesi gereken birçok hikmetler vardır.

Olıcak sem-i hakikat-agah

İşidir niçe sadâ-yı cângâh

Hakikatleri duyan bir kulak olursa, can evinden çıkan birçok sadayı duyar.

Şevkle velveleli âvâza

Bülbülün kondığı çokdur saza

Arzuyla söylenen şarkılar karşısında bülbülün dahi saza konduğu/hayran olduğu çoktur.

Tab-ı insan niçe eyler ki karâr

Hazz ider üştür-i işkeste-mehâr

Devenin yularsız gezmekten hoşlandığı gibi insan da bir karar üzere durmakta zorlanır.

Mûsikî oldığına fenn-i celîl

Yetişür kıssa-i şeh-zâde delîl

Mûsikînin büyük bir ilim olduğuna delil olarak şehzade hikâyesi yeterlidir.

Yazmam o kıssayı çün şöhreti var

Anı gûş itmeyenin nedreti var

Meşhur olan bu hikâyeyi duymayan azdır, (bu yüzden) yazmama gerek yok

Lîk sen eyler isen meyl ü heves

Dâ'irende işidince herkes

Fakat sen (yine de bu ilme) heveslenip çevrende herkes seni işidince;

Çelebi ehl-i hevâdır dirler

Mâ'il-i zevk ü safâdır dirler

"Çelebi nefsine düşkün, zevk ü sefaya meyletmiş biridir" derler.

Çünki ahvâl-i zamândır ma'lüm

Cümle indinde olursun mezmûm

Zamanın durumunu biliyorsun, herkesin nazarında ayıplanan birisi olursun.

Gayrı yerde bulıcak gûş eyle

Gam-ı eyyâmı ferâmuş eyle

Başka yerde bulunca, günlük dertlerini unut.[95]

[95] Alıcı, *Lutfiyye-i Vehbî,* 88-91.

3.3. MARAŞİZÂDE AHMED KUDDÛSÎ EFENDİ

11 Rebiulevvel 1183'te (15 Temmuz 1769) Niğde'nin Bor ilçesinde doğdu. Maraş'tan Niğde'ye göç eden Nakşibendi şeyhi ulemadan Hacı İbrahim Efendi'nin oğludur. Dini bilgilerini babasından alan ve kendisine intisap eden Kuddûsî, 1786 yılında babası vefat edince Bor'dan ayrılarak Turhal, Erzincan, Kayseri gibi şehirleri dolaştı, buradaki meşayihle görüştü. Daha sonra Şam'a ve Mısır'a oradan Hicaz'a geçti. On yedi yıl Mekke'de ikamet etti. İstediği feyze ermesi için Anadolu'ya dönüp çokça evlenmesi gerektiği şeklinde manevi bir işaret üzerine Bor'a döndü. 1807 ve 1810 Osmanlı-Rus savaşına katıldı ve Balkan cephesinde bulundu. Bir süre Şumnu'da kalıp tekrar hacca gitti. Dönüşünde Bor'daki zaviyesinde vaktini müridlerine vaaz ve nasihat ederek geçirmeye başladı. Sufiyane, dervişane ve aşıkâne şiirleriyle çevresi üzerinde etkili oldu. Kendi ifadesine göre zühd ve takvaya büyük önem verilen Nakşibendiyye tarîkatında sülûk ve zikrin müridlerine fazla faydalı olmadığını görerek Kadirîyye'ye intisap etti ve müridlerini bu tarîkatın esaslarına göre terbiye etmeye yöneldi. Gençliğinde mecazî bir aşk tecrübesi geçiren, daha sonra yaptığı on altı evlilikten yirmi altı çocuk sahibi olan Kuddûsî, memleketine dönünce çevresindeki bazı kişiler tarafından ağır bir şekilde suçlandı, işkence gördü. On üç yıl zaviyesinden dışarı çıkmadı. 1265 (1849) yılında Bor'un Kavaklı semtindeki evinde vefat etti, vasiyeti üzerine Niğde bezinden olan kefeniyle defnedildi.[96]

Ahmed Kuddûsî Efendi'nin tasavvuf ilmine ve kültürüne yaptığı hizmetin yanı sıra Türk Divan Edebiyatı'na yaptığı önemli katkıdan dolayı özellikle Tekke Edebiyatı alanında ismi ilk sıralarda zikredilen belli başlı edebiyatçılardan birisidir. Kuddûsi yalnızca bu ilme katkıda bulunmamış, kendisinden sonra birçok şiiri bestekârlar tarafından bestelenerek, Klasik Türk Mûsikîsi arasındaki değerli yerini almıştır. [97]

Kuddûsi'ye göre, şiir ve ilâhî dinleyen, onlardan aldığı mânevî zevk ile Rabbini hatırlar. Bu hatırlayış ya sevinçle, ya korkuyla ya da boynu bükük bir şekilde "hiç"liğini anlamak sûretiyle olur. Şiir, kişinin, kalb dünyasında bu hatırlayış türlerinden hangisiyle etki yaparsa, zâkir, Hakk'ı o hâl üzere hatırlar. Sûfî bir kuş sesi

[96] Alp Eren Han, *Hazinetü'l-Esrâr ve Ganîmetü'l-Ebrâr Maraşizâde Ahmed Kuddûsî,* 1. bs. (Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi yayınları, 2018), 15,16.
[97] Ali Tenik, *Ahmed Kuddûsî (İbnülmeraşi),* 1.bs. (Kahramanmaraş :Ukde yayınları, 2011), 53.

dahil olmak üzere, evrende duyduğu her sesi, Rabbinin bir tecellîsi görerek, ondan zevk alır. Bu suretle Allah'ın kudretinin, kuşun hançeresini nasıl dizayn ettiğini, mahlûkatını nasıl yönettiğini, o kuşun sesinin kaynağını ve kulaklara nasıl ulaştığını tefekkür eder.[98]

Ahmed Kuddûsî, Kadirî Tarîkatı müntesibi bir zattır. 19. yüzyılın önde gelen mutasavvıf ve tekke şairi olan Ahmed Kuddûsî, irfan geleneğimizi, tasavvufî düşünce kültürümüzü mayalayan mürşidlerden biridir. İslâm sanat ve kültür geleneği içinde şiir ve mûsikî alanındaki dehalar tasavvuf erbabı arasından çıkmıştır. Tekke ve tarîkat dünyasında şiir ile mûsikî, güfte ile beste daima beraber olmuştur. Mutasavvıf şairlerce yazılan manzum eserler yine mutasavvıf bestekârlarca çeşitli tarîkatların zikir meclislerinin yapısına uygun olarak bestelenmiştir. Şiirleri en çok bestelenen mutasavvıfların başında Ahmed Kuddûsî gelmektedir. Ahmed Kuddûsî'nin şiirleri kendisinden sonra bestekârlar tarafından bestelenerek Türk Klasik Mûsikîsi arasındaki değerli yerini almıştır. Kuddûsî'nin kalbinden doğan bu ilâhîler, Türk Tasavvuf Mûsikîsi'ne katkı sağlamış ve katkı sağlamaya devam etmektedir. Tarihte ve günümüzde bestekârlar, Ahmed Kuddûsî Divânı'ından çok sayıda ilâhî bestelemişlerdir.[99]

Kahramanmaraş'ın tasavvuf, edebiyat, mûsikî kültürü açısından önemli bir değeri olan Maraşizâde Ahmed Kuddûsî Efendi ve Kadirîlik ile ilgili olarak 23 Kasım 2018 tarihinde Kahramanmaraş'ta Uluslararası Sempozyum düzenlenmiştir. Sempozyumda bestelenmiş eserleri arasından üç adet ilâhîsi solist olarak Doç.Dr. Hüseyin Akpınar ve neyzen Gökhan Aydın tarafından icra edilmiştir.[100]

[98] Tenik, *Ahmed Kuddûsî*, 62.
[99] Hüseyin Akpınar, "Tekke Mûsikîsinde Ahmed Kuddûsî İlâhîleri," *Uluslararası Maraşîzâde Ahmed Kuddûsî ve Kadirîlik sempozyumuBildiri Özet Kitapçığı,(* Kahramanmaraş: 2018), 36.
[100] Mûsikî çevrelerince bilinen eseri müteakip sayfada verilmiştir. Diğer eserleri Ekler kısmındadır.

Şekil 29: Hicaz Hümayün İlâhi.

Dr. Hüseyin Akpınar'dan notası temin edilmiştir. 25.05.2018

3.4. NURİ BEY

1844'te Maraş'ta doğdu. Doğduğu zaman babası Maraş Mutasarrıfı (Valisi) idi. Bir Osmanlı veziri olan babası Yusuf Paşa, o 6-7 yaşlarında iken öldü. İlk mektebi bitirdikten sonra Beyazıt Rüştiyesini bitirdi. Özel olarak Fransızca ve daha başka ilimler öğrendi. Annesi bir saraylı idi. O sebeple daha on yaşında iken 1853'te Harem-i Hümâyuna katip yardımcısı olarak alındı. Kardeşi Fâzıl Bey de bir saraylı idi. Saraydan evli idi. Eşi Perestü Hanım II. Abdülhamid'in üvey annesi idi. Abdülhamid padişah olunca Vâlide Sultan ilan edilmişti. Annesi, babasından yedi ay sonra öldü. Nuri Bey üç defa evlendi. Onsekiz yaşında iken Hasan Paşa'nın kızı ile evlendi ve onu boşadı. İkinci eşi evlendikten altı ay sonra öldü. Üçüncü defa evlendi ve bu eşinden üç çocuğu oldu.[101]

Nuri Bey sonradan Mızıka-yı Hûmayûn'a verildi. Orada musîkî öğrendi. 1861 başında Meclis-i Vâlâ'ya kâtip oldu. Orada sırasıyla evrak odasında mazbata odasında kavânin dâiresinde, tercüme kaleminde çalıştı. 1864'te yirmi yaşında iken, ikinci zevcesini koleradan kaybetti. Kayın validesi ile Hicaz'a gidip hacı oldu. Dönünce terceme kalemindeki vazifesine devam etti. Yeni Osmanlılar denen meşrutiyetçi guruba dahildi. Ziya Bey (Paşa) ile Nâmık Kemal'in yakın arkadaşı idi. Bu ikisi Avrupa'ya gidince, o da arkalarından, vazifesini bırakıp Paris'e gitti. 1871'de Almanlar'ın Paris'i muhasarasında bu şehirdeydi. Beş yıla yakın Paris ve Londra'da yaşadı. 1872'de arkadaşları ile beraber İstanbul'a döndü. Onlarla beraber İbret gazetesini neşretti. Ankara vilâyeti mektupcusu (Özel Kalem Müdürü) oldu. Bir müddet Ankara'da kaldı. Vâli Müşir Nusret Paşa ile geçinemeyip istifa etti. İbret'in 131. sayısına yazdığı makale ve Vatan yahut Silistre'nin kurucularından olduğu Gedikpaşa Tiyatrosu galasında büyük nümayişler dolayısıyla Namık Kemal ile beraber tevkif edildi. Akka'ya (Kuzey Filistin'de liman) sürüldü. Üç yıl, iki ay Akka'da kaldı. Edebiyatla uğraştı. 1876 Temmuz'unda İstanbul'a döndü. 27 Ağustosta Meclis-i Sıhhıyye üyesi oldu. 22 Nisan 1878'de şehzâdeliğinden tanıdığı II. Abdülhamid'e (1876-1909) Mâbeyn-ı Hümâyun 3. kâtibi oldu. Rütbesi ûlâ sınıfı evveline yükseltildi.

[101] Alparslan v.dğr. *Maraş Meşhurları*, 155.

(Korgenerale eşit mülkî rütbe). Padişaha akıl öğretmeğe kalktığı için 1 Mayıs 1880'de Cemiyyet-i Rüsumiyye üyeliği ile saraydan uzaklaştırıldı. 3 Nisan 1883'de Mâbeyn-i Hümâyun kitâbesine alındı. Bu görevine ilave olarak 5 Kasım 1883'de tütün rejisi komiserliğine ta'yin edildi. 9 Nisan 1888'de Bâlâ rütbesi verildi. (Orgeneralliğe eşit mülkî rütbe). Çeşitli tarihlerde I. Rütbe Osmanî, birinci rütbe Mecîdî nişanları ile altın ve gümüş imtiyaz, altın liyakat, gümüş Girit ve Hilâl-i Ahmer madalyaları aldı. 1896'da ölen, hayatının sonuna kadar unutamadığı üçüncü zevcesinin yanına, Çamlıca da Selami dergâhı haziresine gömüldü. Fevkalade güzel Fransızca bilirdi. Doğu ve Batı musîkîsine vakıftı. Piyano ve flüt çalardı. Çok güzel konuşurdu. Hamiyyet duygusuna sahipti. Birkaç kitabı, makâleleri, şiirleri vardır. Fransızca Peygamberimiz'in biyoğrafisine dair eserler üzerine yaptığı bir kitap çalışması kaybolmuştur. Hüseynî'den bestelediği bir şarkısı şu şekildedir:

"Bak şu güzel köylüye, işte bu kızdır peri,

Toprak ile oynamış, belli güzel elleri,

Böyle midir hep acep köylülerin dilberi,

Düştü gönül aşkına terkedemem bu yeri."

Bu şarkıda görüldüğü gibi besteleri ve güfteleri gayet sâde ve halkın zevklerini okşayıcı mahiyyettedir. Sadettin Kaynak için onun yolundan giderek bu noktaya geldi denilmiştir. Rast, hüzzam, bestenigâr makamları'nda şarkılar bestelemiş olmakla beraber eserlerinin birçoğu kaybolmuştur. Elde olanların bazıları şunlardır: Bestenigar devr-i hindi (Ey lebi can...), Hüzzam Sengin Semâi (Çöz düğmeyi sine-i billur gözüksün...), Rast Türk Aksağı (Şuh-i Cihansın....). Şirpençeden 1906'da vefat etti. Selamî dergâhı mezarlığına defnedildi.[102]

Nuri bey'e ait "Bak Şu Güzel Köylüye" adlı eserin notası ekler kısmında verilmiştir.

[102] Yılmaz Öztuna, " Nuri Bey," *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990), 2: 149-150.

3.5. SALMAN CANPOLAT

1876 yılında Maraş'ta doğdu. Baba adı: Sadık, anne adı: Aişe'dir. İkisi oğlan üçü kız beş çocuk sahibidir. Medrese eğitimi alıp İslâmî ilimleri öğrenmiş olmakla beraber Şam Askerî Rüşdiyesi mezunudur (H.1307-M.1890). Arapça ve Farsçaya fevkâlede vakıftır. Rika, sülüs, divanî, tâlik yazılarında üstad olup icazet sahibidir. Nadir baba yetiştirmesi olup, onun ekolünden şairdir. Ancak şiirlerine bugüne kadar ulaşılamamıştır. Osmanlı'da İslâm Tarihi Hat Muallimi'dir. Bununla beraber müspet ilimlerin hepsine vakıftır. Bu bakımdan farklı bir aydın münevver tiptir. Etkilediği insanlar çoktur. İki oğlundan biri olan M. Sadık da (Gölcü hoca) kendi gibi hattattır. Farsça ve Arapça'ya vakıftır. Babasından İslâmî ilimler öğrenmiştir. Eserler kaleme almıştır. Salman Canpolat hoşsohbet biri olup tabiatı seven bir karaktere sahip olduğu ifade edilmektedir. Cumhuriyete intikal eden Salman Canpolat 1929-1936 arası Önsen Köyü İlkokul Muallimliği yapmıştır. 1936 "Teşrin-i evvel" de kendi rızasıyla 40 lira 60 kuruş emekli aylığı tahsisiyle emekli olmuştur. Bu bakımdan Cumhuriyet " İdadi muallimi " olarak anılmıştır. Salman Canpolat spora meraklı bir insandır. Yetiştirdiği insanlar vardır. Hayranlarına rastlanılmıştır. Farklı alanlarda eserler kaleme almıştır. 1956 yılında vefat etmiştir. Zengin kütüphanesi ölümü sonrası satılmıştır.[103]

Salman Canpolat'ın "*Mûsikî ve Sağlık*" isimli kitabı mecuttur. Eserin Önsözü şöyle başlar:

Bugün dünyanın her tarafında hayatî, İçtimaî ve medenî bir ihtiyaç hâlini alan ve günden güne baş döndürücü bir hızla son tekâmül safhasına doğru ilerlemekte olan mûsikî; bazı halk kitlesi tarafından yalnız bir zevk ve eğlence vasıtası gibi tanınmakta ve bu cihanşümul nazik sanatın asıl ruh ve umumî sağlık üzerindeki hayret verici bir şifa unsuru olmak meziyetleri gereği gibi takdir edilememektedir. Artık şunu katiyen bilmemiz lâzımdır ki: Mûsikî: Fennin sâde bugünkü buluşu ile değil, belki binlerce sene evvele ait keşfettiği birçok müspet ve sağlam kayıt ve vesikalara göre: ruhun ıstırap ve acılarını dindirdiği gibi aynı zamanda doktorluk sanatının aciz kaldığı birçok hastalıkların tedavisinde de mühim ve müessir bir şifa vasıtası olarak kullanılmıştır.

[103] Yaşar Alparslan, *Mûsikî ve Sağlık Salman Canpolat*, 1.bs., (Ankara: Noya medya, 2015), 48.

Bu itibarla diyebiliriz ki; Mûsikî bugünkü mânâya göre bir zevk ve neş'e vasıtası olmaktan ziyade tedavi sırasında hekimliğin adeta imdadına yetişen geniş ve müstakil bir fen şubesi hâlini almıştır. İşte bu görüş ve noktasından bu mevzu etrafında tanınmış büyük doktorlarımızın kıymetli eserlerinden ve selâhiyetli kalemlerin seçkin yazılarından kısaltma suretiyle topladığım özlü cümleleri hususî mülâhazalarımla eleyerek meydana gelen şu küçük eseri sayın halkımızın yüksek huzurlarına sunmuş bulunuyorum. Şu ifadelere göre maksadım; Mûsikînin geçmiş zamanlara ait geniş bir tarihini yazmak ve milletlerarası şuurlu bir organizasyon çağına girmesiyle ilgili meseleler hakkında malûmat vermek değil; Yalnız geçirdiği muhtelif safhalara kısaca temas ettikten sonra asıl gaye; Mûsikînin teknik kavrayışla hayat, sıhhat ve bilhassa kültür üzerindeki şifa ve salah bahşedici katî tesir ve hassalarını sayın okuyucuların istifadeleri önüne arz etmek ve bu vesile ile bugünkü yaşayış yükünün ağır ve ezici ıztırapları altında bunalmış ruhlara tâze bir kuvvet ve tatlı neş'e ve heyacan havası uyandırmağa çalışmaktır.[104]

Kahramanmaraş kültürüne katkı açısından önemli olan bu eserin ana başlık ve alt başlıkları şu şekildedir.

Mûsikî ne zaman ve nerede inkişafa başlamıştır,
Mûsikînin İslâm muhitinde yayılması,
Osmanlılar devrinde mûsikî,
Mûsikînin ta'lim ve terbiyedeki ehemmiyeti,
Mûsikinin Sağlık ve tedavi bakımından mütâlaası,
Mûsikî ile tedavi usulünün Osmanlılar devrinde tatbiki,
Mûsikînin İslâmiyetteki yeri.

Eser geniş hacimli bir eser değildir, kitapçık olarak basılmıştır. A5 kağıdı ebatlarında [105] 30 sayfadır. Yukarıda adı geçen konularda güzel fikirler verir. Yararlandığı kaynakları net olarak belirtmemiştir. Konuları bir özet niteliğinde, subjektif olarak değerlendirmiştir. Sadece Mûsikî ile tedavi konusunda Türk Tabâbet

[104] Alparslan, *Mûsikî ve Sağlık Salman Canpolat,* 51.
[105] 145x210 milimetre.

Tarihi ve Abdullah Cevdet'in *Mûsikî ile Tedavi* adlı eserlerini kaynak göstermiştir. Makale gibi düşünülebilir.

3.6. MUHAMMED KAMİL AĞDAŞ (BAHÇECİ HOCA)

Maraş'ta 1909'da doğdu. Aslen Elbistanlıdır. Babası bahçecilikle uğraştığı için Bahçeci Hoca diye tanındı. Hocalık mesleğine sonradan girdi. Tek parti döneminde çok sıkıntılar yaşamış, kendine has bir tarzda talebe yetiştirmiştir. Yetiştirdiği çok sayıda hâfız vardır. Şiirleri dinî muhtevalıdır. Hasseten peygamber aşkını öne çıkartan şiirler yazmıştır. Ömrünün çoğunu evinde geçirmiştir. Sanat sahibidir. Azmi ve celâletiyle meşhurdur. Rasim Özdenören "Gül Yetiştiren Adam" romanında onun gibi yaşayanların hayatından parçalar aktarmıştır. Şiirleri Ömer Kaya (1999) ve Yaşar Alparslan, Serdar Yakar (2009) tarafından derlenerek yayınlanmıştır.[106]

Bahçeci hoca özellikle tek parti döneminde Kahramanmaraş açısından büyük mücadelelerle talebe okutmuş, hâfızlar yetiştirmiştir. Bir rivayete göre sayısı yirmi yedidir. [107] Talebelerine sohbetleri esnsında düzenlemiş olduğu ilâhî, kasîde ve methiyeleri koro halinde söyletmiştir. Bahçeci hocanın arkadaşlarından Kadir Kızdırıcı: Hocanın şair olduğunu, Pınarbaşı'ndan Hocaoğlu Mehmet Ali'nin şiirlerine beste yaptığını ve Rast, Hicaz Hakamları'nda olduğunu belirtir.[108] Yine öğrencisi hâfız Mehmet Pakdamar: Mübarek gecelerde hocanın evinde toplandıklarını, Mevlid dinlediklerini ifade etmiştir. Ayrıca sesini çok sevdiği sanatkârların radyodan şarkılarını dinlettirmesi mûsikîşinas olduğuna işarettir.[109]

Kahramanmaraş'ın günümüzde yaşayan en önemli ilim ve kültür adamlarından hâfız Yaşar Alparslan'ın da hocasıdır. Yaşar hoca hâfızlık eğitimini aldığı 1953 ve sonraki yıllarda, ilâhî ve şarkı formunda bazı eserleri hocasından öğrendiğini, hocasının kendine has bestelerinin olmadığını ama bazı sanat müziği şarkılarının sözlerini değiştirerek dinî içerikli sözlerle başka bir eser olarak okuttuğunu ifade

[106] Alparslan v.dğr. *Maraş Meşhurları*, 23.
[107] Ömer Kaya, *Bahçeci Hoca*, 1.bs., (Kahramanmaraş: Ukde yayınları, 1999), 15.
[108] Kaya, *Bahçeci Hoca*, 44. Besteler araştırılmış olup, Bahçeci Hoca'nın şiirleri notaya alacak nazarî bilgisinin olmadığı, sadece nağmeli okuduğu Yaşar Alparslan tarafından belirtilmiştir.
[109] Kaya, *Bahçeci Hoca*,128.

etmiştir. Dinî musîki'nin Kahramanmaraş'ta kendi yaşadığı dönemde temelini atan, gelişimime katkıda bulunan bir hocadır. Belediye bandosunda görevli Klarnetçi Bekir Nazlı'nın (Ö.-2003) özellikle sakal-ı şerif ziyaretlerinde okuduğu kasîdeleri ve ilâhîleri öğreten Bahçeci Hocadır.[110]

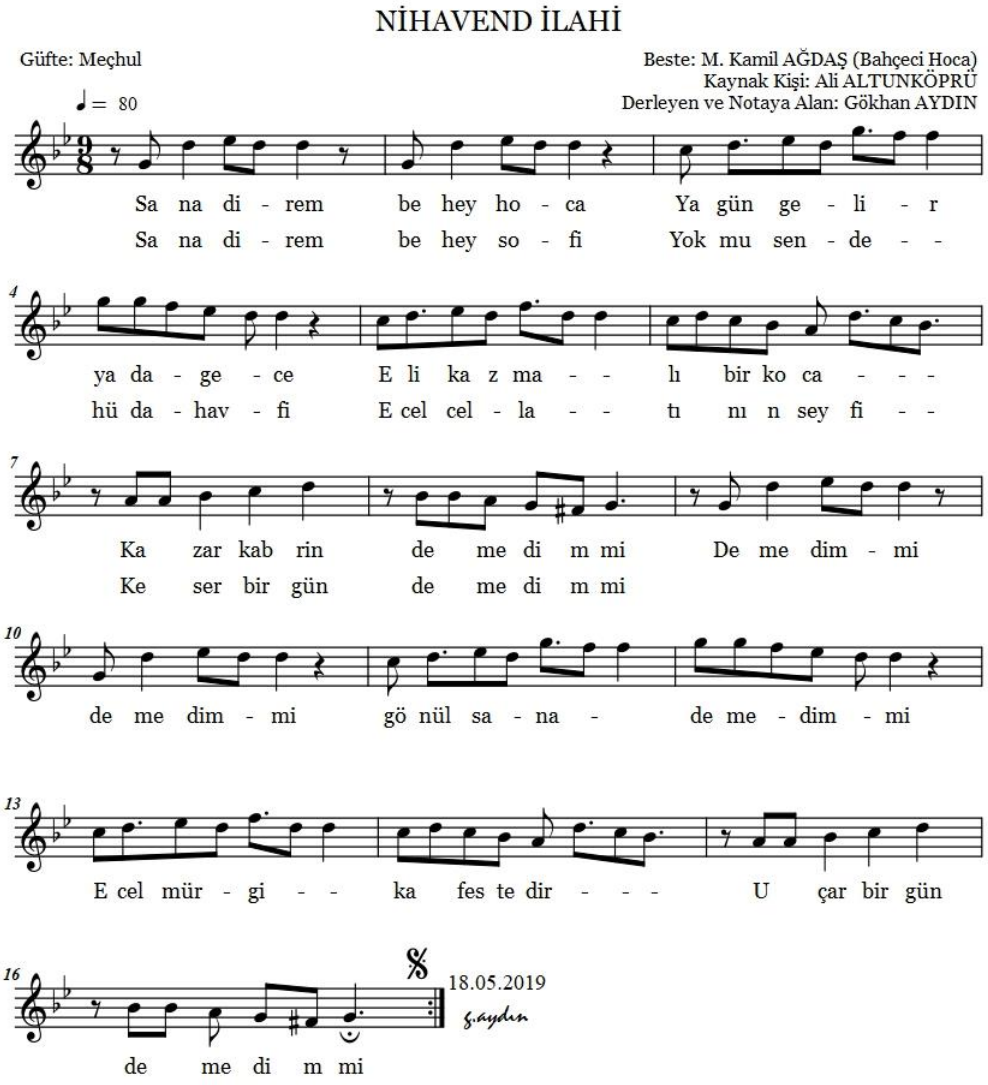
Bahçeci hoca başta gönlünü sonra evini insanlara açmış, evinin bir bölümünde bazı talebelerini yatılı olarak yetiştirmiştir. Diyanetin uhdesinde görevli resmi bir ilim adamı değildir.

Devrinde ender görünen özel radyo tamirciliğinden, fak (fare kapanı) ustalığına; biz,[111] köşger[112] ve melefe[113] iğnesi yapımcılığından cilt işlerine kadar varan birçok mesleğin erbabıdır. Resmî dairelerin cilt işlerini evinde yapmıştır. Kur'ân cildindeki hassasiyeti takdire şayandır. 3 Aralık 1966 günü ebedi âleme irtihal etmiştir.[114]

Bahçeci Hoca'nın eseri olduğu belirtilen İlâhî tarafımızdan notaya alınmıştır. Bir sonraki sayfada notası verilmiştir.

[110] Alparslan, *Kişisel Görüşme*, 30 Kasım 2017.
[111] Biz, Maraş'ta ayakkabı ustalarının delme işlemlerinde kullandığı ağaç saplı, sivri metal uçlu alet.
[112] Köşger, El aletleriyle ayakkabı üreten, tamir ve bakımını yapan kişi.
[113] Melefe, Maraş'ta yorgan'ın iç yüzüne verilen ad.
[114] Kaya, *Bahçeci Hoca*,13, 15.

Şekil 30: Nihavend İlahî.

Sana direm be hey hoca
Ya gün delir ya da gece
Eli kazmalı bir koca
Kazar kabrin demedim mi

Sana direm be hey sofi
Yokmu sende hüda havfi
Ecel cellatının seyfi
Keser bir gün demedim mi

Demedim mi demedim mi
Gönül sana demedim mi
Ecel mürgi kafestedir
Uçar bir gün demedim mi

3.7. NECİP FAZIL KISAKÜREK

Necip Fazıl Kısakürek'i Maraşlı Mûsikîşinaslar arasında zikretmemizin sebebi, onun şiirlerinin birçok bestekâr tarafından bestelenmiş olmasıdır. Kendisi doğrudan mûsikî ile ilgilenmemiş olsa da O'nun bestelenmiş şiirleri Mûsikî eserlerinde güfte olarak yer almıştır. Necip Fazıl güftekâr olarak Mûsikî ile ilişkilendirilebilir.

25 Mayıs 1905'te İstanbul Çemberlitaş'ta cinayet mahkemesi reisliğinden emekli büyük babası Mehmed Hilmi Efendi'nin konağında doğdu. Babası Mekteb-i Hukuk mezunu ve bazı memuriyetlerde bulunmuş Abdülbâki Fâzıl Bey, annesi Mediha Hanım'dır. Baba tarafından Maraşlı olan Kısakürekoğulları ailesinin kökü Dulkadiroğulları'na dayanmaktadır. Asıl adı Ahmed Necip olan Necip Fazıl okuma yazmayı büyük babasından öğrendi. Çeşitli okullarda kesintili ve düzensiz bir öğrenim hayatı geçirdi. Önce Gedikpaşa'da bir Fransız, sonra aynı yerde bir Amerikan mektebinde, Büyükdere Emin Efendi Mahalle Mektebinde, Büyük Reşid Paşa Numune, Vaniköy Rehber-i İttihad Mekteplerinde okuduktan sonra Heybeliada Numune Mektebi'nden mezun oldu. Aynı yıl Heybeliada Bahriye Mektebi'ne kaydoldu. Burada da beş yıl okudu, ancak diploma alamadan ayrıldı. 1921'de İstanbul Dârülfununu Felsefe Şubesi'ne yazıldı. Bu öğrenimini de tamamlayamadan kazandığı devlet bursu ile felsefe tahsili için Paris'e gitti. Fakat Paris'te de düzenli bir öğrenci olamadı, kısmen sanat çevrelerinde bulunduysa da kendini daha çok eğlenceye ve bohem hayatına verdi. Türkiye'ye dönüşünde İstanbul ve Anadolu'da bazı bankalarda memuriyet ve müfettişlik yaptı. Bir Fransız mektebinde, Ankara Devlet Konservatuvarı'nda, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde ve Robert Koleji'nde çeşitli dersler okuttu. Bu arada felsefe öğrenciliğinden beri girmiş olduğu basın çevresini daha çekici ve eser vermeye daha uygun bir ortam olarak gördüğünden 1942'den itibaren memuriyetlerini bırakıp geçimini yazılarından ve yayıncılıktan sağlayamaya başladı. Son yıllarına kadar Büyük Doğu dergisinin ve Büyük Doğu Yayınları'nın sahibi ve yazarı olduğu gibi bazı günlük gazetelerde fıkra ve makaleleri de yayımlandı. 25 Mayıs 1983'te Erenköy'deki evinde öldü. Büyük ve olaylı bir cenaze töreninin ardından Eyüp sırtlarındaki kabristana defnedildi.[115]

[115] Orhan Okay, "Necip Fazıl", *DİA*, 1.bs. (Ankara: TDV Yayınları), 25: 485.

Necip Fazıl, Cumhuriyet Dönemi Türk şiirine damgasını vurmuş büyük bir şairimizdir. Şiirlerinde insanın evrendeki yerini araştırmış, madde ve ruh problemlerini, iç âlemin gizli duygu ve tutkularım dile getirmiştir. Oturmuş bir dile ve sağlam bir tekniğe sahiptir. Necip Fazıl'ın tiyatro, hikâye, roman, senaryo, otobiyografi, biyografi, hâtıra, dinî-tasavvufî, siyasî-tarihî, konferans, hitabe, fıkra vb. türlerinde elliden fazla eseri vardır.[116]

Necip Fazıl'ın ruh iklimine mûsikînin etkisini şiirlerinde görebiliriz. Aşağıda verdiğimiz beyitleri birer örnektir.

MİMARÎ

Fikret nasıl kurulmuş, içiçe bu iklimler?
Nasıl kaynaştırılmış, sesler, renkler, hacimler? (1936)[117]

KAMIŞ

Ben o kutsî nefesin üflediği kamışım;
Ses onun, ben imzamı atmışım, atmamışım… (1976) [118]

Ben gurbet rüzgarının üflediği kamışım…
Bir su başında mahzun, yapayalnız kalmışım. (1983)[119]

[116] Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, "Şairler", erişim: 01.01.2019 https://kahramanmaras.bel.tr/kahramanmaras/şairler.
[117] Necip Fazıl, Kısakürek, *Çile*, 15.bs. (Ankara: Büyük Doğu Yayınları, 1989), 37.
[118] Kısakürek, *Çile*, 97.
[119] Kısakürek, *Çile*, 251.

EZAN

Ölürken aynı âhenk, salâ sesinden sızan:

Kulağıma doğduğum günde okunan ezan. (1972)[120]

ÖLÜMSÜZ ŞARKI

Garip geldik gideriz, rafa koy evi barkı!

Tek, dudaktan dudağa geçsin ölümsüz şarkı… (1962)[121]

Necip Fazıl'ın şiirleri ayrıca bestelenmiş olup bestelenen eserler; Türk Sanat Müziği, Türk Halk Müziği, ezgi ve İlâhî tarzındadır. Çalışmamız açısından İlâhî formunda bestelenen eserlerinden eviç makamı'nda olanı ekler kısmında, nihâvend makamı'ndaki eserinin notası müteakip sayfada verilmiştir.

[120] Kısakürek, *Çile*, 140.
[121] Kısakürek, *Çile*, 441.

Şekil 31: Nihâvend İlâhi.

Benim efendim!
Ben sana bendim!
Bir üfledin de
Yıkıldı bendim.

Ben ki, denizdim,
Dağ başı bendim.
Şimdi sen oldun,
Âleme pendim.

Ölmemek neymiş;
Senden öğrendim.
Kayboldum sende,
Sende tükendim!

Sordum aynaya:
Hani ya kendim?
Benim efendim!
Benim efendim!

Benim efendim!
Emri yüklendim!
Dağlandım kalpten
Ve mühürlendim.

Askerin oldum,
Başta tülbendim;
Okum sadakta,
Elde kemendim.

Necip Fazıl Kahramanmaraş açısından önemli bir mütefekkirdir. Hayatı, varlığı, yokluğu sorgulayan, ölçü olarak İslâm Medeniyeti'nin ışıklarıyla kendini ve bizleri aydınlatan bir şairdir. İsmi kültür merkezlerine, okullara, cadde ve sokaklara verilen bir zâttır. Şiir, şair ve sanat hakkında etkileyici yorumları vardır. Gelecek nesillere örnek bir söylemi şöyledir; Şair, Allah'ın beni ara diye ok attığı insandır. Şairin, seste, sözde, renkte, çizgide arayacağı şey, Allah'tır. Şiir ve sanatta manâ nedir? diye sorulduğunda aşağıdaki beyitle cevap vermiştir.

Anladım işi, sanat Allah'ı aramakmış;

Marifet bu, gerisi yalnız çelik-çomakmış…[122]

(1945)

Kendisiyle 1983 yılında yapılan röportajda: " Sanat benim gözümde İlâhî sırları aramak faaliyetidir. Yani mutlak hakikatı aramak. Mutlak hakikat ise Allah'tır. Şu var ki, İslâmî San'at temelini, ilmî ve tebliği çerçeveden ayırıp, hissî ve telkini bir seviyeye çıkarabilmek lazım."[123] İfadesi dikkat çekicidir.

Sultan Abdulhamit Hân'ın piyano çalması ve müzikle ilgilenmesi üzerine kendisine yöneltilen soruya şöyle cevap vermiştir:

"Müzik İlâhî tefekküre yaklaştığı kadar mübâha yaklaşır. Fitneye ve kötülüğe iltifat ettiği kadar da harama yaklaşır. Yoksa asla yasak değildir. Bu bir fıkhi mesele midir? O zaman Mevlevîleri tekfir etmek lazım gelir. Yani nefsani olduğu mertebede yanlıştır."[124]

Yine Üstâd'ın toplumun önemli meselelerini kaleme aldığı başka bir eserinde Mûsikîyi şöyle tarif eder : " Kötülük ve süflîliğe âlet edebilecek her tatbik şekliyle (meyhane ve oyun musikîsi) yasak, iyilik ve ulviliğe vesile her şekliyle de (sâf sanat ve ilâhî tefekkür) benimsenecek ve müessirleştirilecek güzel sanatlar kolu."[125] Olarak ifade etmiştir.

---

[122] Necip Fazıl Kısakürek, *Konuşmalar,*1.bs. (İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 1994), 49.
[123] Kısakürek, *Konuşmalar,* 296.
[124] Kısakürek, *Konuşmalar,* 298.
[125] Kısakürek, Necip Fazıl, *İdeolocya Örgüsü,* 1.bs. (İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 1973), 512.

3.8. MAHZUNİ ŞERİF

Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesinin Berçenek köyünde doğdu. Asıl adı Şerif Cırık'tır. Kaynaklarda doğum yılı farklı şekillerde verilmekle beraber kendisi "Geldim" başlıklı şiirinin ilk dörtlüğünde, "Tevellüdüm merak ise milad-ı otuz dokuz" der. Babası Barginekli Ağuçan Türkmenleri'nden Zeynel Efendi, annesi Döndü Hanım'dır. Çocukluğunda Elbistan'ın Âlembey köyünde Lutfi Efendi Medresesinde Kur'ân öğrendi. Köyünde ilkokul açılınca buradan 1956'da mezun oldu. 1957'de girdiği Mersin Astsubay Okulunu 1959'da bitirdi. 1960'ta Ankara Ordu Donatım Teknik Okulunda kısa bir eğitim ve Sivas'ta beş ay devam eden stajyerlik sonunda askerlikle ilişkisini kesti. Saz çalmaya ve şiir söylemeye başladı. 1960'lı yıllardan itibaren özellikle plaklara okuduğu türkülerle tanındı. Başta Alevî-Bektaşî toplulukları olmak üzere Anadolu'da büyük ilgi gördü. Türkiye ve Almanya'da verdiği konserlerde çalıp söylediği türküler yanında aşırı sol söylemlerinden dolayı zaman zaman sorgulandı. 12 Mart 1972 muhtırasının ardından Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idam edilmesi üzerine, "Erim erim eriyesin" türküsünden dolayı dört ay hapse mahkûm edildi. Yargılanma ve tutuklanmaları daha sonra artarak devam etti. 1989-1991 yıllarında kurucularından olduğu Ozanlar Derneği'nin genel başkanlığını yaptı. 1997 Haziranında Almanya'da bulunduğu bir sırada beyin kanaması geçirdi ve tedavi gördü. 2001 yılı başlarında yeniden rahatsızlandı, bir süre yoğun bakımda kaldıktan sonra sağlığına kavuştuysa da 17 Mayıs 2002 tarihinde Almanya'nın Köln şehrinde öldü. Cenazesi Türkiye'ye getirilip Nevşehir Hacı Bektâş-ı Velî Külliyesi'nin çilehâne kısmında defnedildi.[126]

Mahzuni, gerek aşk ve toplumsal içerikli gerekse sol ağırlıklı ideolojik şiirleriyle tanınmıştır. Bazı şiirleri muhteva, kafiye, ölçü ve nazım bakımından başarılı olduğu halde birçok şiiri için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Bu şiirlerinde diğer saz şairlerinde de sık sık görülen kafiye, vezin ve nazım hataları fazlacadır. Şiirlerinde bilhassa Pîr Sultan, Âşık Veysel ve Davut Sulârî'den etkilendiğini, Âşık Veysel için yazıp söylediği bir şiiri okuduğu plağın başındaki konuşmasında, "Ben Mahzuni olmuşsam tarihî geleneğim Pîr Sultan'dan, özlemim senden, sesim Davut Sulârî'den

[126] Nurettin Albayrak, "Aşık Mahzuni", *DİA*, 1.Baskı (İstanbul: TDV Yayınları, 2016), EK-2: 181.

ve yüreğim Hak'tandır" şeklinde ifade etmiştir. 550 kadar şiiri bulunan Mahzuni'nin bunları aşk şiirleri, inanç şiirleri, sosyal muhtevalı şiirler ve taşlamalar, siyasal içerikli ideolojik şiirler olmak üzere dört grupta değerlendirmek mümkündür. Toplumun her kesimi tarafından sevilmesini sağlayan ve kendisine haklı bir şöhret kazandıran aşk şiirleri gerek edebî değer bakımından gerekse âşık edebiyatı içinde önemli bir yere sahiptir. Hemen hepsi kendisi tarafından bir besteye bağlanan ve türkü olarak da söylenen bu şiirlerin tamamı plağa okunmuş, birçoğu TRT repertuvarında yer almıştır. "İşte gidiyorum çeşm-i siyâhım / Önümüze dağlar sıralansa da / Sermayem derdimdir servetim âhım / Karardıkça bahtım karalansa da" gibi şiirler onun dikkate değer şiirleridir. Seyyid olduğu söyleyen Mahzuni, Alevî-Bektaşî inancına sıkı sıkıya bağlıydı. "On iki evlâdın on iki milyon / Uyan İmam Ali gör neler oldu / Bir değil beş değil Yezid'in kahrı / Uyan İmam Ali gör neler oldu / Senin çadırına Mervanlar doldu" gibi şiirlerinde Hz. Ali yanında on iki imam, Hacı Bektâş-ı Velî başta olmak üzere Alevî-Bektaşî inancı içinde yer alan isimleri sık sık anarak yüceltmiştir. Bunlardan bazıları günümüzde cem âyinlerinde semah dönülürken ezgi eşliğinde okunmaktadır.[127]

Bilindiği üzere halk ozanları, Anadolu'nun uygarlık tarihinde, edebiyatında, mûsikîsinde, sanatında, felsefesinde çok önemli bir yer tutar. Aşık Mahzûnî de, Anadolu kültürünün bir ürünüdür. Onu bir ozan, bir şair ve bir düşünür olarak kendi dünyasının koşullarında değerlendirmek gerekir. Aşık Mahzûnî, Ahmet Yesevî gibi, Yunus gibi, Mevlânâ gibi, Hacı Bektaşi Velî gibi, Pir Sultan Abdal gibi Aşık Veysel gibi aşk felsefesini ulusumuzun her karış toprağına nakşeden büyük değerlerden geliyor. Bilindiği üzere İslam, Anadolu'ya eski Türk inançlarıyla, töreleriyle, kültürüyle harmanlanmış olarak yayıldı ve kendine özgü bir değer kazandı. Türk milleti, bu değerlerini koruyarak inanç dokusunu Allah sevgisi ile bütünleştirdi. Böylece, Anadolu'nun her karış toprağına Allah aşkı sindi. Bu görevi de milletimizin gönlünde taht kuran şairlerimiz, ozanlarımız, velilerimiz, bilginlerimiz ifa ettiler. Çünkü bunların yaşam felsefesinde, inançlarında hep Yüce Yaratıcı var idi. Dillerinde, dimağlarında, gönüllerinde, hep O terennüm edilirdi. İlhamı hep O'ndan alırlardı4. İşte Aşık Mahzuni de yaşamın güç sorunları ve çaresizlikleri içinde tüm gerilimlerden

[127] Albayrak, *Mahzuni*, 181.

kurtularak Yüce Yaratıcının lütfü ve keremine sığındı. Bütün varlığını kuşatacak biçimde, O'na kavuşmak, O'nda bütünleşmek istedi. İçinde, Allah sevgisini sürekli canlı tutarak sonunda tüm gerilimlerden kurtulmayı başardı.[128]

Mahzuni Şerif'e ait nefesler tezimizin ekler kısmında verilmiştir.

3.9. SÂKIP ARIKAN

1940 yılında Kahramanmaraş'ta dünyaya gelmiştir. İlk, orta ve lise öğrenimini Kahramanmaraş'ta tamamlamıştır. Dinî eğitimini ve hafızlığını ise İl Müftüsü dedesi Hafız Ali Görgel ile talebesi Şakir Efendi'den almıştır. Yüksek tahsil için İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine kabul edilmiş ve bu dönemde de alışık olduğu mânevî havayı aramaya devam etmiştir. Öğrenciliği ve sonrası dönemde; yakın dostları Emin Işık ve İsmail Hakkı Akın ile birlikte sohbetlerine iştirak ettikleri Neyzen Halil Can Bey'den Ney, Ord. Prof. Süheyl Ünver Bey'den Tezhip ve Hat dersleri almıştır. Mevlevîlik ve Mesnevî derslerini ise Mithad Baharî Beytur Bey'den almıştır. Özellikle Dinî Mûsikîye meyletmiş; Mûsikîyi bir keyif kaynağı olarak icrâdan öte, Mevlevîlik terbiyesi altında bir zikir aracı olarak benimsemiştir. Dönemin önde gelen Mûsikî şahsiyetleri ile birliktelikleri olmuş; çeşitli konferans ve toplantılarda Mevlevîlik ile ilgili konuşmalar yapmıştır. Ayrıca Tespih Sanatı ile ilgili de çalışmalarda bulunmuş olup, bu konuda henüz neşredilmemiş bir de eseri bulunmaktadır. İş ve mûsiki hayatı Üniversite eğitimi sorası İstanbul'da geçmiştir, belli aralıklarda Kahramanmaraş'a gelmiştir. Ömrü boyunca okumaktan ve dinî sohbetlerden kopmamış, 2010 yılında Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Kahramanmaraş'ta günümüzde bilinen ilk neyzenlerindendir.[129]

[128] Mehmet Kemal Atik, "Aşık Mahzûni Düşüncesinde Tanrı ve İnsan Sevgisi", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9 (Haziran 2007) : 12.
[129] Bahaeddin Bilginer, *Kişisel Görüşme*, 3 Haziran 2019.

3.10. METİN İSPİROĞLU

1938 Kahramanmaraş doğumludur. Şehrin günümüzde bilinen ilk neyzenlerindendir. Müzik çalışmalarına bağlama ve kaval sazı ile başlar. Ney'i notalı olarak üflemeye askerliğini Ankara'da 1957 yılında yaparken öğrenir. Kütahyalı neyzen Şemseddin Güvenç'ten uygulamalı dersler alır. Nazarî anlamda gerekli bilgileri askerde edinir. 1975 yılında Maraş Mûsikî Derneğini ilk kuranlardandır. Mehmet Onur'un şefliği nezaretinde çalışmaları hız kazanır. 1980'de Sıkıyönetim ilanından sonra Maraş'ın sıkıyönetim komutanı müziği sevdiğinden misafirlerini Orduevinde ağılarken Mûsikî Cemiyeti icrâ ekibini çağırır, misafirlerini ağırlar. Ortam içkili olduğundan Metin bey manevî olarak huzursuzluk yaşar. Hacca da o yıl gittikten sonra ney üflemeyi bırakır. Sonraları hayatında agresif davranışlar başlar. Hayatının normal gidişâtını etkilediğinden tedâvi maksatlı Ankara'ya psikiyatri doktoruna gider. Kendisiyle mülakât yapan doktor çeşitli sorular sorar ve teşhis koyamaz. İkinci değerlendirmede yine sualler sorar.

- Başlayıp ta bıraktığın bir şey var mı?

- Var

- Nedir?

Ney çalardım bıraktım. Doktor "Aha bulduk" der. Doktorun kalemi gayr-i ihtiyarî elinden düşer ve şöyle der;

"Sen hasta falan değilsin. Sen ney çalıp ruhen boşalmaya alışmışsın. Birlikteliğin sende aşk yaratmış. Sen onun sıkıntısını yaşıyorsun. Başla neyini çalmaya iyi olursun. Sevgiline kavuşur, süratli iyileşirsin. Hayatındaki boşluk dolar, sıkıntını atarsın." Öyle de olur. Ney'i üflemeye başlar, beraberinde kısa zamanda iyileşir. Ney sazını uygun mekânlarda üfler. Yıllarca Mûsikî Cemiyeti'nde ney üfleyerek konserlerde, dinletilerde ve kişisel icrâlarıyla hizmet etmiştir.[130]

[130] Alparslan, *Ustalara Saygı*,150-152.

Kendisini 24 Nisan 2018 tarihinde Hükümet Konağı karşısında kuyumcu dükkânında ziyaret ettik. Kendi Ney'i ile bize hicaz taksim ve ilahî icra etti. Fotoğrafı ise ekler kısmında yer almaktadır.

3.11. MEHMET ONUR

Mehmet Onur 1945 yılında Kahramanmaraş'ta doğdu. İlk ve orta tahsilini burada tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine girdi. Hukuk öğrenimi sırasında İstanbul Belediye Konservatuvarının sınavlarını kazanarak sanat yaşamınma ilk adımını attı. Dönemin İstanbulu'nun Mûsikî eğitimini veren tek okulu olan bu konservatuvarda Devlet Sanatçısı Klasik Türk Mûsikîsi Şefi Prof. Dr. Nevzat Atlığ'dan, Şefik Gürmeriç'ten ve diğer değerli hocalardan faydalandı. Konservatuvardaki eğitimi kapsamında Halk Mûsikîsi Bölümüne de bir süre devam ederek Adnan Ataman'dan yararlandı ve Halk Mûsiksi Topluluğunun konserlerine katıldı. Mehmet Onur, konservatuvar eğitiminin yanısıra Üsküdar Mûsikî Cemiyetine de devam etti. Bu köklü cemiyette üstâd, bestekâr ve kemani hoca Emin Ongan'dan ders alan Onur, Türk Mûsikîsi'nin inceleklerine burada vakıf olmaya çalıştı ve meşk usulu eğitimin faydalarını gördü. Türk Mûsikisi'nin uslüp ve tavır yönünü bu hocadan öğrenmeye çalıştı. Devlet Sanatçısı ve tanburi Prof. Dr. Necdet Yaşar'dan bir süre Tanbur dersleri aldı. Kısa süreli bu beraberlikten sonra çalışmalarını tanbur sazı üzerinde yoğunlaştırdı. Ankara Radyosu'nu tanbur sanatçısı olarak kazanarak, akitli sanatçı kadrosuyla radyo programlarında ve fasıllarda tanbur çaldı, ara taksimler yaptı. 1975 yılında Ankara Radyosunu ses sanatçısı olarak kazandı ve akitli ses sanatçısı olarak hem sanat hayatını hem de serbest avukatlık mesleğini icra etme fırsatını buldu. Yüksek tahsilinin bitmesiyle memleketi Kahramanmaraş'a döndü ve burada hem avukatlık yaptı hem de kurduğu ve yönettiği mûsikî cemiyetiyle çalışmalarını devam ettirdi. Burada çok sayıda konserler verdi ve öğrenciler yetiştirdi. Daha sonra bu ilden iki dönem (1983 - 1991) milletvekili seçildi. Mûsikî çalışmalarını siyasî hayatında da devam ettirerek Devlet Korolarının kurulması çalışmalarında katkıları oldu. TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Sanat Danışmanlığı görevinde bulundu. Ankara Devlet Klasik Türk Mûsikîsi ve Devlet Halk Mûsikîsi Topluluklarının TBMM'nin 70.

kuruluş yıldönümü münasebetiyle Meclis adına yapılan albümlere sanat danışmanı, organizatör olarak katkıda bulundu. Bu konuda en kapsamlı çalışması ise yine TBMM adına 75. kuruluş yıldönümü münasebetiyle hazırlanan ve Türkiye Radyolarının 450 kadar seçkin ses ve saz sanatçısının görev aldığı "Tarih İçinde Türk Mûsikîsi" isimli sekiz CD'lik albümüdür. Parlamenterlik görevinin ardından ise yazlık konutunun bulunduğu Didim'de dokuz yıl hem serbest avukatlık yapmış ve burada da mûsikîyi bırakmamış, "Dimder" isimli mûsikî derneğinin kurucuları arasında yer almış ve bu derneğin korosunu kurmuş ve aynı zamanda yönetmiştir. [131]

Mehmet Onur'un Kahramanmaraş Mûsiki Derneğindeki çalışmaları ve hizmetinin en nihai önemi meşk geleğinin aksak ve eksik yönü olan nota, usûl kavramını sonraki nesillere öğretecek, aktaracak mûsikişinaslar yetiştirmesi ve işlemesidir.[132]

3.12. YAŞAR ALPARSLAN

1947'de Maraş'ta doğdu. İlk olarak Bahçeci Hoca'da okudu. Çocuk yaşta hafız oldu. Dışardan imtihanlarına girip ilkokulu iki yılda okudu. Maraş İmam Hatip Lisesini bitirdi. Dışardan lise imtihanlarına girdi diplomasını aldı. İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsünü bitirdi. Kazandığı halde hastalığı sebebiyle İstanbul Üniversitesinin Tarih bölümünü okuyamadı. Afşin Lisesinde öğretmenlik mesleğine başladı. Maraş İmam-Hatip Lisesi ve Endüstri Meslek Liselerinde Din Kültürü öğretmenliği yaptı. 1997'de emekli oldu. Yazı ve şiir çalışmaları Hareket, Altınoluk, Tohum, İslâm Medeniyeti, Kurtuluş, Uzunoluk, Alkış gibi dergilerde ve Madalyalı Şehir, Bugün gibi gazetelerde neşredildi. Yazılarında kendi isminin yanı sıra Veziroğlu, Ceridoğlu gibi mahlaslar ve müstear isimler de kullandı. Eserleri şunlardır; Kıssa-ı Eshab-ı Kehf (1999), Münâcaât ve Na'tlar (2006), İstiklâl Savaşında Maraş (Müşterek, 2008), Âşık Durdu Mehmet Yoksul (Âşık Mahfuzî) Hayatı ve Şiirleri (Müşterek, 2008), Âşık

[131] "MehmetOnur" erişim: 26.03.2019 http://www.angoraevleridernegi.org/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF3FB36B5C02E7607F

[132] Ali Doğan, *Kişisel Görüşme*, 15 Nisan 2019.

Mustafa Zulkadiroğlu Hayatı ve Şiirleri (Müşterek, 2008), Muhammed Kâmil Ağdaş (Bahçeci Hoca) Hayatı ve Şiirleri (Müşterek, 2009).[133]

Yaşar Alparslan Hoca günümüzde yaşayan bir ilim adamıdır. Kütüphanesi'ndeki eserler halkın her tabakasına kaynak olmuş, olacaktır. Birçok akademisyenin tez ve kitap çalışmasına kaynak eser temin etmiştir. Şehrin teknik, sosyal ve ekonomik yönden meselelerine ait eserleri mevcuttur. Kendi sesinden Maraş ile ilgili Dinî Mûsikî eserlerini kayıt altına aldık. Bazılarının notasını yazdık. Çalışmamızın birçok yerinde Mûsikî ile ilgili görüşleri, tespitleri dipnot olarak verilmiştir. Kendisiyle olan fotoğrafımız ekler kısmında yer almaktadır.[134]

3.13. HİLMİ ŞAHBALLI

Türkoğlu'nun Sarılar Köyü'nde 1953'de doğdu. Genç yaşta şiire yöneldi ve âşık tarzı şiirler yazıp söyledi. Saz ustası Mahmut Coşkuner, söz ustası Hayati Vasfi oldu. Uzun müddet Almanya'da kaldı ve müzik eğitimi aldı. Ulusal TV kanallarında programlar yaptı. Bestelediği şiirleri hem kendisi hem de diğer sanatçılar tarafından seslendirildi. Sinema oyunculuğu da yaptı. 1000'in üzerinde şiir kaleme alarak 63 plak, 26 kaset doldurdu. Ayrıca sinema filmlerinde rol aldı.[135]

Kahramanmaraşlı âşık ozan Hilmi Şahballı'nın sonraki sayfadaki eseri irfan türkülerimizden Maraş'a ait bir örnektir.

[133] Alparslan v.dğr., *Maraş Meşhurları,* 33.
[134] Alparslan, *Kişisel Görüşme*, 30 Kasım 2017.
[135] Alparslan v.dğr., *Maraş Meşhurları,* 194.

YÜRÜYORUM

Karlı dağların ardında

Yâre doğru yürüyorum

Yunus'un feyiz aldığı

Yere doğru yürüyorum

Yürüyorum yürüyorum yürüyorum

Kâh atlıyım kh yayayım

Hangi derdimi sayayım

Ben bu âlemde rüyayım

Sırra doğru yürüyorum

Yürüyorum yürüyorum yürüyorum

Şahballı konmaz göçecek

Dünya fâni ölüm gerçek

Kula şefaat edecek

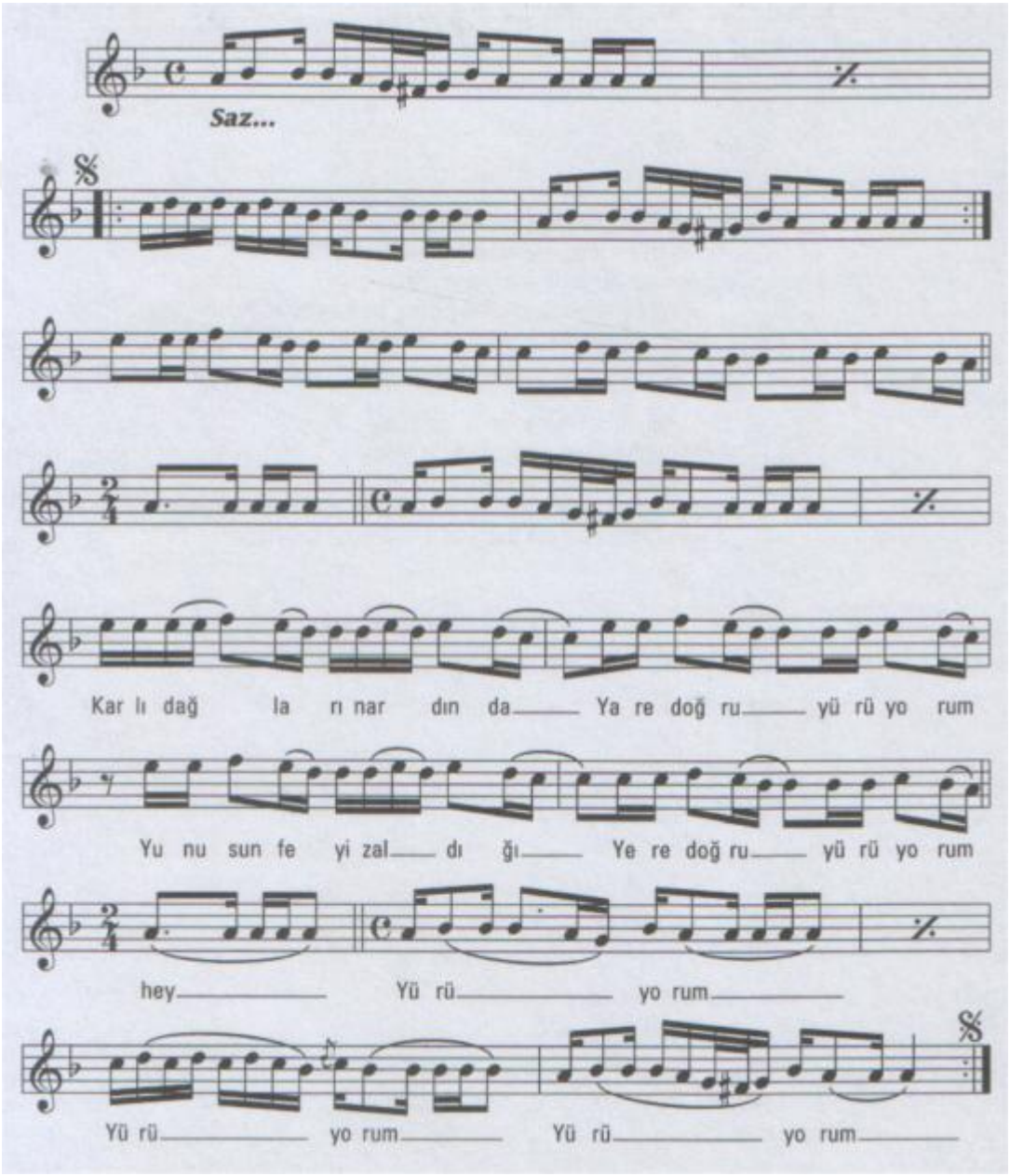
Er'e doğru yürüyorum

Yürüyorum yürüyorum yürüyorum

Şekil 32: İrfan Türküsü.

YÜRÜYORUM

Söz ve Müzik : Hilmi ŞAHBALLI

Türkü Dostları, "Nota Arşivi". Erişim: 01.05.2019.
https://www.turkudostlari.net/nota.asp?turku=2427

3.14. NECMEDDİN AKBEN

1956 yılında Kahramanmaraş'ın Dumlupınar Mahallesi'nde dünyaya geldi. Anne adı Gülüzar baba adı Duran'dır. İlköğrenimini Dumlupınar İlkokulunda, orta öğrenimini Gazi Ortaokulu'nda, Lise eğitimini ise Kahramanmaraş Lisesinde tamamladı. Liseyi bitirdikten sonra çok sevdiği müzik eğitimini profesyonelce almak için İstanbul'a gitti. Üsküdar Mûsikî Cemiyetinin açtığı sınavı kazanarak eğitimine başladı. Burada Emin Ongan, Şeref Çakar, Reha Gizey ve Amir Ateş gibi değerli hocalardan yararlandı. Ayrıca Amir Ateş'ten Tasavvuf (İlâhî), Ferudun Darbaz'dan Fasıl mûsikîsi öğrendi. 1976 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümüne kayıt yaptırdı. Mezkûr bölümde okurken Pedagojik Formasyon Eğitimini tamamladı. Fakülte eğitimiyle birlikte Hacettepe Üniversitesi Türk Sanat Müziği Korosunda, Türk Mûsikîsi eğitimine devam etti ve 6 yıl süreyle üniversite korosunda solist ve yönetim kurulu üyeliği yaptı. Buradaki eğitimi süresince Avni Anıl, Metin Everes, Gültekin Aydoğdu, Cahit Ünyaylar, Bülent Ulusoy gibi çok değerli hocalarla çalıştı, repertuvarını artırdı. Üniversite korosunda Safiye Ayla'nın solistleri arasında yer aldı, birlikte konserler verdi. Ayrıca Ankara Radyosunda da Ferit Sıdal, Özer Altın gibi değerli hocalardan istifade etti. Çalışarak okumak zorunda olan sanatçı Kültür ve Turizm Bakanlığına Enformasyon memuru olarak girdi. Ülkemize gelen yabancılara bakanlığın Ankara'daki bürosunda hizmetler verdi. Bakanlık davetlisi olarak ülkemize gelen konuklara bakanlık adına mihmandarlık yaptı. Yedek Subay olarak askerlik görevini yaptıktan sonra Kültür ve Turizm Bakanlığında idari görevlere atandı. Sırasıyla Şube Müdürlüğü, Ankara İl Müdür Yardımcılığı ve İl Müdür Vekilliği yaptı. Kültür ve Turizm Bakanlığının açmış olduğu "Yurtdışı İdari Ataşelik" sınavlarını kazandı ve bu sınavların devamı olan Dışişleri Bakanlığı kurslarını da tamamlayarak yurtdışı "İdari Ataşeliği"ne atanmaya hak kazandı. Yapmış olduğu idari görevler süresince Ankara Sanat Festivali başta olmak üzere birçok festival, sergi, konser ve yarışmalarda jüri ve genel koordinatör olarak görev yaptı. İdari Görevleri süresince birçok teşekkür ve İl İdaresi Kanunu çerçevesinde takdirname ile ödüllendirildi. 1989 Yılında Kültür Bakanlığı Ankara Devlet Klasik Türk Müziği Korosu Ses Sanatçılığı sınavlarını kazandı. Yurt içinde ve dışında Kültür Bakanlığının projelerinde Türk Sanat Müziği Sanatçısı olarak katıldı ve

çeşitli ödüller aldı. TRT radyolarında ve televizyonlarında hazırlanan birçok programa solist olarak katıldı. Prodüktörlüğünü yaptığı "Türk Mûsikîsinden" programı 104 hafta süre ile TRT Türkiye'nin Sesi Radyosundan yayınlandı. Ayrıca yapım ve yönetmenliğini kendisinin yaptığı güfte şairlerimizin ele alındığı "Güfteden Şarkılara" ve azınlık bestekârlarımızın konu alındığı "Mozaik" programları 12 ay süreyle "TRT Türkiye'nin Sesi Radyosundan yayınlandı. Kültür ve Milli Eğitim Bakanlıklarının ortak projesi çerçevesinde ortaokul, lise ve üniversitelerimizde Türk Mûsikîsi üzerine seminer ve eğitici konserler verdi. Kültür Bakanlığı Makamının 22/05/2002 gün ve 3805 sayılı onayı ile kendisine "Solist Sanatçı Unvanı" verildi. Kültür Bakanlığının "Uygarlıklar Beşiği Türkiye Kültür Sanat Şöleni", "81 İlde 800 Konser","Nevruz", "Zafer Yolu" projelerinde 20 yıldan beri sunucu olarak da görev yapmaktadır. Bakanlığın Sabancı Vakfı işbirliğiyle düzenlediği "Türkiye Halk Dansları Yarışması"nın 20 yıl resmi sunuculuğunu yaptı. Sanatçı Kültür ve Turizm Bakanlığının önemli projelerinden olan ve her yıl 26 Ağustos- 1 Eylül tarihleri arasında Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak ve ilçelerinde yapılan "Zafer Yolu" programlarıyla diğer önemli kutlamaların sunuculuğunu ve "Genel Sanat Yönetmenliğini yapmaktadır. Ayrıca Bakanlığın Ankara'daki Devlet Klasik Türk Müziği Korosunun Müdürü "Gönülden Nağmeler" programının sanat yönetmeni ve solisti olarak sanat hayatına devam etmektedir. Okumuş olduğu tüm şarkıları 5 albümde toplayan sanatçının bu şarkıları TRT Repertuvarında olup halen TRT ve özel radyolarda çalınmaktadır. Piyasaya çıkacak 6. Albümün çalışmaları da sürmektedir. Sanatçı Almanca bilmektedir. Evli ve 2 çocuk babasıdır.[136]

[136] Mesut Akben, "Necmeddin Akben", *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, 1.Baskı (Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, 2018), 1: 147,148.

3.15. BAHAİDDİN BİLGİNER

1959 yılında Kahramanmaraş'ta doğdu. İlk mûsikî eğitimini babası müftü efendi Halil Bilginer'den Kur'ân tilâveti, ilâhîler okuyarak meşk usûlü ile aldı. Müziğe amatör olarak lise yıllarında Kahramanmaraş Mûsikî Derneğinde başladı. Lisans Eğitimini Yıldız Teknik Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Fakültesinde tamamladı. Üniversite yıllarında Yıldız Teknik Üniversitesi Türk Müziği Korosunda müziğe devam etti. İstanbul Radyosu sanatçılarından Ümit Gürelman'dan ney dersleri aldı. İstanbul'da bulunduğu yıllarda İstanbul Tarihi Türk Mûsikîsi ve Folklörünü Araştırma ve Yaşatma Vakfından Tasavvuf Mûsikîsi dersleri aldı. Kahramanmaraş'a döndükten sonra Hz. Mevlânâ Kültürü, Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorünü Araştırma ve Yaşatma Derneği isimli derneğin kurucuları arasında yer aldı. İstanbul'da ayrıca Safer Dal ve Ömer Tuğrul İnançer'den istifade etti. Kahramanmaraş'a döndükten sonra TRT sanatçısı Memduh Cumhur'la aynı dernekte çalışmalar yaptı. Kahramanmaraş yöresine ait ilâhî, Sâlat-ı Kemaliye'nin derlemesini yaptı. 1988 yılından itibaren Kahramanmaraş Mûsikî Derneği'nin şefliğini yapmaktadır. [137]

Müteakip sayfada bestesi kendisine ait eseri örnek olarak verilmiştir. Diğer eserleri ekler kısmında yer almaktadır.

[137] Bahaiddin Bilginer, *Kişisel Görüşme*, 23 Nisan 2018.

Şekil 33: Hicazkâr İlahi.

Sığındım Cenab-ı Rabbü'l Alem'e
Muhammed Mustafa İmdada Yetiş
Düldül'e Binerek Zülfikar'ınla
Ali-yel Murtaza İmdada Yetiş

Hatice Ananın Vardım Köşküne
Himmetini Eksik Etmez Düşküne
Şehid Olan On Dört Masum Aşkına
Fatıma-tüz Zehra İmdada Yetiş

Zehr-i Elem İçtim Ben De Akıbet
Hasan Hulk-ı Rıza Eyler İnayet
Gam Çölüne Düştüm Aman Mürüvvet
Hüseyn-i Kerbela İmdada Yetiş

Sitem Kılıcıyla Bin Pare Oldum
Zeynel Abidin'i Müncidir Bildim
Dünya Gurbetinde Bi-Vaye Kaldım
Bakır-ül Evliya İmdada Yetiş

Cafer-üs Sadık'tır Muratlar Veren
Musa-yı Kazımdır Yaramı Saran
Çağırdığım Yerde Anide Eren
İmam Musa Rıza İmdada Yetiş

Püşt-ü Penahımız İmam Taki'dir
İlticagahımız Ali Naki'dir
Biz Faniyiz Bunlar Hay-ül Bakidir
Asker-ül Mücteba İmdada Yetiş

Kazım Baba Olmuş Sail-i Mutlak
Niyazımız Kabul Eyler Zat-ı Hak
Gerçeklerden Gayrı Kimsem Var Mı Bak
Mehdi Sahip-Liva İmdada Yetiş

3.16. ALİ DOĞAN

1960 Kahramanmaraş / Andırın doğumludur. İlkokulu Andırın'da okuyan Doğan sonra 1974 yılında Kahramanmaraş İmam-Hatip Lisesinden 1981 yılında mezun olur. Atatürk Üniversitesi İslâmi İlimler Fakültesinde başladığı yüksek öğrenimini yatay geçişle üçüncü sınıftan itibaren devam ettiği Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden 1986 yılında mezun olarak tamamlar. Üç yıl süreyle Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğünde Arşiv Uzmanı olarak çalıştı. 1989 yılında Ankara/Kahramankazan Lisesinde Din Kültürü öğretmeni olarak başladığı öğretmenlik mesleğine hâlen Osmaniye Anadolu İmam-Hatip Lisesinde meslek dersleri öğretmeni olarak devam etmektedir. Mûsikî ile ilgisi İmam Hatip Lisesi yıllarında başlamıştır. Maraş Mûsikî Cemiyetinin 1976'da ilk müdavimlerindendir. Avukat Mehmet Onur, Türk Sanat Müziğinde ilk hocasıdır. Bu yıllarda hem T.S.M. hem de Dinî Mûsikînin ilâhî, kasîde ve mevlid formlarında özel çalışmalar yapar. Maraş Mûsikî Cemiyeti'nin konserlerinde solist ve korist olarak görev yapar. Ankara İlahiyat Fakültesinin Dinî Mûsikî derslerinden, koro çalışmalarından ve çeşitli konserlerinden Ruhi Kalender Hoca'nın rehberliğinde istifade eder. Uzun yıllar Osmaniye mûsikî derneklerinde korist ve solist olarak yer aldı. Kendisinin yönettiği özel tasavvuf müziği topluluğu mevcuttur. Kahramanmaraş, Osmaniye, Adana, Hatay illerinde özel programlar yaptı.[138]

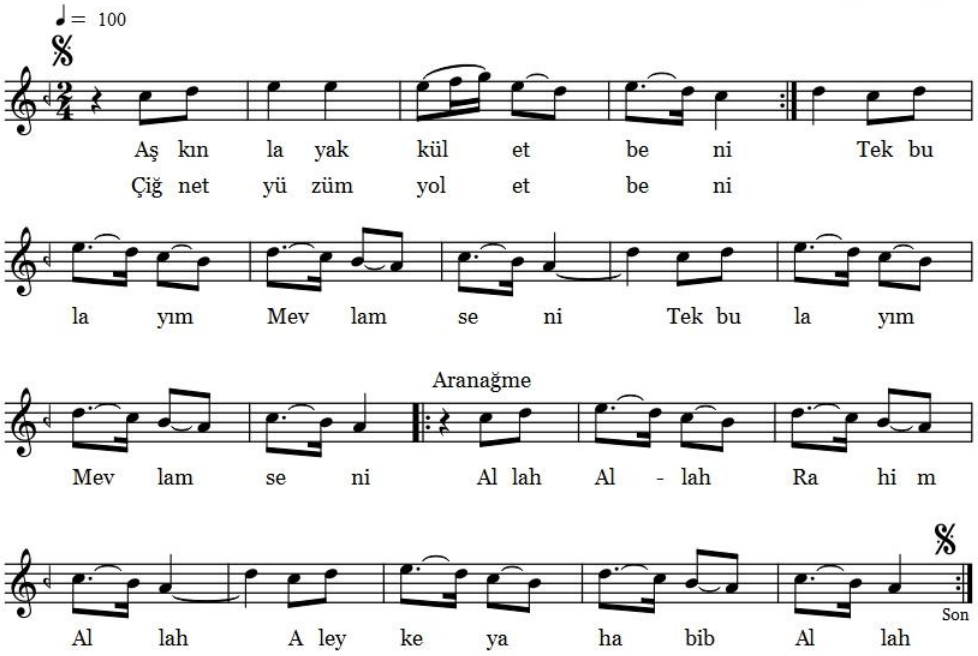
Doğan'ın iki adet ilâhî formunda bestesi mevcuttur. Birinci bestesi bir sonraki sayfada, ikinci bestesi ekler kısmında verilmiştir.

[138] Ali Doğan, *Kişisel Görüşme*, 18 Mart 2019.

Şekil 34: Uşşak İlahi.

UŞŞAK İLÂHİ
AŞKINLA YAK KÜL ET BENİ

Söz : Seyyit NİZAMOĞLU
Beste: Ali DOĞAN

Notaya alan: H.Hilmi BİRSÖZ
11/05/2019

Aşkınla yak, kül et beni
Tek bulayım Mevlâm seni
Çiğnet yüzüm yol et beni
Tek bulayım mevlâm seni

Seyyit Nizam oğlu medet
Lütfuna hiç yoktur adet
İster şifa ver, ister dert
Tek bulayım mevlâm seni

3.17. AHMET UNCU

1961 yılında Kahramanmaraş'ta doğdu. 1972 yılında İstiklâl İlkokulundan ve 1975 yılında Kahramanmaraş Ortaokulundan mezun oldu. Kahramanmaraş İmam Hatip Lisesinden 1979 yılında mezun olduktan sonra aynı yıl İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesini kazandı. İlk Mûsikî derslerini Mahalle Mektebinde İbrahim Yıldız Hoca'dan İlâhî öğrenerek başladı. Çocukluk yıllarında fırsat buldukça Ulu Câmiî'de ve diğer mahalle camîlerinde aşr-ı şerifler, ilâhîler okudu. Mûsikîye olan ilgisi ile İstanbul Üniversite Korosunda ve Kadıköy Halk Eğitm Merkezinde ilk ciddi mûsikî eğitimi aldı. Askerlik görevi için bulunduğu Bolu'da, yine Kahramanmaraşlı olan rahmetli Mehmet Edip Korateş Hoca ile birçok verimli çalışmalar yaptı. 1979 yılında eğitim için ayrıldığı Kahramanmaraş'a her geldiğinde Kahramanmaraş Mûsıki Derneğinin çalışmalarına katıldı. Bu vesile ile Mehmet Onur, Aslan İspir, Ömer Tekerek, Erol Başara (Sivas), Memduh Cumhur, Mahmut İncimez, Bahaddin Bilginer, Metin Can gibi bir çok Kahramanmaraşlı şahsiyetle beraber çalışma imkanı oldu. 1986 yılında askelik bitiminde Kültür Bakanlığı Ankara Devlet Klasik Türk Müziği Korosu Ses Sanatçısı sınavını kazanarak çalışmaya başladı. 1996 yılında kendi isteği ile Kültür ve Turizm Bakanlığı Konya Türk Tasavvuf Müziği Topuluğuna geçti. Hâlen burada, Konya'daki Semâ Programları başta olmak üzere, yurtiçi ve yurtdışı bir çok programa katılmaktadır. Konya Karatay İlçe Müftülüğü hocalarına iki yıl mûsikî dersleri verdi. Ayrıca Hammâmizâde İsmail Dede Efendi ve Zekâi Dede'nin tüm eserlerini dijital ortamda yeniden yazmıştır. Son yıllarda yine Kahramanmaraş'a geldikçe din görevlileri ile dinî mûsıkî sohbetleri ve dersleri yapmaktadır.[139]

Kendisine ait bestesini sonraki sayfada vermeyi uygun gördük.

[139] Ahmet Uncu, *Kişisel Görüşme*, 7 Haziran 2019.

Şekil 30: Sabâ İlâhi.

3.18. URUM ULAŞ ÖZDEMİR

Maraş'ta 1976'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Maraş'ta tamamladı. İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Maliye Bölümünde üç yıl okuduktan sonra Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Etnomüzikoloji Programından mezun oldu. Aynı fakültede yüksek lisans çalışması yaptı. Lise yıllarında babası Abdullah Özdemir'le birlikte Maraş ve çevresinde derleme çalışmalarına yöneldi. Pek çok dergi, gazete ve internet sitesinde müzik yazıları yayınlandı. Alevî-Bektaşî müziği ve Anadolu'daki farklı etnik grupların müziklerine odaklanan derleme çalışmalarının yanı sıra İran'da yaşayan Ehl-i Haklarla ilgili çalışmalar yaptı. Türkiye, Avrupa ülkeleri ve Amerika'da çeşitli konserlerin yanı sıra dünya müziği festivallerinde yer aldı. Eseri; Âşık Mücrimî'nin Yaşamı ve Şiirleri (2007)'dir. Albümleri: Ummanda / Maraş Sinemilli Deyişleri, O da Beni Seviyor / Orijinal film müziği (Mare Nostrum'la birlikite), Asker Türküleri (Derleme albüm), Gül Türküleri (Derleme albüm), The Wind (Kayhan Kalhor ve Erdal Erzincan'la birlikte), The Companion (Ali Akbar Moradi'yle birlikte)'dir.[140]

[140] Alparslan v.dğr., *Maraş Meşhurları,* 166.

SONUÇ

"Kahramanmaraş'ta Dinî Mûsikî" adlı yüksek lisans tez çalışmamız, üç yıl süren bir alan araştırması, literatür taraması ve materyal toplaması neticesinde, daha önce yapılmamış, Kahramanmaraş'ta dinî mûsikî alanında yapılan kapsamlı bir çalışmadır.

İslâm medeniyetinin zengin kültür dokusuna örnek şehirlerden bir olan Kahramanmaraş'ta günümüzdeki mûsikî kültürü gelecek kuşaklara örnek olacak yapıdadır. Dinî Mûsikî'nin şehre has örnekleri mevcuttur. Bu örnekleri tespit edebilmek için tarihî süreçten kaynaklarla yola çıktık. Mûsikî ile ilgili unsurları kategorize ettik. Şehre has örnekleri formlarına göre ayrı ayrı vermeye çalıştık.

Tarihî süreçte Ulu Câmiî'de Aşırhân, Yasinhân, Cüzhân, Devirhân, Naathân, Temcîdhân, Fetihhân ve Muhammediye okuyucusunun bulunması Dinî Mûsikînin varlığını ve önemini ortaya koymaktadır. Kahramanmaraş'ta Hasan Nâdiri Efendi ve Hâfız Veliddîn Efendi'ye ait Mevlidler Dinî Mûsikî'ye ait önemli eserlerdir. Döneminde faal olan Maraş Mevlevîhânesi, günümüzde Kahramanmaraş'ta Mevlevîlik kültürünün araştırılmasına, yaşatılmasına zemin hazırlamıştır.

Kahramanmaraş'ta Dinî Mûsikî açısından önemli gördüğümüz ve tespit edebildiğimiz mûsikîşinas sayısı on sekiz kişidir. Bu mûsikîşinasların eserleri hakkında bilgiler vererek eserlerin notaları, bölümlerde ve ekler kısmında yer almıştır.

Çalışmamızda, Kahramanmaraş Dinî Mûsikîsi kapsamında icrâ edilen elli üç eser mevcuttur. On bir eser tarafımızdan notaya alınmıştır. Yörede icrâ edilen Dinî Mûsikî formlarında Hüseynî, Sabâ, Segâh, Uşşak ve Hicaz makamları ağırlıktadır.

Kahramanmaraş'ta ezânlar merkezî okunmaktadır. Sesi ve icrâsı güzel olan müezzinlerce okunması günümüzde halk tarafından memmuniyetle karşılanmaktadır. Ezânlar genellikle sırasıyla Sabâ, Uşşâk, Rast, Segâh, Hicaz makamlarında; kâmetler genellikle vaktin ezânıyla aynı makamda, Cuma Salâsı Uşşak veya Rast, Cenaze Salâsı Hüseynî ve Sabâ makamında icrâ edilmektedir. Ülkemizde yaygın olan okuyuşlarla

aynı özellikte okunduklarından ezânları ve Cuma salâsını notaya almadık. Ayrıca özellikle köylerde ezânların farklı makamlarda okunduğu da görülmektedir.

Geçmişte icrâ edilen Temcîd, Kahramanmaraş'ta mûsikîşinas din görevlileri tarafından günümüzde okunmaktadır. Genellikle Sabâ makamında, Cuma geceleri yatsı salâsından önce önemli gün ve gecelerde icrâ edilmektedir. Salât-ı Kemâliye genellikle Mevlânâ Kültürü, Tasavvuf Mûsikîsi ve Folklorünü Araştırma ve Yaşatma Derneği'nde mübarek gün ve gecelerde okunmaktadır.

Ramazâniyeler Kahramanmaraş açısından geçmişten günümüze devam eden Dinî mûsikîmizin bir formudur. Terâvih Namazı'nda okunan Ramazanîyelere "Terâvih Övmesi" denir. Özellikle Hüseynî makamındaki "Habibimiz Muhammed'e" adlı eser il merkezi ve ilçelerde terâvihe başlarken mutlaka okunur. Diğer eserlerde okunuş zamanı ve mekânında farklılıklar olabilir.

Bektaşi-Alevî kültürüne ait deyişler tekke kültür zenginliklerimize ait örneklerdir. Özellikle Elbistan ilçesi Kantarma Köyü'nde yaşatılan "Sinemilli Deyişleri" derlenip albüm çalışması olarak Urum Ulaş Özdemir ve babası Abdullah Özdemir tarafından yapılmıştır. Değişik yerlerde bulunan cem evlerinde Semah törenlerinde şehre has deyişler okunmaktadır.

Mûsikî'nin gelişim çalışmalarına günümüzde resmî ve sivil toplum kuruluşları her türlü desteği vermektedir. Resmi ve özel korolar, enstrüman kursları, konserler, eğitimler ve meşklerin yanısıra akademik olarak Sütçü İmam Üniversitesi İlâhiyât Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Türk Din Mûsikîsi Bölümü ile Sütçü İmam Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümü mevcuttur.

Yaptığımız çalışma Kahramanmaraş şehrine ait dinî mûsikî açısından önemli bir basamaktır.

KAYNAKÇA

Ak, Ahmet Şahin. *Türk Mûsikîsi Tarihi*. 3. bs. Ankara: Akçağ Yayınları, 2014.

Ak, Ahmet Şahin. *Türk Din Mûsikîsi*. 1. bs. Ankara: Akçağ Yayınları, 2009.

Akben, Mesut. "Necmeddin Akben". *Kahramanmaraş Ansiklopedisi.* 1.Baskı. 1: 147,148. Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, 2018.

Akpınar, Hüseyin. *Şanlıurfa'da Dinî Mûsikî*. 1.bs. Ankara : Yayınevi Yayınları, 2011.

Akpınar, Hüseyin. "Tekke Mûsikîsinde Ahmed Kuddûsî İlâhîleri". *Uluslararası Maraşîzâde Ahmed Kuddûsî ve Kadirîlik Sempozyumu Bildiri Özet Kitapçığı*. Kahramanmaraş, 2018.

Albayrak, Ali. "Alevî Meşrep Bir Tarîkat: Galibîlik", *Turkish Studies International Periodical for the Languages.* Literature and History of Turkish or Turkic Volume 11/17 Fall 2016.

Albayrak, Nurettin. "Aşık Mahzuni", *DİA*. 1.Baskı. İstanbul: EK-2: 181 TDV Yayınları, 2016.

Alparslan, Yaşar. *Ustalara Saygı*. 1. bs. Kahramanmaraş: Ukde Yayınları, 2017.

Alparslan, Yaşar vd. *Maraş Meşhurları*. 1.bs. Kahramanmaraş: Kültür Turizm İl Müdürlüğü Yayınları, 2009.

Alparslan, Yaşar. *Mûsikî ve Sağlık Salman Canpolat*. 1.bs. Ankara: Noya medya, 2015.

Alparslan, Yaşar. *Kişisel Görüşme.* 30 Kasım 2017.

Atik, Mehmet Kemal. "Aşık Mahzûni Düşüncesinde Tanrı ve İnsan Sevgisi". *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9 (Haziran 2007) : 12.

Avgın, Ali vd. *Hz.Mevlâna Mevlevilik ve Maraş Mevlevihânesi*. 1.bs. Kahramanmaraş: Dulkadiroğlu Belediyesi Yayınları, 2017.

Bilginer, Bahaiddin. *Kişisel görüşme.* 23 Nisan 2018, 3 Haziran 2019.

Doğan, Ali. *Kişisel Görüşme.* 18 Mart 2019, 15 Nisan 2019.

Duygulu, Melih. *"*Bektaşi Mûsikîsi". *DİA*. 1.Baskı. 5: 372. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Ebu İsa Muhammed Tirmizî. *Sünen et-Tirmizi*. Beyrut (tarihsiz), Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye.

Eker, Yasin vd. *Müzik Söyleşileri.* 1.bs. İstanbul: Kapı Yayınları, 2015.

Han, Alp Eren. *Hazinetü'l-Esrâr ve Ganîmetü'l-Ebrâr Maraşizâde Ahmed Kuddûsî*. 1.bs. Kahramanmaraş: Büyükşehir Belediyesi yayınları, 2018.

Hurç, Ramazan. *233 No.lu Şer'iyye Sicillerine Göre Kahramanmaraş'ın Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı*. Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensitüsü, 1995.

Kahramanmaraş Valiliği. "Cenaze Salâsı". *Kahramanmaraş İl Yıllığı.* 1.bs. : 114. Sosyal Bölüm, 1967.

Kaplan, Zekai. *Dinî Mûsiki Dersleri*. 1.bs. İstanbul: M.E.B. Yayınları, 1991.

Karadeniz, Ekrem. *Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları*. 1.bs. Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları, 1983.

Kartal, Mine "Ahmed Ramazan Efendi", *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*. 1.Baskı. 1: 118. Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları, 2017.

Kaya, Ömer. *Bahçeci Hoca*. 1.bs. Kahramanmaraş: Ukde yayınları, 1999.

Kısakürek, Necip Fazıl. *Çile*. 15.bs. Ankara: Büyük Doğu Yayınları, 1989.

Kısakürek, Necip Fazıl. *Konuşmalar*. 1.bs. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 1994.

Kısakürek, Necip Fazıl. *İdeolocya Örgüsü*. 1.bs. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 1973.

Koca, Fatih. *Salâ ve Salâvât Geleneği Anadolu Örneği*. 2.bs. Ankara:

DİB Yayınları, 2017.

Orhan Okay, "Necip Fazıl", *DİA*, 1.bs. (Ankara: TDV Yayınları), 25: 485.
Sezikli, Ubeydullah. "Temcid". *DİA*. 1. baskı. 40: 410, 411. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.

Özcan, Nûri vd. "Musikî," *DİA*, 1.Baskı, c. 31, 2006.

Özdemir, Abdullah. *Kişisel Görüşme*. 1 Mayıs 2019.

Özköse, Kadir vd. *Tasavvuf El Kitabı*. 4.bs. Ankara: Grafiker Yayınları, 2016.

Öztuna, Yılmaz. " Nuri Bey". *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*. 2: 149-150. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990.

Öztürk, Nazif. "Mücahidîn-i Mevlevîye'ye dahil olan Maraş Mevlevîhanesi". *Birinci Dünya Savaşı'ndaMevlevî Alayı ve Gönüllü Topluluklar Uluslar arası Sempozyumu Bildiri Kitabı*. Adnan Karaismailoğlu. Kırıkkale: Kırıkkale Üniveritesi, 2016.

Sürmeli Süleyman. *Kişisel görüşme*. 25 Mart 2018.

Tanıdır Alıcı, Gülcan. *Mevlid Mar'aşî Kurrâ-zâde Nâdirî*. 1.bs. Kahramanmaraş: Ukde Yayınları, 2009.

Tanıdır Alıcı, Gülcan vd. *Zübdetü'l Âsâr Fî Mevlidî'n-Nebiyyi'l-Muhtâr*. 1.bs. Kahramanmaraş: Ukde yayınları, 2012.

Tanıdır Alıcı, Gülcan. *Lutfiyye-i Vehbî*. 1.bs. Kahramanmaraş: Ukde Yayınları, 2011.

Tanrıkorur, Cinuçen. *Müzik Kimliğimiz Üzerine Düşünceler*. 1.bs. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1998.

Tenik, Ali. *Ahmed Kuddûsî (İbnülmeraşi)*. 1.bs. Kahramanmaraş: Ukde Yayınları, 2011.

Tıraşçı, Mehmet. *Dînî Mûsikî Ders Notları*. 1.bs. İstanbul: Dörtmevsim Yayınları, 2015.

Turabi, Ahmet Hakkı vd. *Türk Din Mûsikîsi El Kitabı*. 2.bs. Ankara: Grafiker Yayınları, 2017.

Uludağ, Süleyman. *İslam Açısından Müzik ve Semâ*. 1.bs. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2014.

Uncu, Ahmet. *Kişisel Görüşme*. 7 Haziran 2019.

Yıldız, Pakize. *Hurûfat Defterlerine Göre Maraş Kazası*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2010.

Zengin, Pınar. "Sadreddin Özçimi Röportajı". *Keşkül Dergisi*. 16 (Aralık 2010): 1.

İnternet Kaynakları

Aksu Televizyonu. "Ulu Câmii Kadir Gecesi Kahramanmaraş 2017". Erişim: 14.05.2018. https://www.youtube.com/watch?v=xIlu7HHLPcg.

Anadolu Ajansı. "Kültür ve Turizm Bakanlığı Özel Ödülleri ". Erişim: 10.02.2019, https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/cumhurbaskani-erdogan-kultur-sanat-onemli-bir-beka-meselesi/1361022

Angora Evleri Derneği. "Mehmet Onur". Erişim: 26.03.2019.

http://www.angoraevleridernegi.org/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF3FB36B5C02E7607F

Bağlar, Mehmet. "Mehmet Bağlar'ın Kaleminden Maraş Bandosu". *Maraş Manşet.* (04.01.2017)

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi. "Şairler". erişim: 01.01.2019 https://kahramanmaras.bel.tr/kahramanmaras/şairler

Türkü Dostları. “Nota Arşivi”. Erişim: 01.05.2019.
https://www.turkudostlari.net/nota.asp?turku=2427

Yücel Müzik. “Nota Arşivi ”. Erişim: 28.04.2019. http://www.neyzen.com/Nota Arşivi/İlâhîler/Segâh.

EKLER

EK-1: Eviç İlâhî (Her Kim Der İse Daim)

HER KİM DER İSE DAİM LA İLAHE İLLALLAH

Makam: Eviç
Usül: Sofyan

Söz: Eşrefoğlu Rumi Hz.
Müzik: Bahaiddin (Maraşi) Bilginer

Her kim der ise daim
La ilahe illallah
Gönlünde dura kaim
La ilahe illallah

Endişesi Hak ola
Gönlü nur ile dola
Mahşeredek dey'gele
La ilahe illallah

Şu dem ki göçe canı
La havfı ola şanı
Çürütmeye hiç teni
La ilahe illallah

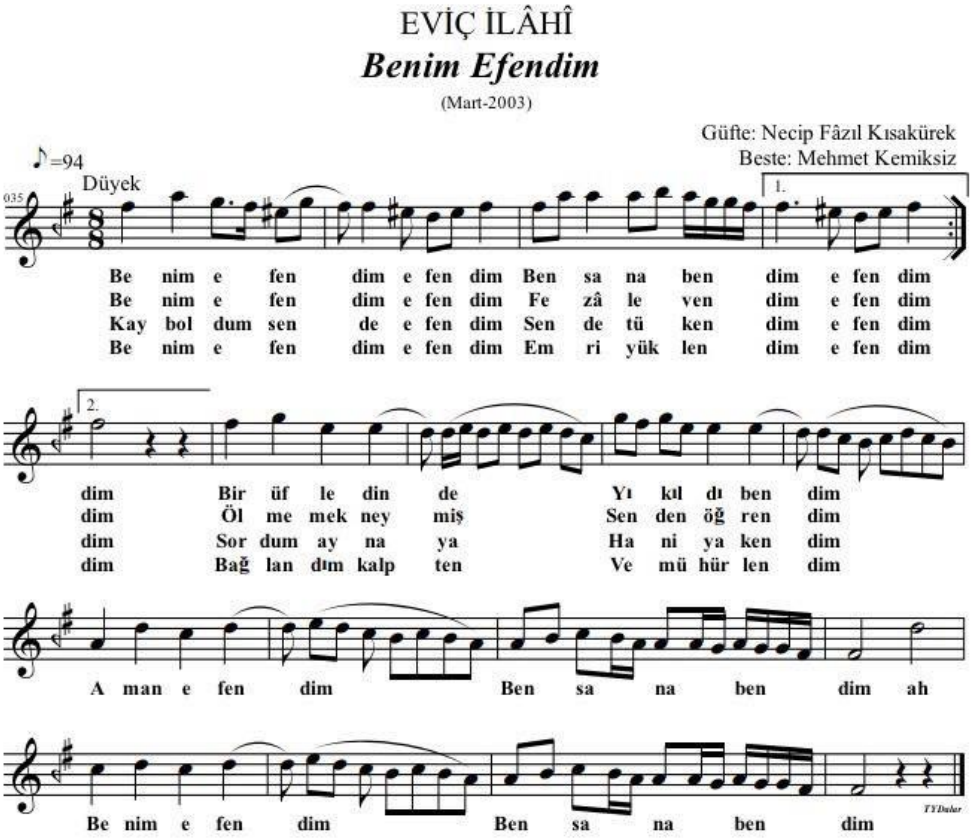
Aldatamaya şeytan
Munisi ola Rahman
Hem kurtarıser iman
La ilahe illallah

Ol gün ki kare yüzler
Hem söylemeye sözler
Hoş hüccet olup söyler
La ilahe illallah

Cehd eyle masivayı
Tarih edergör gönülden
Tevhide can u dilden
La ilahe illallah

Var Eşrefoğlu Rumi
Terk etme bu kelamı
Değil aleddevamı
La ilahe illallah

EK-2: Eviç İlâhî (Benim Efendim)

Benim efendim
Ben sana bendim
Bir üfledin de
Yıkıldı bendim

Ben ki, denizdim
Dağ başı bendim
Şimdi sen oldum
Âleme pendim

Benim efendim
Fezâ levendim
Ölmemek neymiş
Senden öğrendim

Kayboldum sende
Sende tükendim
Sordum aynaya
Hani ya kendim

Benim efendim
Emri yüklendim
Bağlandım kalbden
Ve mühürlendim

Askerin oldum
Başta tülbendim
Okum sadakta
Elde kemendim

EK-3: Hicaz İlâhî (Mahbahatül)

EK-4: Hicaz İlâhî (Nefsini Öldüren Gelsin)

EK-5: Hicazkâr İlâhî (Mestu Hayranım)

EK-6: Hüseynî Ramazaniyeler

HÜSEYNİ TERÂVİH SALÂVATLARI

Not: 1970'li yıllardan beri çok çeşitli Hoca efendilerden duyduğum, dinlediğim ve hatta bazen okuduğum şekli ile Nota'ya almaya gayret ettim. Kadim bir şehrin süregelen bu kültürü için ''mutlak doğru budur'' gibi bir iddiam yoktur. Zaman içindeki farklı yorumlardan kurtararak aslî hüviyetini bulmaya çalıştım. Gayret bizden Tevfik ve Te'sir Allah'tandır.

Eskiden ''Seyyidina Muhammed'' şeklinde okunurken daha sonra ''Sallû alâ Muhammed'' şeklinde okunmaya başlanmış.Günümüzde ise ''Allahümme Salli alâ Muhammed'' şeklinde icra edilmektedir. Sadece birer örnek olması maksadı ile yazarken farklı Salavatlara ilave ettim. Normalde Terâvih boyunca bu üçünden biri söylenir

Notaya alan ve Yazan: AHMET UNCU

8.REK'ÂT SELÂM VERİNCE

12.REK'ÂT SELÂM VERİNCE

Notaya alan ve Yazan: AHMET UNCU

16.REK'ÂT SELÂM VERİNCE

20.REK'ÂT SELÂM VERİNCE

Notaya alan ve Yazan: AHMET UNCU

Notaya alan ve Yazan: AHMET UNCU

BU AYIN HÜRMETİNE YA İLÂHÎ
BAĞIŞLA KULLARIN CÜRM-Ü GÜNAHI
Kİ SENSİN PADİŞAHLAR PADİŞAHI
DESİN,MÜ'MİN OLAN ALLAH-Ü EKBER

GÖKYÜZÜNDE SAF SAF DURUR MELEKLER
SAFASINDAN DÖNER ÇARK-I FELEKLER
BU AYDA MÜSTECAB OLUR DİLEKLER
DESİN,MÜ'MİN OLAN ALLAH-Ü EKBER

BU GÜN CENNET KAPILARI AÇILIR
HAKK'IN RAHMETLERİ HALKA SAÇILIR
TERVAİH KILANA HULLE BİÇİLİR
DESİN,MÜ'MİN OLAN ALLAH-Ü EKBER

TERAVİH KILMAYAN YÜZÜ KARALAR
HAKK'IN DİVANINA NASIL VARALAR
YÜZÜN YÜZÜN CEHENNEME SÜRERLER
DESİN,MÜ'MİN OLAN ALLAH-Ü EKBER

TERVİH KILANIN TAHTI YÜCEDİR
BUGÜN FAKİR İSE YARIN ECE'DİR
(BUGÜN YOKSUL İSE YARIN HOCA'DIR)
BEU GECELER NE MÜBAREK GECEDİR
DESİN,MÜ'MİN OLAN ALLAH-Ü EKBER

EK-7: Hüzzam İlâhî (Cemi Enbiyalardan)

Cemî Enbiyâlardan Muhammed Cümlenin Şâhı

Makam: Hüzzam
Usül: Düyek
♪ = 140

Söz: Eşrefoğlu Rumi Hz.
Müzik: Bahaiddin Maraşi (Bilginer)

1. Cemî' enbiyâlardan Muhammed cümlenin şâhı
   Yüzü nûrundan almıslar felekler sems ile mâhı

2. Yedi kat gökleri geçdi kadem ars üstüne basdı
   Erisdi kâbe kavseyne tavâf eyledi dergâhı

3. Anın seyr ü sülûkundan melekler âciz olmuşlar
   Ki bin yılda vâramazlar O bir demde varıp râhı

4. Vereydim cânımı kurbân senin yoluna ey Ahmed
   Aceb bir kez yüzün görsem seher vakti sehergâhı

5. Bu Esrefoglu Rûmî'nin günâhı çok dürür gâyet
   Sefâ'at kıl yâ Muhammed yüzün şems ü kamer mâhı

EK-8: Muhayyerkürdî İlâhî (Hak Bağının Gülleri)

EK-9: Nevâ İlâhî (Aşk ile Ol Aşık-ı)

AŞK İLE OL AŞIKI

Makam: Neva
Usül: Sofyan

Söz: Eşrefoğlu Rumi Hz.
Müzik: Bahaiddin (Maraşi) Bilginer

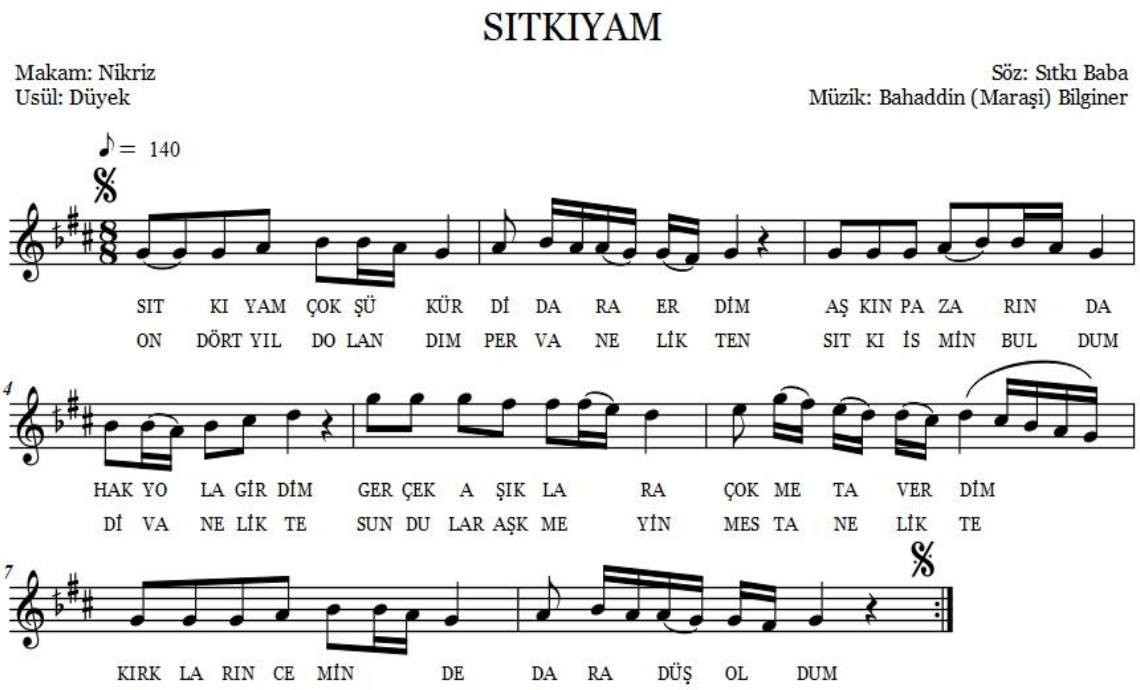
Aşk ile ol aşıkı
Sıdk ile ol sıdıkı
Mahbubudur Halıkı
Sultan Abdülkadiri

Devlet dilersen devlet
İzzet dilersen izzet
Eşiğinde kıl hizmet
Sultan Abdülkadiri

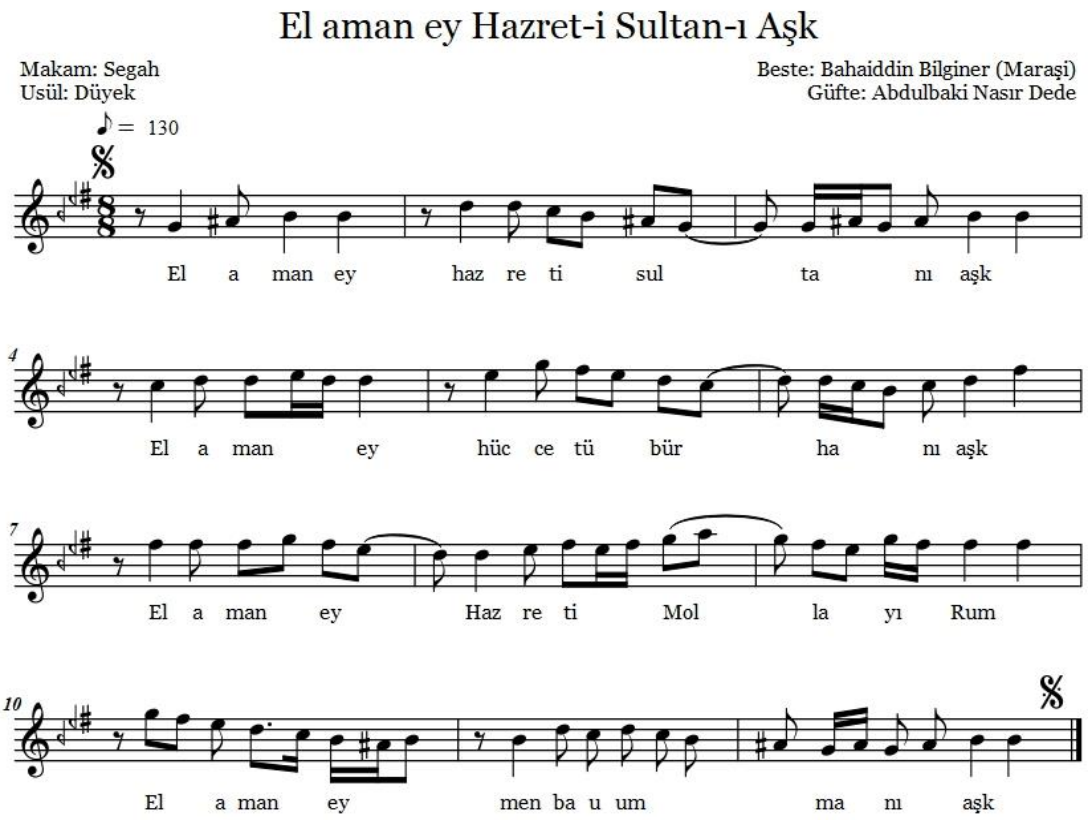
Aşık olan ülfete
Irak demez Bağdat'a
Kadrin bilir ziyade
Sultan Abdülkadiri

Eşrefoğlu Rumi
Dervişlerin mahremi
Evliyalar hemdemi
Sultan Abdülkadiri

EK-10: Nikriz İlâhî (Sıtkıyam)

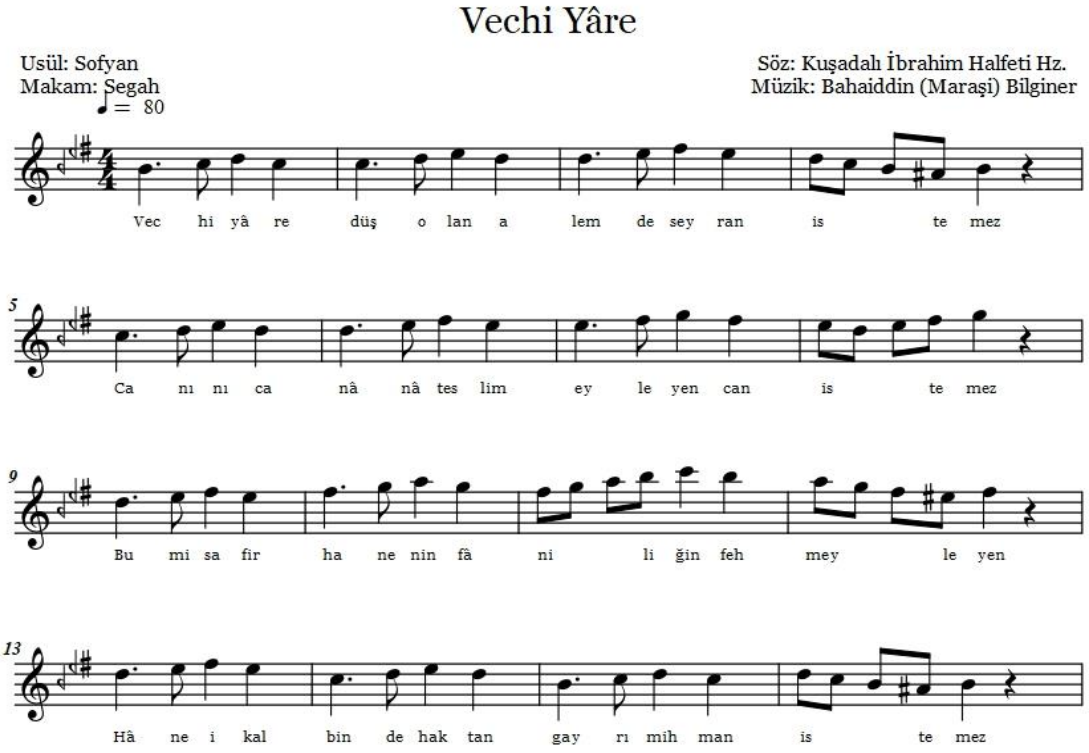
EK-11: Segâh İlâhî (El Aman Hazret-i Sultan-ı Aşk)

El aman ey hazret-i sultân-ı aşk
El aman ey hüccet ü bürhân-ı aşk
El aman ey Hazret-i Mollâ-yı Rûm
El aman ey menba u ummân-ı aşk

Nev bahâr olup o âb u tâb ile
Açıla nev nev gül-i handân-ı aşk
Mülk-i cânın eyle Nâsır bendenin
Daimâ mamûr u âbâdân-ı aşk

EK-12: Segâh İlâhî (Vechi Yâre)

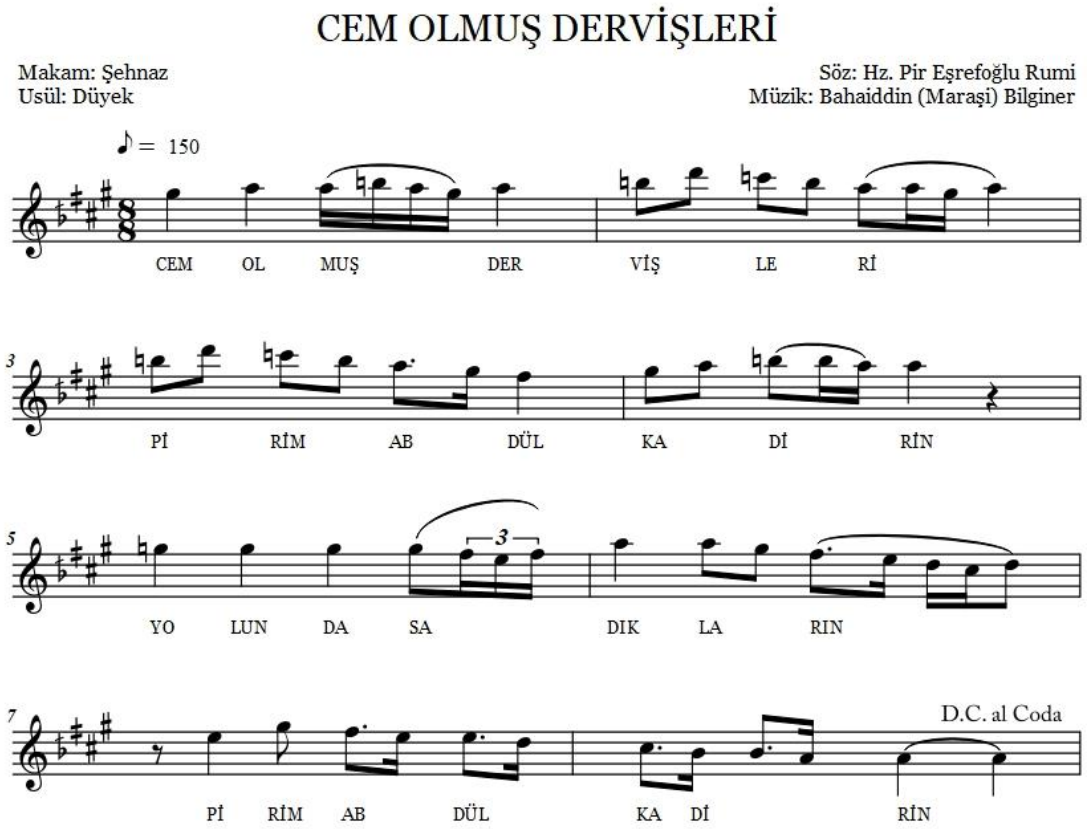

Vech-i yâre dûş olan âlemde seyran istemez
Cânını cânâna teslim eyleyen can istemez
Bu misafirhanenin fâniliğin fehmeyleyen
Hâne-i kalbinde Hak'tan gayrı mihman istemez

Gerçi zâhir ilminin nefi de vardır tâlibe
Liyk esrâre irenler sûrî irfan istemez
İrci'î avazı erdi mürg-i cânım sem'ine
Bî karar oldu anınçün vird-i handân istemez

Mâsivallahdan mücerred oldu İbrahim bu gün
Vârını dildâre verdi vasl ü hicran istemez

EK-13: Şehnaz İlâhî (Cem Olmuş Dervişleri)

EK-14: Şehnaz İlâhî (Senin Aşkın)

SENİN AŞKIN BANA MEZHEB-Ü DİNDİR

Makam: Şehnaz
Usül: Düyek

Söz: Eşrefoğlu Rumi Hz.
Müzik: Bahaiddin (Maraşi) Bilginer

Senin aşkın bana mezhep ü dindir
Seni her kimse kim sevmez bidindir
Seni seven nider hur u kusuru
Aşıklara senin aşkın hemindir

Sekiz uçmak bana sensiz cehennem
Yedi tamu seninle reyahindir
Şeker yirsem bana sensiz acı öd
Seninle zehr-i katl key şirindir

İki cihan içinde her ne kim var
Dükaliden senin aşkın güzindir
Nedir dünya yolunda can verenler
Ki her bir kuşede binin binindir

Benim fikrim hayalim endişem sen
Anınçün gözlerim her dem nemindir
Senin aşıkların çokdur dükelden
Bu Eşrefoğlu Ru mi kemterindir

EK-15: Uşşak İlâhî (Candan Usandım)

EK-16: Nefes (Deli Gönül Yüksek Uçma)

Yöresi:
Maraş - Pazarcık
Aşağı Pulyanlı (Akdemir) Köyü

DELİ GÖNÜL YÜKSEK UÇMA

Derleyen:
Ulaş Özdemir

Kaynak Kişi:
Mehmet Ocak

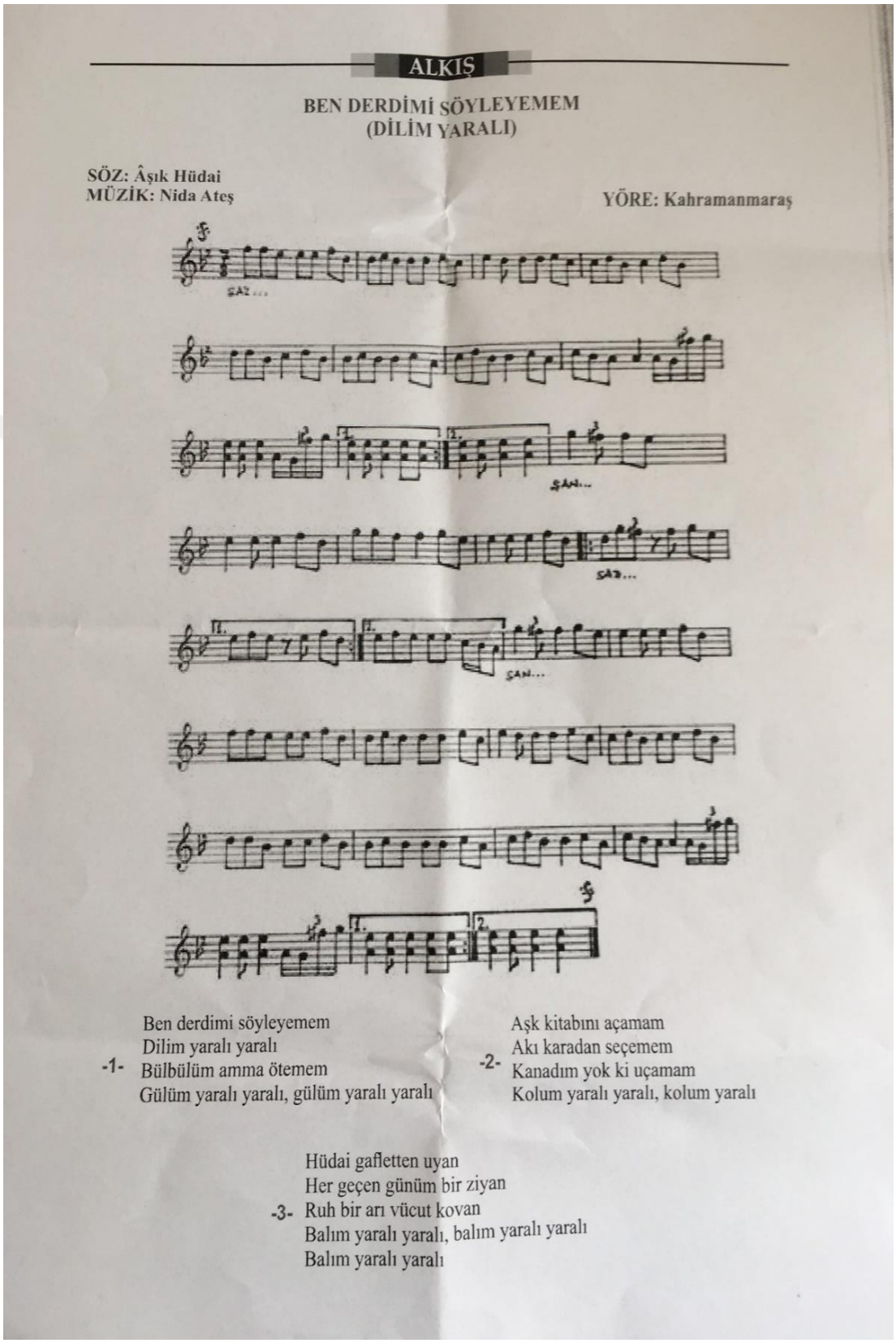
Notaya Alan:
Sinan Cem Eroğlu

EK-17: Nefes (Seher Yeli Nazlı Yâre)

EK-18: Nefes (Ben Derdimi Söyleyemem)

ALKIŞ

BEN DERDİMİ SÖYLEYEMEM
(DİLİM YARALI)

SÖZ: Âşık Hüdai
MÜZİK: Nida Ateş

YÖRE: Kahramanmaraş

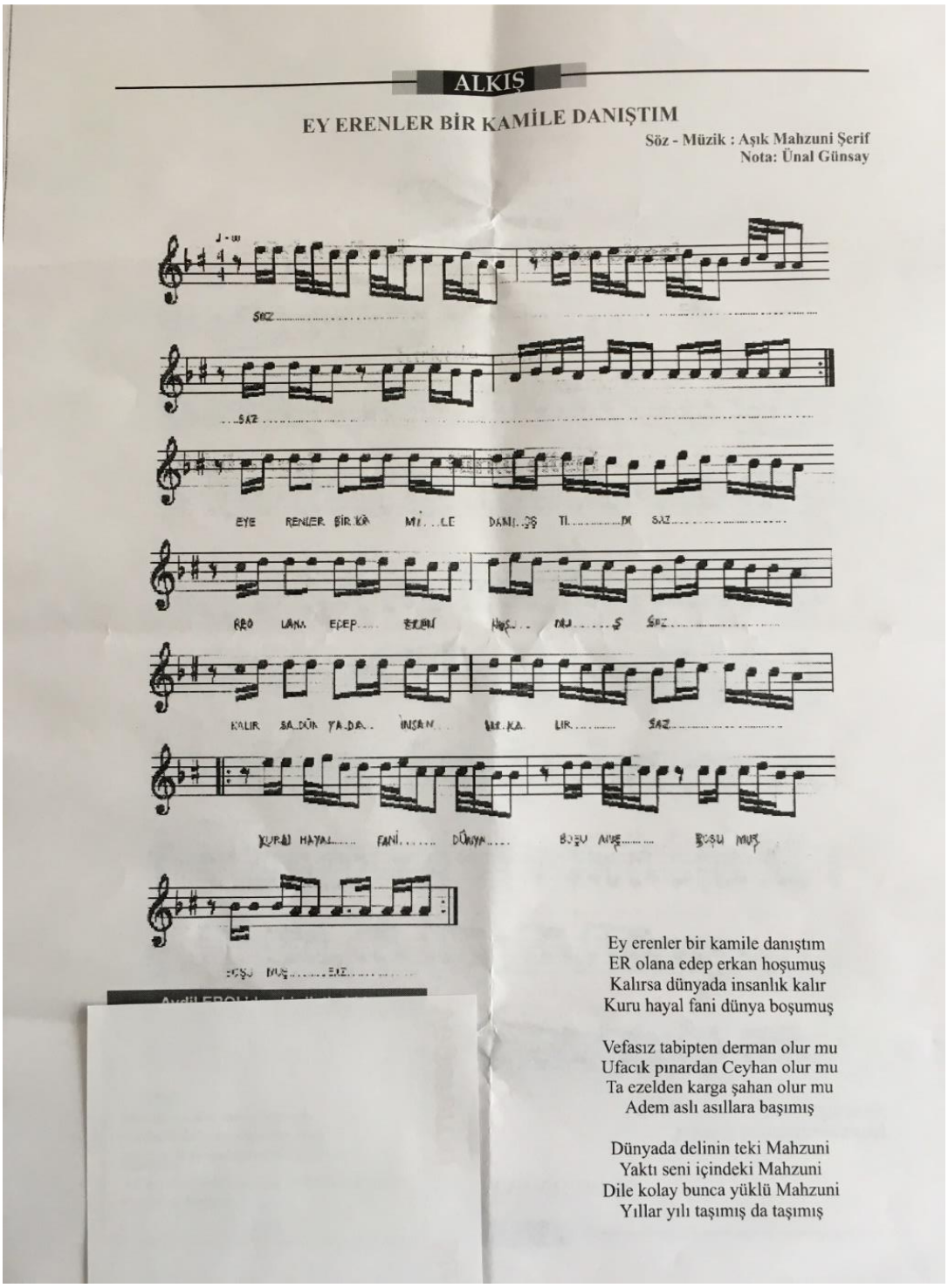
-1-
Ben derdimi söyleyemem
Dilim yaralı yaralı
Bülbülüm amma ötemem
Gülüm yaralı yaralı, gülüm yaralı yaralı

-2-
Aşk kitabını açamam
Akı karadan seçemem
Kanadım yok ki uçamam
Kolum yaralı yaralı, kolum yaralı

-3-
Hüdai gafletten uyan
Her geçen günüm bir ziyan
Ruh bir arı vücut kovan
Balım yaralı yaralı, balım yaralı yaralı
Balım yaralı yaralı

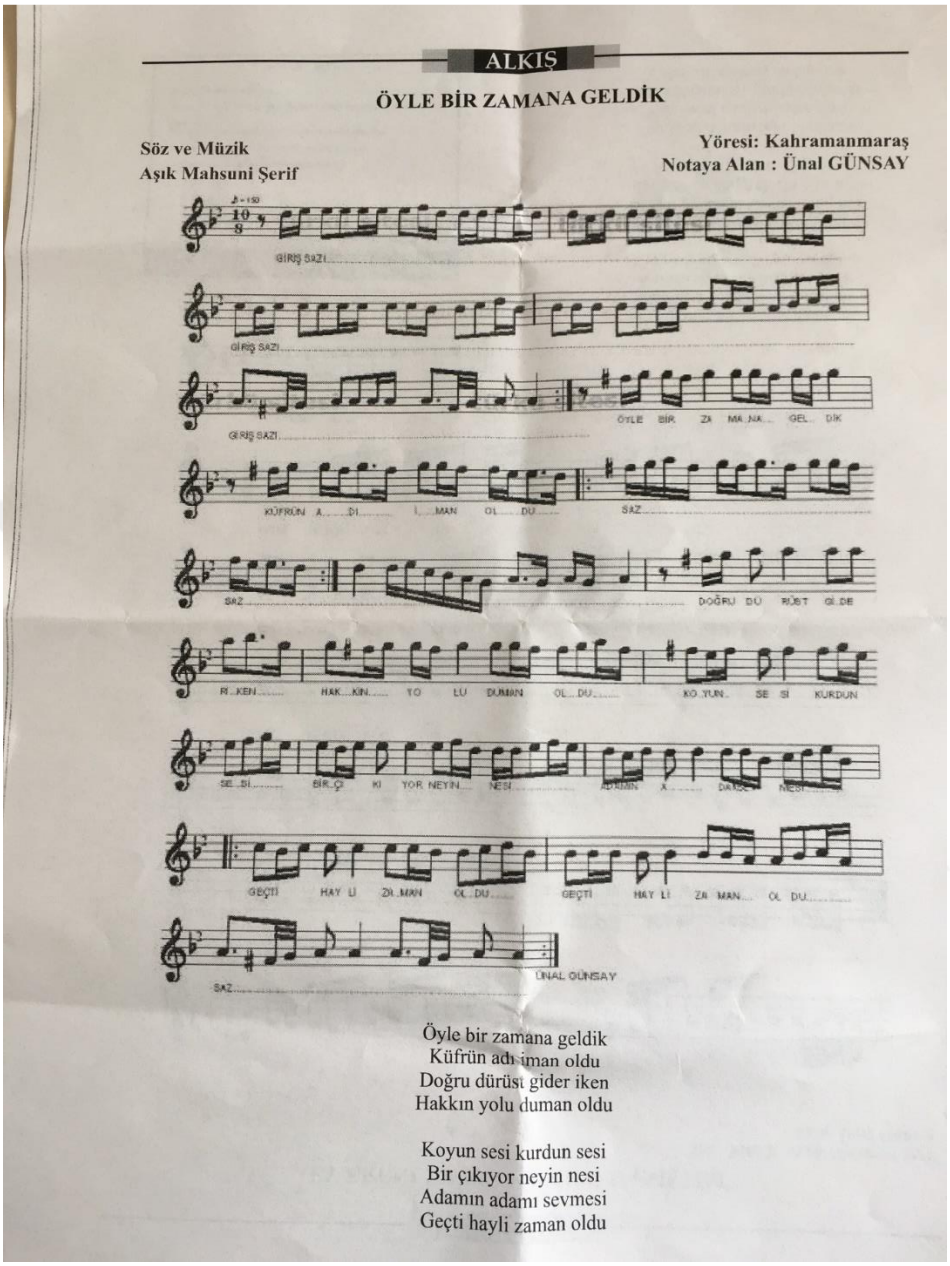
Nida Ateş, "Ben Derdimi Söyleyemem", *Alkış Dergisi,* 92, (Ekim 2016): 33.

EK-19: Nefes (Ey Erenler Bir Kamile Danıştım)

Mahzuni Şerif, "Ey Erenler Bir Kamile Danıştım", *Alkış Dergisi,* 97, (Ocak 2018): 33.

EK-20: Deyiş (Öyle bir Zamana Geldik)

ALKIŞ

ÖYLE BİR ZAMANA GELDİK

Söz ve Müzik
Aşık Mahsuni Şerif

Yöresi: Kahramanmaraş
Notaya Alan : Ünal GÜNSAY

GİRİŞ SAZI

ÖYLE BİR ZA MA NA GEL DİK

KÜFRÜN A DI İ MAN OL DU

SAZ

DOĞRU DÜ RÜST GİDE

R..KEN HAK..KIN TO LU DUMAN OL..DU

KO..YUN.. SE Sİ KURDUN

SE..Sİ BİR..Ç KI YOR NEYİN NESİ

GEÇTİ HAY Lİ ZU..MAN OL..DU

GEÇTİ HAY Lİ ZA MAN OL DU

ÜNAL GÜNSAY

Öyle bir zamana geldik
Küfrün adı iman oldu
Doğru dürüst gider iken
Hakkın yolu duman oldu

Koyun sesi kurdun sesi
Bir çıkıyor neyin nesi
Adamın adamı sevmesi
Geçti hayli zaman oldu

Mahzuni Şerif, "Öyle Bir Zamana Geldik", *Alkış Dergisi*, 92, (Nisan 2017): 33.

EK-21: Mevlam Gül Diyerek İki Göz Vermiş

Mevlâm gül diyerek iki göz vermiş

— 2 —

Aşık Mahsuni Şerif
(17.11.1940 — 17.05.2002)

— 1 —

Mevlâm gül diyerek iki göz vermiş
Bilmem ağlasam mı ağlamasam mı
Dura dura bir sel oldum erenler
Bilmem çağlasam mı çağlamasam mı

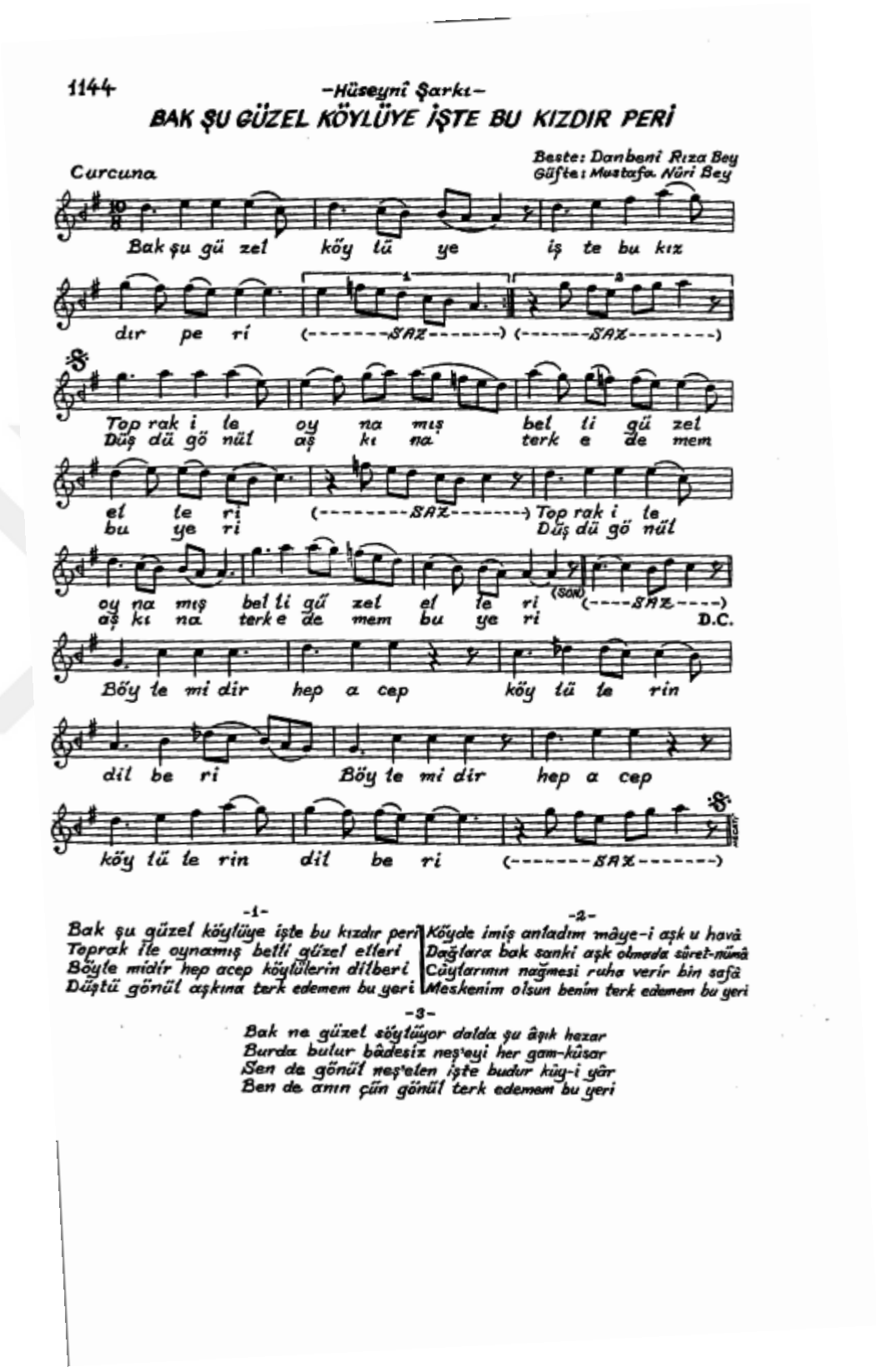
— 2 —

Yoksulun sırtından doyan doyana
Bunu gören canlar nasıl dayana
Yiğit muhtaç olmuş kuru soğana
Bilmem söylesem mi söylemesem mi

— 3 —

Mahsuni Şerif'im dindir acımı
Bazan acılardan al ilacını
Pir Sultan'lar gibi dar ağacını
Bilmem boylasam mı boylamasam mı

EK-22: Hüseynî Şarkı (Bak Şu Güzel Köylüye)

EK-23: Sultanîyegah Şarkı (Kahramanmaraş)

"İç âleminin ölçüsüz zenginliği var"
"Kahramanmaraş"

İç âleminin ölçüsüz zenginliği var
Yok gösteriş , orda ruh zenginliği var
İçmekte Maraş pınar başından kevser
Nurlar dağıtan bir de güvercinliği var

Maraş Türkiye'min temel taşıdır
Maraş Türkiye'min kalem kaşıdır
Maraş tarihleri inşâ ettiren
Koca Sinan'ların mimar başıdır

EK-24: Mûsikîşinaslar

Yaşar ALPARSLAN Hocamız ile.

Kahramanmaraşın ilk neyzenlerinden Metin İspiroğlu 24 Nisan 2018

Belediye Bandosu, Maraşizade Ahmed Kuddûsi Sempozyumu. Kasım 2018

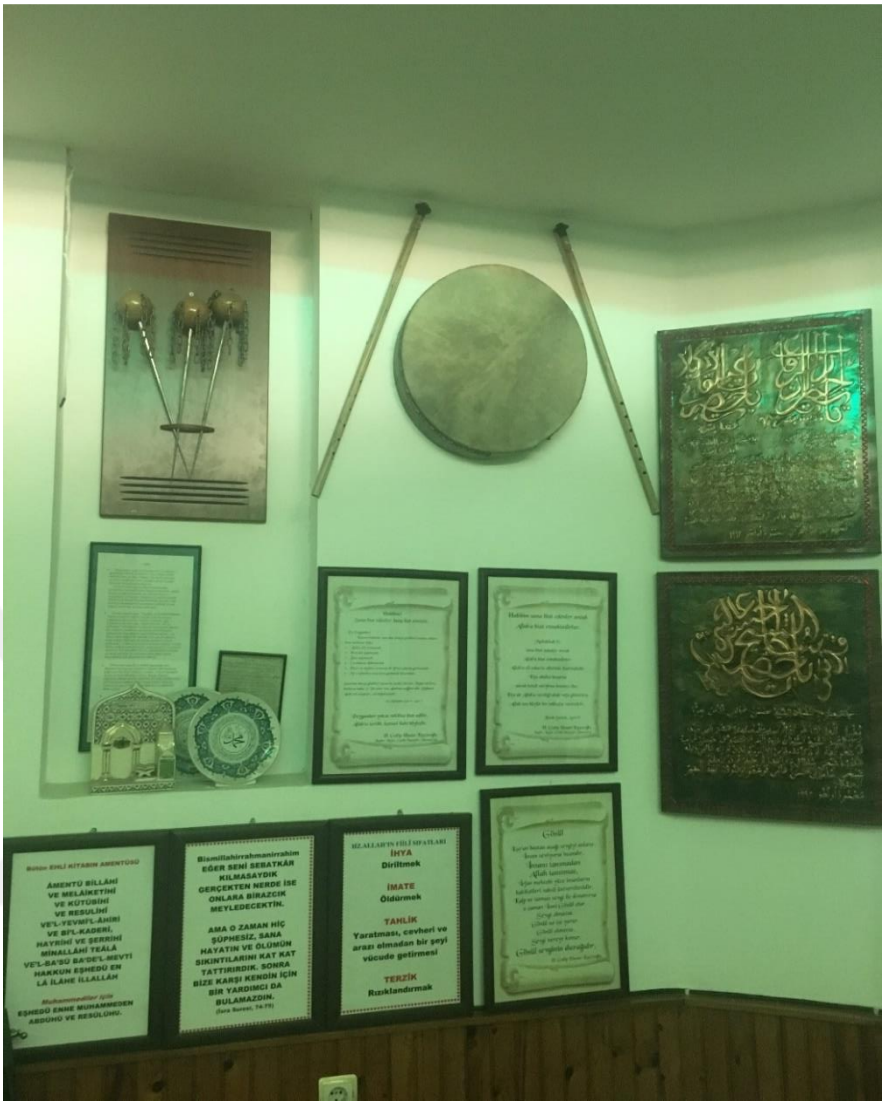
Kahramanmaraş İmam Hatip Lisesi Mehter Takımı. Kıbrıs Meydanı 1977 yılı.

Sadreddin Özçimi ve öğrencilerinin 2016 yılında ney eğitimi sonrası halka açık dinletisinden bir kesit. Kudüm sanatçısı Bahaiddin Bilginer.

Kültür Bakanlığı Konya Tasaavvuf Müziği Topluluğu. Semâ Töreni. 28.12.2017

Galibî Vakfı. Mescid ve Zikir Meclisi Köşeşi.

EK-25: Kahramanmaraş

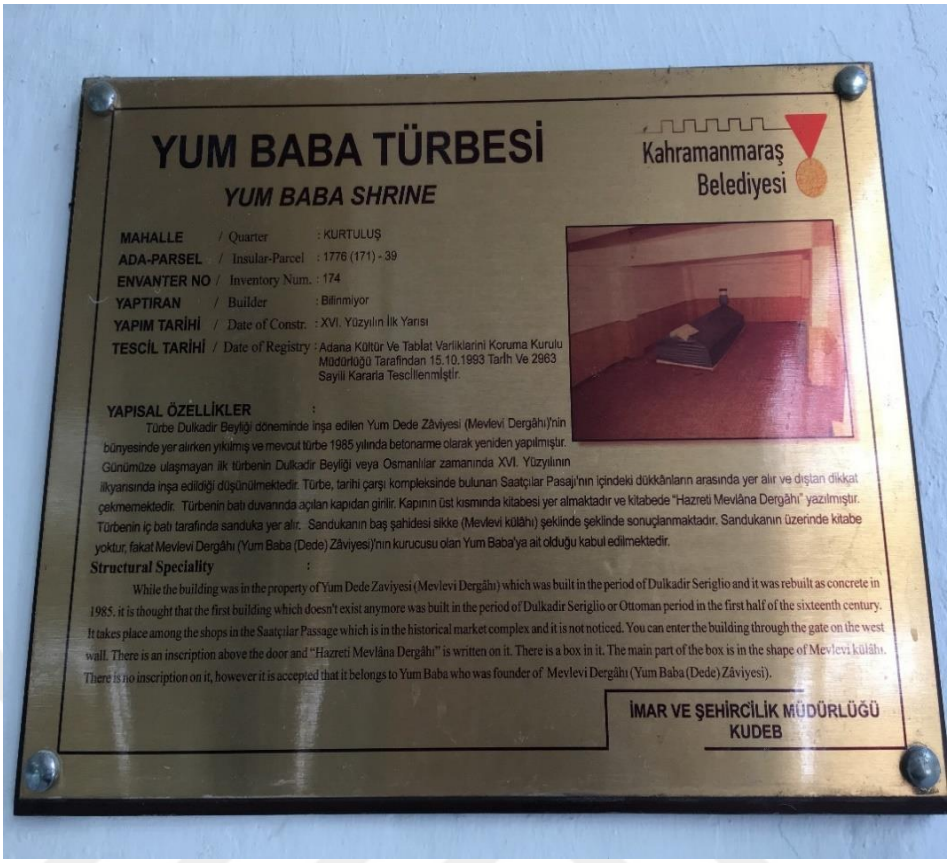
Merkez Ulu Câmiî.

Abdulhamid Han Câmiî ve çevresinin gece görünümü

Yüm Baba Tekkesi Giriş Kapısı Üzerindeki Yazı.

Yüm Baba Tekkesi Giriş Kapısı üzerindeki levha.

Yüm Baba Dergâhı Sandukası.